

รายงานการติดตาม ผลการดำเนินงานโครงการขยายผล

ฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

ตำบลนาแต่ และตำบลคำตากกล้า อำเภอคำตากกล้า จังหวัดสกลนคร

กลุ่มประสานงานและติดตาม
กองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ
สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

กองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ (กปร.) โดยกลุ่มประสานงานและติดตาม (กปต.) ได้ดำเนินการจัดทำรายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตำบลนาแต่ และตำบลคำตากกล้า อำเภอคำตากกล้า จังหวัดสกลนคร ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผลการดำเนินงานโครงการฟาร์มตัวอย่างฯ ในพื้นที่ ๔ ตำบล ของอำเภอคำตากกล้า จังหวัดสกลนคร เพื่อถอดบทเรียนความสำเร็จ โดยการศึกษาปัจจัยความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อนำข้อมูลไปวางแผนปรับปรุงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส.ป.ก. และขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และใช้เป็นแนวทางจัดทำข้อเสนอทางวิชาการเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่อไป

การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ได้จากกิจกรรมการระดมความเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรายบุคคล การสัมภาษณ์และสังเกตสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตัวอย่าง ภายใต้โครงการ และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัดที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๖๔ ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๐ เพื่อให้ได้จำนวนเกษตรกรเป้าหมายที่จะนำมาเป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรทั้งหมด ๒๐๖ ราย ซึ่งแบ่งการระดมความคิดเห็นออกเป็น ๓ พื้นที่ คือ ๑) เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรมของตำบลคำตากกล้า และตำบลแพด จำนวน ๒๕ ราย ๒) เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรมของตำบลนาแต่ จำนวน ๒๕ ราย และ ๓) เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรมของตำบลหนองบัวลิม จำนวน ๑๔ ราย โดยมีรูปแบบการลงพื้นที่เพื่อติดตาม จัดเก็บข้อมูล จัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ดำเนินการโดยใช้วิทยากรกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อถอดบทเรียนและเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ ๑) การสอบถามข้อมูลปฏิรูปที่ดินจังหวัดสกลนคร เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.สกลนคร ผู้รับผิดชอบโครงการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ ๒) จัดทำเวทีถอดบทเรียนเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์รับทราบการเปลี่ยนแปลงหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ/ปัญหาอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาโครงการต่อไป และ ๓) การสอบถามรายบุคคล โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรม ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๖๘ จำนวน ๖๔ ราย และนำเทคนิค/เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ คือ ๑) การตั้งประเด็นคำถาม และ ๒) การระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยน และสรุปความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลับมาวิเคราะห์ ประมวลผล และสรุปผลการเก็บข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ประกอบการพิจารณาจัดทำแนวทางพัฒนาโครงการฯ สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการที่ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ - ๑๐๐.๐๐ ของผู้เข้าร่วมโครงการในแต่ละตำบล) มีอายุอยู่ในช่วงวัยกลางคนถึงผู้สูงอายุ โดยมีอายุเฉลี่ย ๕๑ - ๖๒ ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ ๘๐.๐๐ - ๑๐๐.๐๐) สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ ๕๐.๐๐ - ๘๗.๓๓) มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ ๔ คนต่อครัวเรือน และมีแรงงานภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย ๒ - ๓ คนต่อครัวเรือน ได้รับสิทธิถือครองที่ดิน ส.ป.ก. เฉลี่ยรายละ ๑ - ๒ แปลง เนื้อที่เฉลี่ย ๑๓.๘๕ - ๒๒.๖๗ ไร่ต่อราย ซึ่งเพียงพอต่อการทำกินด้านการเกษตรกรรม เกษตรกรส่วนใหญ่ตั้งรกรากในพื้นที่มากกว่า ๓๐ ปี (เฉลี่ย ๔๔ - ๕๒ ปี) สภาพดินและพื้นที่มีความเหมาะสมในระดับมากต่อการทำเกษตรผสมผสาน และด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า มีถนนเข้าสู่แปลงเกษตรและความปลอดภัย

ในชีวิตทรัพย์สินอยู่ในเกณฑ์ดี (ระดับมาก) ในส่วนของ ข้อจำกัดทางสาธารณูปโภคจะเห็นได้ว่าเรื่องของระบบไฟฟ้าเพื่อการเกษตรและแหล่งน้ำประปายังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำรงชีวิตและการทำการเกษตรในช่วงหน้าแล้ง

ในด้านเศรษฐกิจครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า รายได้สุทธิภาคเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ - ๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินสูงถึงร้อยละ ๖๖.๖๗ - ๙๒.๐๐ หนี้สินเฉลี่ยประมาณ ๖๓,๐๐๐ - ๒๗๘,๐๐๐ บาท แหล่งเงินกู้หลักคือ ธ.ก.ส. และกองทุนหมู่บ้าน และในการรอมเงินพบว่า มีข้อจำกัดด้านการรอม โดยเกษตรกรร้อยละ ๕๔.๕๕ - ๘๐.๐๐ ไม่มีเงินรอม มีเพียงส่วนน้อยที่มีเงินรอมเฉลี่ยต่ำกว่า ๓๐,๐๐๐ บาทต่อปี

ด้านการประกอบอาชีพ พบว่า เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวสู่เกษตรผสมผสานและเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง (หลังผ่านการอบรม) พืชหลักและผลผลิตจะเน้นที่การเพาะปลูกข้าว (ร้อยละ ๙๒.๐๐ - ๑๐๐.๐๐) รองลงมาคือ การปลูกพืชผักสวนครัว ฝรั่ง พารา ไม้ผล การทำปศุสัตว์ (เลี้ยงโค กระบือ ไก่ไข่) และประมง (เลี้ยงปลาตะเพียน/กึ่งฝอย) ซึ่งผลิตภัณฑ์ในแปลงจะเน้นบริโภคในครัวเรือนโดยเฉพาะข้าว พืชผัก ไม้ผล และจะปลูกพารา ฝรั่ง กล้วย พารา มันสำปะหลัง ยูคาลิปตัส ถั่วลิสง เพื่อการจำหน่าย โดยเกษตรกรร้อยละ ๗๖.๐๐ - ๑๐๐.๐๐ ยืนยันว่ามีผลผลิตพอกินพอใช้ตลอดทั้งปี นอกจากนี้ยังมีอาชีพเสริมซึ่งส่วนใหญ่จะรับจ้างทั่วไป ค่าขาย และงานหัตถกรรมในชุมชน

เมื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินที่ได้รับการพัฒนาตามโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอดำรงวิทยารุจิรา จังหวัดสุพรรณบุรี ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๖๘ พบว่า มีความพึงพอใจและภูมิใจระดับมากที่สุดที่ได้ร่วมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และพึงพอใจต่อหลักสูตรและปัจจัยการผลิตที่ได้รับในระดับมากที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่า มีความรู้ก่อนได้รับการอบรมอยู่ในระดับน้อย แต่หลังอบรมช่วยเพิ่มพูนเพิ่มมากขึ้นเป็นระดับมากที่สุด (เฉลี่ย ๔.๖๐ จาก ๕ คะแนน) โดยความรู้ภายหลังการอบรมช่วยเพิ่มแหล่งอาหาร ลดการใช้สารเคมี รวมทั้งสามารถลดต้นทุนการผลิตลงอย่างเห็นได้ชัด (ร้อยละ ๕๒.๐๐ - ๗๓.๓๓)

เมื่อศึกษาทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการในแต่ละด้าน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการได้รับการพัฒนา ๔ ด้านหลัก ดังนี้ ๑) ด้านแหล่งน้ำ: ต้องการเจาะบ่อบาดาล ติดตั้งหอถังสูง ระบบกระจายน้ำหยด/สปริงเกอร์ และระบบโซล่าเซลล์ ๒) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและพลังงาน: ขยายเขตไฟฟ้าเพื่อการเกษตร และปรับปรุงถนนขนส่งสินค้า ๓) ด้านปัจจัยการผลิต: สนับสนุนพันธุ์สัตว์ (ปลาตะเพียน, ไก่ไข่, กุ้งฝอย) เมล็ดพันธุ์ผัก และปุ๋ยบำรุงดิน และ ๔) ด้านทุนและเทคโนโลยี: ต้องการเงินทุนหมุนเวียนซื้อวัตถุดิบทำปุ๋ยหมัก และเทคโนโลยีแปรรูป เช่น เครื่องบดพริกแกง เครื่องบรรจุภัณฑ์ ระบบเลี้ยงปลาไบโอบล็อก (Biofloc) เพื่อรองรับการทำปลาสาม นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนาโครงการฯ ในอนาคตไว้ดังนี้ ๑) ยกระดับการผลิตและมาตรฐาน: ส่งเสริมการลดต้นทุนผ่านปุ๋ยอินทรีย์ปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ยืดอายุอาหาร (ปลาสาม, กุ้งฝอย) และผลักดันสู่มาตรฐานสากล ๒) สร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม: สนับสนุนการรวมกลุ่มจดทะเบียนเป็น "วิสาหกิจชุมชน" เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและเข้าถึงแหล่งทุน ดอกเบี้ยต่ำ ๓) พัฒนาช่องทางการตลาด: จัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าในชุมชน ประสานความร่วมมือกับโรงพยาบาลคำตาก้า ห้างสรรพสินค้า และขยายสู่ตลาดออนไลน์ และ ๔) บูรณาการและพัฒนาทักษะเงิน: ร่วมมือกับหน่วยงานภาคี (เช่น กรมพัฒนาที่ดิน, กรมชลประทาน) วางระบบจัดการน้ำและดิน พร้อมสอนการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน

คำนำ

รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตำบลนาแต่ และตำบลคำตาก้า อำเภอคำตาก้า จังหวัดสกลนคร ฉบับนี้ เป็นการจักระดมความเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๖๘ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดทำขึ้น เพื่อศึกษาติดตามข้อมูลเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรายบุคคล เกษตรกรตัวอย่าง และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการฯ นำข้อมูลที่ได้รับจากการระดมความคิดเห็นเชิงปฏิบัติการ และการติดตามข้อมูลเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรายบุคคล และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด มาวิเคราะห์ และกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการปฏิบัติงานตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ (ตัวชี้วัด) ระดับหน่วยงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ในส่วนของกองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ (กปร.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ ตัวชี้วัดข้อที่ ๑๐ ระดับความสำเร็จของการติดตามผลการดำเนินงานโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างฯ จังหวัดสกลนคร เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาโครงการฯ โดยการได้มาของข้อมูลใช้วิธีการจัดประชุมเพื่อระดมรับฟังความคิดเห็นของเกษตรกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่โครงการ สุ่มตัวอย่างเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรมกับ ส.ป.ก. และรับทราบผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และทิศทางการขับเคลื่อนโครงการฯของปฏิรูปที่ดินจังหวัดสกลนคร และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อนำมารวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโครงการฯ ในรูปแบบเล่มรายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างฯ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากเกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี จึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

กองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ (กปร.) โดยกลุ่มประสานงานและติดตาม (กปต.) ได้ประสานขอความร่วมมือกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดสกลนคร ในการดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดเห็นฯ เพื่อรับทราบผลการดำเนินงานที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาโครงการในอนาคต ทั้งนี้ กปต. กปร. หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานนี้จักเป็นประโยชน์สามารถนำข้อมูลใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนการพัฒนางานโครงการนี้ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คณะผู้จัดทำ

กลุ่มประสานงานและติดตาม (กปต.)

กองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ (กปร.)

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ หลักการและเหตุผล	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๒
๑.๓ กลุ่มเป้าหมาย	๒
๑.๔ งบประมาณ	๒
๑.๕ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๓
บทที่ ๒ วิธีดำเนินการศึกษา	๔
๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๔
๒.๒ กลุ่มเป้าหมายและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร	๔
๒.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	๕
๒.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖
๒.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗
บทที่ ๓ ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของปฏิรูปที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ เกษตรกรในพื้นที่ และการจัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อติดตาม ผลการดำเนินงาน โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร	๑๐
๓.๑ ขั้นตอนการดำเนินงาน	๑๐
๓.๒ สรุป ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของปฏิรูปที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ เกษตรกรในพื้นที่ และการจัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร	๑๐
๓.๒.๑ การสรุปบทเรียนจากปฏิรูปที่ดินจังหวัด และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.สกลนคร	๑๐
๓.๒.๒ การจัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อถอดบทเรียนเกษตรกร	๑๓
๓.๒.๓ ผลการสัมภาษณ์เกษตรกรรายบุคคลที่เคยเข้ารับการอบรม	๒๗
ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๖๘	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ สรุปศักยภาพ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา และพัฒนาพื้นที่ ความต้องการการพัฒนาในอนาคต และแนวทางการพัฒนา โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอดำรงวิทยารมย์ จังหวัดสกลนคร	๑๑๓
๔.๑ ศักยภาพในพื้นที่	๑๑๓
๔.๒ ปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่	๑๑๔
๔.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่	๑๑๕
๔.๔ ความต้องการการพัฒนาในอนาคต	๑๑๕
๔.๕ แนวทางการพัฒนาโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง	๑๑๖

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๒.๑ ประเด็นการพิจารณาด้านบริบทพื้นที่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ/กิจกรรม ผลิต และผลลัพธ์ของโครงการ	๔
ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า	๒๘
ตารางที่ ๓.๒ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน ของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า	๒๙
ตารางที่ ๓.๓ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามพื้นที่การใช้ประโยชน์ ระยะเวลาที่อาศัย ในพื้นที่ สภาพพื้นที่ และรูปแบบการทำเกษตรของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า	๓๑ ๓๓
ตารางที่ ๓.๔ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามรายได้ต่อปี และรายจ่ายต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบันของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า	
ตารางที่ ๓.๕ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามภาวะหนี้สิน และเงินออมต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน ของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า	๓๕
ตารางที่ ๓.๖ แสดงจำนวน ร้อยละ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการฯ ของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า	๓๗
ตารางที่ ๓.๗ แสดงความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์	๓๙
ตารางที่ ๓.๘ แสดงระดับความพึงพอใจจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ประโยชน์	๔๒
ตารางที่ ๓.๙ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำเกษตร	๔๓
ตารางที่ ๓.๑๐ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำเกษตร	๔๕
ตารางที่ ๓.๑๑ แสดงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร	๔๖
ตารางที่ ๓.๑๒ แสดงความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับกิจกรรมของ ส.ป.ก. และทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต ของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า	๔๙
ตารางที่ ๓.๑๓ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของตำบลแพด อำเภอคำตากล้า	๕๐
ตารางที่ ๓.๑๔ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน ของตำบลแพด อำเภอคำตากล้า	๕๑
ตารางที่ ๓.๑๕ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามพื้นที่การใช้ประโยชน์ ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ สภาพพื้นที่ และรูปแบบการทำเกษตร ของตำบลแพด อำเภอคำตากล้า	๕๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ ๓.๑๖ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามรายได้ต่อปี และรายจ่ายต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน ของตำบลแพต อำเภอคำตากกล้า	๕๕
ตารางที่ ๓.๑๗ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามภาวะหนี้สิน และเงินออมต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน ของตำบลแพต อำเภอคำตากกล้า	๕๗
ตารางที่ ๓.๑๘ แสดงจำนวน ร้อยละ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการฯ ของตำบลแพต อำเภอคำตากกล้า	๕๙
ตารางที่ ๓.๑๙ แสดงความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์	๖๐
ตารางที่ ๓.๒๐ แสดงระดับความพึงพอใจจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ประโยชน์	๖๒
ตารางที่ ๓.๒๑ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร	๖๓
ตารางที่ ๓.๒๒ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร	๖๕
ตารางที่ ๓.๒๓ แสดงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร	๖๖
ตารางที่ ๓.๒๔ แสดงความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับกิจกรรมของ ส.ป.ก. และทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต ของตำบลแพต อำเภอคำตากกล้า	๖๙
ตารางที่ ๓.๒๕ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของตำบลคำตากกล้า อำเภอคำตากกล้า	๗๐
ตารางที่ ๓.๒๖ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน ของตำบลคำตากกล้า อำเภอคำตากกล้า	๗๑
ตารางที่ ๓.๒๗ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามพื้นที่การใช้ประโยชน์ ระยะเวลา ที่อาศัยในพื้นที่ สภาพพื้นที่ และรูปแบบการทำเกษตรของตำบลคำตากกล้า อำเภอคำตากกล้า	๗๓
ตารางที่ ๓.๒๘ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามรายได้ต่อปี และรายจ่ายต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบันของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากกล้า	๗๕
ตารางที่ ๓.๒๙ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามภาวะหนี้สิน และเงินออมต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบันของตำบลนาคำตากกล้า อำเภอคำตากกล้า	๗๗
ตารางที่ ๓.๓๐ แสดงจำนวน ร้อยละ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการฯ ของตำบลคำตากกล้า อำเภอคำตากกล้า	๗๙
ตารางที่ ๓.๓๑ แสดงความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์	๘๑
ตารางที่ ๓.๓๒ แสดงระดับความพึงพอใจจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ประโยชน์	๘๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ ๓.๓๓ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร	๘๕
ตารางที่ ๓.๓๔ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร	๘๗
ตารางที่ ๓.๓๕ แสดงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร	๘๘
ตารางที่ ๓.๓๖ แสดงความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับกิจกรรมของ ส.ป.ก. และทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต ของตำบลคำตากล้า อำเภอคำตากล้า	๙๑
ตารางที่ ๓.๓๗ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า	๙๒
ตารางที่ ๓.๓๘ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน ของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า	๙๔
ตารางที่ ๓.๓๙ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามพื้นที่การใช้ประโยชน์ ระยะเวลา ที่อาศัยในพื้นที่ สภาพพื้นที่ และรูปแบบการทำการเกษตรของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า	๙๕
ตารางที่ ๓.๔๐ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามรายได้ต่อปี และรายจ่ายต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบันของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า	๙๘
ตารางที่ ๓.๔๑ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามภาวะหนี้สิน และเงินออมต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบันของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า	๑๐๐
ตารางที่ ๓.๔๒ แสดงจำนวน ร้อยละ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการฯ ของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า	๑๐๒
ตารางที่ ๓.๔๓ แสดงความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์	๑๐๓
ตารางที่ ๓.๔๔ แสดงระดับความพึงพอใจจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ประโยชน์	๑๐๔
ตารางที่ ๓.๔๕ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร	๑๐๖
ตารางที่ ๓.๔๖ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร	๑๐๘
ตารางที่ ๓.๔๗ แสดงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร	๑๐๙
ตารางที่ ๓.๔๘ แสดงความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับกิจกรรมของ ส.ป.ก. และทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต ของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า	๑๑๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ หลักการและเหตุผล

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้จัดตั้งโครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ณ บ้านนาคำ ตำบลคำตาก้า อำเภอคำตาก้า จังหวัดสกลนคร โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมสนองพระราชเสาวนีย์ พัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยของราษฎร และเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ช่วยให้ราษฎรมีงานทำอย่างต่อเนื่อง และเปิดโอกาสให้ราษฎรที่สนใจเรียนรู้ เข้าศึกษา ดูงาน เพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในพื้นที่ดินของตน ในระหว่างนั้น ได้มีคณะกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลนาแต่ และตำบลคำตาก้า อำเภอคำตาก้า จังหวัดสกลนคร ได้ยื่นคำร้องต่อสำนักราชเลขาธิการ ขอให้ ส.ป.ก. ช่วยเหลือโดยการปรับพื้นที่ทำการเกษตร และขุดขยาย แหล่งน้ำให้แก่เกษตรกรผู้ถือครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน

เมื่อพระองค์ทรงทราบถึงความทุกข์ยากของราษฎร จึงได้พระราชทานความช่วยเหลือ โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแล และมีพระราชเสาวนีย์ให้จัดตั้งโครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ชื่นบนที่ดินที่ราษฎรได้ทูลเกล้าฯ ถวายใน ๔ ตำบล ของอำเภอคำตาก้า จังหวัดสกลนคร คือ ตำบลนาแต่ ตำบลคำตาก้า ตำบลหนองบัวสิม และตำบลแพด รวมพื้นที่ ๑๒๐ ไร่ โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมดำเนินการสนองพระราชเสาวนีย์ พัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยของราษฎร เพื่อการบริโภคในชุมชนและเป็นศูนย์ การเรียนรู้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ช่วยให้ราษฎรที่เข้าร่วมโครงการมีงานทำอย่างต่อเนื่อง มีรายได้เสริม และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีแปลงปลูกไม้ผล เช่น มะม่วงแก้ว มะขาม ฝรั่ง กล้วยและกระท้อน มีแปลงไร่ข้าวโพด แปลงพืชผักสวนครัว โรงเรือนเพาะเห็ด การทำฟาร์ม สัตว์ปีกและการเลี้ยงปลาและเปิดโอกาส ให้ราษฎรที่สนใจเรียนรู้ เข้าศึกษาดูงานในพื้นที่ เพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในพื้นที่ดินและพัฒนาอาชีพของตนเองได้

ทั้งนี้ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้น้อมนำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และรูปแบบฟาร์ม ตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มาดำเนินการในเขตปฏิรูปที่ดิน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ ภายได้โครงการนิคมเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ส.ป.ก. ได้จัดตั้งกองประสานงานโครงการพระราชดำริและโครงการพิเศษ (กปร.) ขึ้น ส.ป.ก. โดย กปร. จึงดำเนินงานสนองพระราชเสาวนีย์ในพื้นที่ดังกล่าวในชื่อโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตำบลนาแต่ และตำบลคำตาก้าอำเภอคำตาก้า จังหวัดสกลนคร

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ ส.ป.ก. มีแนวทางการดำเนินงานขยายผลโครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมทั้งขยายผลความสำเร็จจากเกษตรกรตัวอย่าง ในพื้นที่ตำบลนาแต่ และตำบลคำตาก้า อำเภอคำตาก้า จังหวัดสกลนคร ที่ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องไปสู่พื้นที่อื่นในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดสกลนคร เพื่อเพิ่มโอกาสให้เกษตรกรรายใหม่ ในพื้นที่ใหม่ ให้ได้มีโอกาสรับการพัฒนาคตามแนวพระราชเสาวนีย์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง โดยนำเกษตรกรเข้าศึกษาเรียนรู้จากฟาร์มตัวอย่าง และพื้นที่ขยายผลฟาร์มตัวอย่างตำบลนาแต่ และตำบลคำตาก้า

อำเภอคำตากล้า ในลักษณะเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกัน ทั้งนี้ ส.ป.ก. ดำเนินการขับเคลื่อนงานพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ตามห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) มีการวิเคราะห์ศักยภาพและตลาดเพื่อจัดการระบบผลิตให้ตรงเป้าหมาย และดำเนินงานอย่างมีลำดับขั้นตอน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรอย่างยั่งยืน

กปร. พิจารณาแล้ว โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีความสำคัญและมีแนวทางการขยายผลการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ โดยขยายผลแนวคิดและขยายผลพื้นที่ จึงกำหนดกรอบการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการระดับหน่วยงานของ กปร. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ ตัวชี้วัดที่ ๔ ระดับความสำเร็จของการติดตามผลการดำเนินงานโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างฯ จ.สกลนคร เพื่อสนับสนุนการวางแผนและพัฒนาโครงการ

เพื่อให้ทราบข้อมูลกิจกรรมการดำเนินงานโครงการที่ผ่านมา ผลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ/ไม่สำเร็จ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ ความต้องการของเกษตรกร และได้ข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กปร. จึงจัดทำโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อติดตามผลการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ฯ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ กำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เกิดประโยชน์กับเกษตรกร ในเขตพื้นที่ดินอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์

๑) เพื่อจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๖๘

๒) เพื่อติดตามข้อมูลเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรายบุคคล เกษตรกรตัวอย่าง และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จังหวัด ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ

๓) เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับจากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และการติดตามข้อมูลเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรายบุคคล เกษตรกรตัวอย่าง และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด มาวิเคราะห์ และกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๑.๓ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย จำนวนรวมทั้งสิ้น ๗๔ ราย แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑) กลุ่มเกษตรกร จำนวน ๖๔ ราย

๒) เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ๑๐ ราย

๑.๔ งบประมาณ

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน จำนวนรวมทั้งสิ้น ๖๗,๐๐๐ บาท (หกหมื่นเจ็ดพันบาทถ้วน) โดยเบิกจ่ายจากงบดำเนินงาน แผนงานยุทธศาสตร์เสริมสร้างพลังทางสังคม โครงการส่งเสริมการดำเนินงานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กิจกรรมพัฒนาตามแนวทางพระราชดำริ ในส่วนที่ กปร. ได้รับจัดสรร รายละเอียดตามเอกสารแนบท้ายโครงการ

ค่าใช้จ่ายทุกรายการสามารถถัวจ่ายได้ตามความเหมาะสม โดยเบิกจ่ายตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม การจัดงาน และการประชุมระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๔๙ (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๕๕)

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑) สามารถนำข้อมูลการติดตามผล เช่น ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ/ไม่สำเร็จ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ ไปเป็นแนวทางปรับปรุงพัฒนา เพื่อให้เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีส่วนให้เกิดการเผยแพร่และการขยายผลเพิ่มขึ้น

๒) ได้ข้อมูลทางวิชาการประกอบการกำหนดนโยบายในการพัฒนาภายใต้โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ จังหวัดสกลนคร ตลอดจนกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง

๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ต่อไป

บทที่ ๒

วิธีดำเนินการศึกษา

คณะผู้ศึกษามีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๖๘ มีรูปแบบการติดตามผลการดำเนินงาน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล และการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๒.๑ รูปแบบการติดตามผลการดำเนินงาน

รูปแบบการติดตามผลการดำเนินงานครั้งนี้ เป็นการประเมินผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ขยายผลฟาร์มตัวอย่าง อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร โดยมีประเด็นการพิจารณาในด้านบริบทพื้นที่ ปักจายนำเข้า กระบวนการ/กิจกรรม ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ

ตารางที่ ๒.๑ ประเด็นการพิจารณาด้านบริบทพื้นที่ ปักจายนำเข้า กระบวนการ/กิจกรรม ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ

ประเด็นการพิจารณา				
บริบทในพื้นที่	ปักจายนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต	ผลลัพธ์
- ความเป็นมา - สถานการณ์ปัจจุบัน - การใช้ประโยชน์ที่ดิน	- ภูมิหลัง / ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร	- การฝึกอบรม - การสนับสนุนปัจจัยการผลิต - การคัดเลือกเกษตรกรตัวอย่าง	- จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการอบรม - จำนวนเกษตรกรที่ได้รับปัจจัยการผลิต - จำนวนเกษตรกรตัวอย่าง - จำนวนเกษตรกรที่นำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์ - ความพึงพอใจของเกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรม	- รายได้ของเกษตรกรหลังการนำความรู้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์ - การดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒ กลุ่มเป้าหมายและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร

กลุ่มเป้าหมาย จำนวนรวมทั้งสิ้น ๗๔ ราย แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑) กลุ่มเกษตรกร จำนวน ๖๔ ราย วิธีการได้มาของจำนวนเกษตรกร มีรายละเอียดดังนี้

เกษตรกรทั้งหมดที่เข้าร่วมโครงการในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๖๘ จำนวน ๒๐๖ ราย ประกอบด้วย

- ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ จำนวน ๑๐๕ ราย

- ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ จำนวน ๑๐๑ ราย

ทั้งนี้มีการอบรมซ้ำรายเดิม ๒๖ ราย จึงมีจำนวนเกษตรกร ๑๘๐ ราย

การหาจำนวนกลุ่มตัวแทนเกษตรกร คำนวณจากสูตรของ Taro Yamane สำหรับคำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตร $n = \frac{N}{1 + Ne^2}$ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๐ (มักกำหนดค่าความคลาดเคลื่อน $e = 0.10$) ผลที่ได้ คือ ตัวแทนเกษตรกร จำนวน ๖๔ ราย ซึ่งแบ่งการเลือกกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ดังนี้

- ตำบลคำตากร้า และตำบลแพด เป้าหมายจำนวน ๒๕ ราย
- ตำบลนาแต่ เป้าหมายจำนวน ๒๕ ราย
- ตำบลหนองบัวสิม เป้าหมายจำนวน ๑๔ ราย

๒) เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ๑๐ ราย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด จำนวน ๓ ราย และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ส่วนกลาง จำนวน ๗ ราย

โดยดำเนินการติดตามเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรายบุคคล การสัมภาษณ์และสังเกตสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตัวอย่างภายใต้โครงการ และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ เพื่อรับทราบสภาพกิจกรรมการดำเนินงาน ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ/ไม่สำเร็จ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ความต้องการของเกษตรกร และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

๑) การเก็บข้อมูลเกษตรกร โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์เกษตรกรรายบุคคล และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างสำหรับการทำเวทีระดมความเห็นจากเกษตรกร แบบสังเกตแปลงเกษตรกรตัวอย่าง เป็นการกำหนดประเด็นการสังเกต

๒) การเก็บข้อมูลเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัดสกลนคร ใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างสำหรับการสนทนากลุ่ม

๒.๓.๑ เครื่องมือการสัมภาษณ์เกษตรกรรายบุคคล มีทั้งหมด ๖ ตอน ในแต่ละตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ ๑ : ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เช่น อายุ เพศ การศึกษา เศรษฐกิจครัวเรือน (รายได้ รายจ่าย หนี้สิน และเงินออม) เป็นต้น มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ ๒ : ความรู้จากการฝึกอบรมพัฒนา และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ในที่ดินของเกษตรกร ประกอบด้วย ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบต่างๆ กิจกรรมหลักทางการเกษตร ระบบการผลิตคุณภาพ ผลผลิตหลักในแปลงของเกษตรกร ต้นทุนการผลิต รายได้ เงินออม การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การสร้างแหล่งอาหารภายในชุมชนและการขยายผลองค์ความรู้ไปสู่บุคคลอื่น มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ และแบบประเมินค่า

ตอนที่ ๓ : การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการกับเกษตรกรตัวอย่าง และการนำความรู้จากเกษตรกรตัวอย่างไปใช้ประโยชน์ในแปลง การถ่ายทอดความรู้ไปยังเกษตรกรรายอื่น การขยายผลองค์ความรู้ในชุมชน มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ ๔ : การได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านการบริหารทรัพยากรดินและน้ำ ได้แก่ การผลิตหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การตรวจวิเคราะห์ดิน องค์ความรู้เกี่ยวกับดิน ปุ๋ย การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน สนับสนุนและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก มีแหล่งกักเก็บน้ำของตนเอง การปรับปรุงคุณภาพน้ำและการเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ ๕ : ประเมินคุณภาพชีวิตของเกษตรกร การประเมินระดับคุณภาพชีวิตและความพึงพอใจในการดำรงชีพของเกษตรกร ใน ๔ มิติ ได้แก่ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมและจิตวิญญาณ และมิติด้านสิ่งแวดล้อม มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า

ตอนที่ ๖ : ทิศทางการพัฒนาที่ต้องการในอนาคต เช่น ด้านเงินทุน ด้านองค์ความรู้ ปัจจัยการผลิต โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี นวัตกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ การตลาด และการจัดที่ดิน มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด

๒.๓.๒ เครื่องมือการจัดทำเวทีระดมความเห็น

เป็นการกำหนดประเด็นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของเกษตรกร เกี่ยวกับ บริบทความเป็นมาของหมู่บ้าน ทรัพยากรเด่น การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร การรวมกลุ่มเกษตรกร อาชีพ โครงสร้างพื้นฐาน การได้รับการฝึกอบรมพัฒนาและการสนับสนุนปัจจัยการผลิต การนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ ผลจากการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ ความต้องการได้รับการสนับสนุนในอนาคต

๒.๓.๓ เครื่องมือการสังเกตสภาพพื้นที่แปลงเกษตรกรตัวอย่าง การสังเกตสภาพพื้นที่มีขอบเขตการสังเกตในประเด็นหลัก ได้แก่ การบริหารจัดการพื้นที่ การเป็นแหล่งเรียนรู้ นวัตกรรมที่ใช้ในการผลิต

๒.๓.๔ เครื่องมือการสนทนากลุ่มกับเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัดสกลนคร เป็นการกำหนดประเด็นเพื่อสอบถามวิธีการดำเนินงานโครงการ ทั้งด้านการฝึกอบรม การสนับสนุนปัจจัยการผลิต การคัดเลือกเกษตรกรตัวอย่าง ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะจากการดำเนินงานโครงการ

๒.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๒.๔.๑ การเก็บข้อมูลจากเกษตรกร โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรรายบุคคล ในประเด็นข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกร การนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเกษตรกรตัวอย่าง การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านการบริหารทรัพยากรดินและน้ำ การประเมินคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ทิศทางการพัฒนาที่ต้องการในอนาคต และการจัดทำเวทีระดมความเห็นจากเกษตรกร ในประเด็น บริบทความเป็นมาของพื้นที่ การนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ ความต้องการการสนับสนุนในอนาคต

๒.๔.๒ การเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด สกลนคร โดยการสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) ประสาน ส.ป.ก. จังหวัด เพื่อทบทวน รวบรวม และตรวจสอบผลกิจกรรมภายใต้โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร

๒) ประชุมระดมความเห็น เพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาการติดตามผลกิจกรรมภายใต้ขยายผลฟาร์มตัวอย่าง อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร ออกแบบวิธีการเก็บข้อมูล และออกแบบเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) ขออนุมัติโครงการและงบประมาณค่าใช้จ่ายโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อติดตามผลกิจกรรมภายใต้โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง อำเภอคำตากล้า จังหวัดสกลนคร

๔) ลงพื้นที่เพื่อดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ และติดตามจัดเก็บข้อมูลตามแผนที่กำหนด จำนวน ๑ ครั้ง ระหว่างเดือนมีนาคม ๒๕๖๘ เพื่อจัดประชุมเชิงปฏิบัติการโดยมีกิจกรรมการระดมความเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๖๘ รวมทั้งดำเนินการติดตามเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรายบุคคล การสัมภาษณ์และสังเกตสภาพพื้นที่ของเกษตรกรตัวอย่างภายใต้โครงการ และการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ เพื่อรับทราบสภาพกิจกรรมการดำเนินงาน ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ/ไม่สำเร็จ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ความต้องการของเกษตรกร และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๒.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๒.๕.๑ การใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) และค่าเฉลี่ย (mean) เพื่ออธิบายลักษณะของเกษตรกร การนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเกษตรกรตัวอย่าง การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านการบริหารทรัพยากรดินและน้ำ การประเมินคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และทิศทางการพัฒนาที่ต้องการในอนาคต

สำหรับการประเมินความพึงพอใจต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกร ในมิติต่างๆ จากแบบสัมภาษณ์ประเมินค่าตามแบบลิเกิร์ตสเกล (Likert Scale) ซึ่งมีตัวเลือกตอบ ๕ ระดับ คือ

ตัวเลือกตอบ

มากที่สุด

มาก

ปานกลาง

น้อย

น้อยมาก

คะแนน

๕

๔

๓

๒

๑

ดังนั้น จึงแปลความหมายของระดับชีวิตเกษตรกร ได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	การตีความหมาย
๔.๒๑ – ๕.๐๐	เกษตรกรพึงพอใจในคุณภาพชีวิตระดับมากที่สุด
๓.๔๑ – ๔.๒๐	เกษตรกรพึงพอใจในคุณภาพชีวิตระดับมาก
๒.๖๑ – ๓.๔๐	เกษตรกรพึงพอใจในคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง
๑.๘๑ – ๒.๖๐	เกษตรกรพึงพอใจในคุณภาพชีวิตระดับน้อย
๑.๐๐ – ๑.๘๐	เกษตรกรพึงพอใจในคุณภาพชีวิตระดับน้อยมาก

๒.๕.๒ การวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการจัดทำเวทีระดมความเห็น การสังเกตแปลงเกษตรกรตัวอย่าง และการสนทนากลุ่มกับเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัดสกลนคร โดยการจัดกลุ่ม จำแนกหมวดหมู่ของเนื้อหา

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็น	ข้อมูล/ตัวชี้วัด	เครื่องมือ/ที่มาของข้อมูล	การวิเคราะห์
๑. ระดมความเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๖๘	- ความเป็นมา - สถานการณ์ปัจจุบัน - การใช้ประโยชน์ที่ดิน	- ข้อความการจดบันทึก สถานการณ์ปัจจุบัน การใช้ประโยชน์ที่ดิน - ภาพถ่ายสภาพพื้นที่	๑. เอกสารที่เกี่ยวข้อง ๒. เวทีชุมชน Focus group	ข้อสรุปเชิงคุณภาพ/บรรยาย (Qualitative Analysis)
๒. ติดตามข้อมูล ๒.๑ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการรายบุคคล/ เกษตรกรตัวอย่าง	ข้อมูลทั่วไป	เพศ, อายุ, การศึกษา, ขนาดครัวเรือน, ขนาดแรงงาน, สถานะทางสังคม, การรวมกลุ่ม	แบบสัมภาษณ์เกษตรกร	ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย
	เศรษฐกิจครัวเรือน	- ขนาดที่ดินถือครอง, - รายได้, รายจ่าย (ในและนอกเกษตร) - หนี้สิน (ในและนอกเกษตร), เงินออม	แบบสัมภาษณ์เกษตรกร	ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย
	การพึ่งพาตนเอง	- ด้านเศรษฐกิจครัวเรือน - กิจกรรมพึ่งพาตนเองด้านอาหาร - การพึ่งพาตนเองด้านการผลิต	แบบสัมภาษณ์เกษตรกร	ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย
	ประเมินคุณภาพชีวิต และความพึงพอใจ	- ด้านสุขภาพ, ด้านเศรษฐกิจ, ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม	แบบสัมภาษณ์เกษตรกร	ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย
๒.๒ เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ	ประวัติความเป็นมาของโครงการ	- ปีที่เริ่มดำเนินโครงการ - บทบาทการทำงาน ของ ส.ป.ก. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - พื้นที่เป้าหมายในการดำเนินโครงการ - สภาพพื้นที่ การประกอบอาชีพของเกษตรกร	แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่	ข้อสรุปเชิงคุณภาพ/บรรยาย (Qualitative Analysis)

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็น	ข้อมูล/ตัวชี้วัด	เครื่องมือ/ที่มาของข้อมูล	การวิเคราะห์
	กระบวนการพัฒนา	- การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย - หลักสูตรการฝึกอบรม - ปัจจัยการผลิต - การคัดเลือกเกษตรกรตัวอย่าง - ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกร	แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่	
	ผลการอบรมพัฒนา	- การนำความรู้ไปใช้ - เกษตรกรตัวอย่าง - ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ ปัจจัยความสำเร็จ - ผลผลิตจากการพัฒนาเกษตรกร - การขยายผล การเชื่อมโยงเครือข่าย		
	การบริหารทรัพยากรดินและน้ำ	- การสนับสนุน - การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น - ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ		
	แผนการดำเนินงานในอนาคต	- การต่อยอดหลักสูตรเดิม - หลักสูตรใหม่ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนา ฯ		
๓. การกำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรในโครงการ	บริบทชุมชน ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนา	- ต้นทุน ทรัพยากร องค์ความรู้ - รูปแบบการพัฒนาเกษตรกร	๑. แบบสัมภาษณ์เกษตรกร ๒. เวทีชุมชน Focus group	ข้อสรุปเชิงคุณภาพ/บรรยาย (Qualitative Analysis)

บทที่ ๓

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของปฏิรูปที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ เกษตรกรในพื้นที่ และการจัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอดำรงท่าอากาศยาน กรุงเทพมหานคร

๓.๑ ขั้นตอนการดำเนินงาน

๓.๑.๑ การลงพื้นที่เพื่อติดตาม จัดเก็บข้อมูล จัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการฯ โดยวิทยากรกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อถอดบทเรียนและเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๘) จากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แบ่งการดำเนินงานออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑) การสอบถามข้อมูลปฏิรูปที่ดินจังหวัดและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการ

๒) จัดทำเวทีถอดบทเรียนเกษตรกร เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ รับทราบการเปลี่ยนแปลงหรือปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ/ปัญหาอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาโครงการต่อไป

๓) การสอบถามรายบุคคล โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรม ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๖๘ จำนวน ๖๔ ราย

๓.๑.๒ เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ ดังนี้

๑) กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

๒) การตั้งประเด็นคำถาม

๓) การระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยน และสรุปความคิดเห็นร่วมกัน

๔) การนำเสนอและช่วยเสริมเพิ่มเติม

เพื่อนำข้อมูลที่ได้กลับมาวิเคราะห์ ประมวลผล และสรุปผลการเก็บข้อมูล เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ประกอบการพิจารณาจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโครงการฯ ต่อไป

๓.๒ สรุป ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของปฏิรูปที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ เกษตรกรในพื้นที่ และการจัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอดำรงท่าอากาศยาน กรุงเทพมหานคร

๓.๒.๑ การสรุปบทเรียนจากปฏิรูปที่ดินจังหวัด และเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.สกลนคร

เป็นการสัมภาษณ์ปฏิรูปที่ดินจังหวัด และเจ้าหน้าที่กลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก.สกลนคร ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอดำรงท่าอากาศยาน กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) การดำเนินการของโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง

การดำเนินการของโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง จังหวัดสกลนคร ของ ส.ป.ก. เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๕๑ - ปัจจุบัน ซึ่งเดิมเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียว ยังไม่มีความรู้ในเรื่องการทำการเกษตรรูปแบบอื่น ๆ ส.ป.ก.จังหวัด จึงได้เล็งเห็นว่าเพื่อให้เกษตรกรเกิดการปรับเปลี่ยนและพัฒนาอาชีพอย่างแท้จริง นำมาสู่เป้าหมายดำเนินโครงการฯ ให้เป็นศูนย์ผสมผสาน จึงจัดหลักสูตรอบรมให้แก่เกษตรกร โดยคัดเลือกจากกลุ่มเกษตรกรที่มีความสนใจจะเข้ารับการอบรม

เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เลี้ยงครอบครัว และร่วมกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้โครงการไม่ได้จำกัดแค่การทำเกษตรในพื้นที่ฟาร์มแต่ยังสามารถ “ขยายผล” ความรู้สู่การทำนิคมเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาแหล่งน้ำ และส่งเสริมอาชีพให้ราษฎรในพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน บริเวณตำบลนาแต่ และตำบลคำตาก้า และปัจจุบันได้ขยายผลไปยังตำบลแพด และตำบลหนองบัวสุม เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการขับเคลื่อนโครงการฯ และการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. นำรูปแบบการดำเนินงานโครงการฟาร์มตัวอย่างในอำเภอดำคำตาก้า จังหวัดสกลนคร เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมี สำนักราชเลขาธิการ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก และมีหน่วยงานระดับจังหวัด เช่น สถานีพัฒนาที่ดินสกลนคร ร่วมบูรณาการดูแล ซึ่งปัจจุบันมีโครงการฟาร์มตัวอย่างฯ ในพื้นที่อำเภอดำคำตาก้า จำนวน ๔ แห่ง ใน ๔ ตำบล ที่เป็นต้นแบบให้แก่โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอดำคำตาก้า จังหวัดสกลนคร ที่ ส.ป.ก. รับผิดชอบ ดังนี้

(๑) ฟาร์มตัวอย่างบ้านนาคำ (ตำบลคำตาก้า) หมู่ ๑๕ บ้านนาคำ ตำบลคำตาก้า มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒๐ ไร่ กิจกรรมเด่นในพื้นที่โครงการฯ คือ การเลี้ยงไก่ไข่, วัวพื้นเมือง, หมูป่า และการเพาะเห็ดนางฟ้าชนิด นอกจากนี้มีไฮไลต์ที่สำคัญ คือ มีร้านอาหารฟาร์มตัวอย่างเปิดให้บริการ (จันทร์-เสาร์ ๐๘.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.) จำหน่ายอาหารแปรรูปและเมนูอาหารจานเดียวจากผลผลิตในฟาร์ม

(๒) ฟาร์มตัวอย่างวัดเสนานฤมิตร (ตำบลนาแต่) วัดเสนานฤมิตร บ้านหนองพอกใหญ่ ตำบลนาแต่ มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒๐ ไร่ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสาธิตการทำเกษตรโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ผสมผสานกับปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักตามธรรมชาติเรียนรู้เกษตร

(๓) ฟาร์มตัวอย่างบ้านโคกทรายขาว (ตำบลหนองบัวสุม) บ้านโคกทรายขาว ตำบลหนองบัวสุม มีเนื้อที่ประมาณ ๒๔๘ ไร่ สำหรับประกอบกิจกรรมในแปลง ได้แก่ การทำระบบชลประทานและบ่อบาดาลเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกและโรงเพาะเห็ดระบบมินิสปริงเกอร์

(๔) ฟาร์มตัวอย่างบ้านวังชมพู (ตำบลแพด) ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านวังชมพู ตำบลแพด สำหรับกิจกรรมเด่นในแปลง คือ เป็นหนึ่งในเครือข่ายฟาร์มตัวอย่างอย่างที่ทำให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพสัตว์ และการทำเกษตรปลอดสารพิษแก่ชุมชน

ทั้งนี้การดำเนินงานของ ส.ป.ก. ได้นำรูปแบบของฟาร์มตัวอย่างทั้ง ๔ แห่ง ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นแหล่งจ้างงาน สร้างรายได้ให้กับเกษตรกรหลังฤดูทำนาและเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรแบบยั่งยืนมาเป็นต้นแบบในการดำเนินการ ซึ่งเดิม ส.ป.ก. จะนำเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเข้าไปศึกษาเรียนรู้ในฟาร์มฯ ทั้ง ๔ แห่ง แต่เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สะดวกเดินทางไปอบรมฯ จึงทำให้ปัจจุบัน ส.ป.ก. ได้นำวิทยากรจากฟาร์มฯ เข้ามาให้ความรู้ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อให้ความสะดวกแก่เกษตรกรยิ่งขึ้น

๒) กระบวนการพัฒนาเกษตรกร (ปี พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๖๘)

๒.๑) การกำหนดหลักสูตรการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร มีการดำเนินการภายใต้กรอบแผนพัฒนาฯ ของจังหวัด โดยพิจารณาจากศักยภาพของเกษตรกร ความเหมาะสมของพื้นที่ และความเป็นไปได้ในการพัฒนา หากเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีผลิตภัณฑ์หรือสินค้าอยู่แล้ว จะมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการตลาด การเพิ่มมูลค่าสินค้า และการขยายช่องทางจำหน่ายให้มากขึ้น ส่วนกลุ่มที่ยังไม่มีผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของตนเองจะให้การสนับสนุนด้านการผลิตสินค้า การพัฒนาทักษะ และการสร้างอาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

๒.๒) การกำหนดหลักสูตรอบรมต่าง ๆ ส.ป.ก.จังหวัดพิจารณาจากความต้องการของเกษตรกร ความเหมาะสมของพื้นที่ ศักยภาพของเกษตรกร และโอกาสในการสร้างรายได้ โดยเจ้าหน้าที่จะมีบทบาทในการทำความเข้าใจในประเด็นที่กล่าวหรือเสนอแนวทางการพัฒนาให้แก่เกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนอาจยังไม่ทราบความต้องการที่ชัดเจนของตนเอง หรือยังไม่เห็นจุดเด่นของพื้นที่ที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นอาชีพหรือผลิตภัณฑ์ได้ ทั้งนี้ หลักสูตรที่กำหนดจะต้องมีความเป็นไปได้ในการดำเนินงานจริง และสามารถช่วยสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้

๒.๓) การคัดเลือกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมการฝึกอบรม จะพิจารณาจากความร่วมมือ ความสนใจ ความตั้งใจ และความพร้อมของเกษตรกรในการรับการพัฒนา

๒.๔) การคัดเลือกเกษตรกรตัวอย่าง ดำเนินการจากการลงพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ โดยมีการสำรวจและเก็บข้อมูลเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อพิจารณาว่าเกษตรกรรายใดประสบความสำเร็จ มีความพร้อมในการพัฒนา และ ต่อยอดการดำเนินงาน หรือมีแนวคิดและความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่ รวมถึงเพิ่มศักยภาพของตนเอง ให้สามารถเป็นต้นแบบแก่เกษตรกรรายอื่นได้

๒.๕) ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะในกระบวนการทำงาน ดังนี้

(๑) เกษตรกรส่วนใหญ่ยังใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำนาเป็นหลัก จึงควรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรจากการทำนาเพียงอย่างเดียว ไปสู่การทำเกษตรผสมผสานตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นการปลูกไม้ยืนต้น และ การลดพฤติกรรมการเผา

(๒) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการมีการโยกย้ายหรือปรับเปลี่ยนบ่อยครั้ง ส่งผลให้แนวคิด แนวทาง และทิศทางในการพัฒนาโครงการมีความแตกต่างกัน และอาจทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง

(๓) การดำเนินงานยังขาดความเป็นเอกภาพและการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งผลให้การพัฒนาในพื้นที่ยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และอาจทำให้การขับเคลื่อนงานไม่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

(๔) เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนในการทำเกษตร ส่งผลให้สามารถทำนาได้เพียงปีละครั้ง ประกอบกับเกษตรกรได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินเฉลี่ยประมาณ ๑๐ ไร่ หากมีการขุดบ่อหรือสระน้ำในแปลงเกษตร จะทำให้พื้นที่สำหรับทำการเกษตรลดลง เกษตรกรส่วนใหญ่จึงไม่สะดวกที่จะขุดบ่อน้ำในพื้นที่ของตนเอง นอกจากนี้ บ่อน้ำเดิมที่มีอยู่ในแปลงเกษตรไม่สามารถกักเก็บน้ำได้เพียงพอในช่วงเดือนเมษายน ทำให้เกษตรกรบางรายต้องกู้ยืมเงินจาก ส.ป.ก. เพื่อจัดทำระบบน้ำ อย่างไรก็ตามเงินจำนวนดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อการวางระบบ และการบริหารจัดการน้ำในแปลงอย่างครบถ้วน ส่งผลให้การพัฒนาแปลงเกษตรอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นได้ยาก

๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในพื้นที่ ดังนี้

(๑) ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านแหล่งน้ำ เช่น การขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล การสูบน้ำขึ้นไปเก็บไว้ในถังหรือหอเก็บน้ำสูง และการกระจายน้ำด้วยระบบพลังงานแสงอาทิตย์ ทั้งนี้ เบื้องต้นได้เคยมีการประสานขอความร่วมมือจากสำนักพัฒนาพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน (สพป.) แล้ว

(๒) ควรพิจารณาสนับสนุนงบประมาณและปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) ควรส่งเสริมให้นำสินค้าของเกษตรกรเข้าไปจำหน่ายในร้านสวัสดิการของ ส.ป.ก. เพื่อเป็นการแสดงผลเชิงสัญลักษณ์ของโครงการฯ ให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป และเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่เกษตรกรในพื้นที่

(๔) ควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ เกิดการพัฒนาในพื้นที่อย่างแท้จริง ต่อเนื่อง และยั่งยืน

๔) แนวทางการดำเนินงานในอนาคต

ส.ป.ก.จังหวัด มีแนวทางส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามแนวทาง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกรและพื้นที่ รวมทั้งให้ เกิดความคุ้มค่าต่องบประมาณที่ได้รับการจัดสรร

๓.๒.๒ การจัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อถอดบทเรียนเกษตรกร

เจ้าหน้าที่จาก กปร. ส.ป.ก. ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการถอดบทเรียนในครั้งนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งจะเน้นการแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ เป็นการแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยกล่าวถึงความ เป็นมาก่อนการจัดตั้งหมู่บ้าน และโครงการ สภาแวดล้อม สภาสังคม ประเพณี และวัฒนธรรม การประกอบ อาชีพ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ

ส่วนที่ ๒ เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลตั้งแต่การเข้ามาดำเนินงานของ ส.ป.ก. ในด้านการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ การพัฒนาอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร การจำหน่ายผลผลิต การเข้ามาสนับสนุนของ หน่วยงานอื่นๆ ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ/ไม่ประสบความสำเร็จ การต่อยอดความสำเร็จ ทายาท เกษตรกร ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้นในพื้นที่

ซึ่งได้คัดเลือกพื้นที่ที่จัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ ๔ พื้นที่ คือ ตำบลนาแต่ ตำบลคำตากล้า ตำบลแพด และตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า ในวันที่ ๒๔ – ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๔ ที่ผ่านมา สามารถสรุป ประเด็นจากการถอดบทเรียนได้ดังนี้

๑) สรุปผลการลงพื้นที่ทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ กับเกษตรกรของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า จำนวน ๒๕ ราย ในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๔

๑.๑) ก่อน ส.ป.ก. เข้ามาสนับสนุนโครงการฯ

(๑) การตั้งถิ่นฐานและภูมิลำเนาเดิม : เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่มี ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า โดยจะมีเกษตรกรบางส่วนที่อพยพถิ่นฐานมาจากจังหวัดอุดร จังหวัดขอนแก่น จังหวัดหนองคาย และจังหวัดกำแพงเพชร เนื่องจากพื้นเพเดิมมีพื้นที่ทำกินน้อยหรือย้ายตาม ครอบครัว (สามี ภรรยา) เพื่อมาตั้งรกรากทำมาหากิน เพราะพื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถเป็นแหล่งทำมาหากินได้และพื้นที่เหมาะกับการทำการเกษตรและประมง

(๒) สภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ : สภาพพื้นที่เดิมมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าไม่มี เจ้าของ ซึ่งชาวบ้านที่อพยพมาจะเข้ามาถากถางพื้นที่ป่าตามความต้องการเพื่อตั้งถิ่นฐาน โดยปรับสภาพพื้นที่ ให้เป็นที่พักอาศัย พื้นที่เพาะปลูกพืช และประมง เนื่องจากเห็นว่าพื้นที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ด้านการสัญจรในระยะแรกยังไม่มีถนน ซึ่งชาวบ้านจะทำการถากป่าเพื่อสร้างเส้นทางให้พอสามารถสัญจรได้ และยังไม่มีไฟฟ้าเข้าถึง โดยจะใช้เป็นตะเกียงกระบอกไม้ไผ่ในการส่องสว่าง ด้านสภาพภูมิอากาศ ในช่วงฤดูฝน จะมีอากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกชุกตลอดฤดู แต่ในฤดูหนาวจะมีอากาศหนาวจัด ส่วนในฤดูร้อนอากาศจะร้อนจัด และแห้งแล้ง

ปัจจุบันพื้นที่พบปัญหาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ คือ ภัยแล้ง เนื่องจากสภาพ ของดินมีลักษณะเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ ดินเสื่อมโทรมลง และประกอบกับมีพื้นที่ป่าไม้ลดลง จึงส่งผลกระทบต่อวิธีการทำเกษตรเป็นอย่างมาก แต่ด้วยการที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเข้ามาพัฒนาโครงสร้าง

พื้นฐานด้านแหล่งน้ำ จึงช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ เกษตรกรจึงสามารถเพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และทำประมงได้มากขึ้น โดยแหล่งน้ำดังกล่าว ประกอบด้วย

- อ่างเก็บน้ำห้วยเชือก (บ้านคำภูทอง บ้านหนองลุมพุก บ้านหนองแสง บ้านดงอีบ่าง)
- อ่างเก็บน้ำห้วยเหล็กเปือก (เส้นทางน้ำผ่าน หมู่ที่ ๕, ๙ ตำบลนาแต่ และไหลลงสู่แม่น้ำสงคราม)
- ห้วยสงฆ์ รวมเข้ากับอ่างเก็บน้ำห้วยเหล็กเปือก
- ฝ่ายศึกฤทธิ์

(๓) ด้านอาชีพ รายได้ และการผลิต : เกษตรกรในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยจะปลูกพืช ได้แก่ ปอ มันสำปะหลัง นาข้าว (นาปี) ถั่วเขียว ข้าวโพด และงา ซึ่งในสมัยก่อนส่วนใหญ่เวลาเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยวผลผลิตก็จะมีการเอามือเอาร่างกัน สำหรับผลผลิตที่เป็นข้าวจะปลูกไว้เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ผลผลิตพอจะส่งโรงงานในจังหวัดอุดรธานีเพื่อใช้ทำกระสอบ ส่วนผลผลิตอื่นๆ จะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อ นอกจากนี้ เกษตรกรยังมีการแปรรูปผลผลิตเพื่อถนอมอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน ได้แก่ การทำปลาต้ม ปลาร้า และน้ำพริกต่างๆ ซึ่งแม้รายได้จากการเกษตรในช่วงนั้นจะมีไม่มากนัก แต่ก็เพียงพอสำหรับการดำรงชีพ เนื่องจากค่าครองชีพในสมัยนั้นไม่สูงมาก

๑.๒) หลัง ส.ป.ก. เข้ามาสนับสนุนโครงการฯ

(๑) การเริ่มดำเนินงานและการจัดสรรที่ดิน : สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้เข้ามาดำเนินงานในพื้นที่ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๔๓ นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของชุมชน โดยหนึ่งในภารกิจหลักคือการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรรายละไม่เกิน ๕๐ ไร่ โดยเฉลี่ยประมาณ ๑๕ ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งช่วยแก้ไขปัญหาการไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เกษตรกรได้บุกเบิกและทำกิน นอกจากนี้ ในปี ๒๕๖๑ ส.ป.ก. ยังเริ่มเข้ามาพัฒนาและส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร ได้แก่ การสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการทำเกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ รวมถึงการส่งเสริมพัฒนาอาชีพนอกการเกษตร เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร งานจักสาน เป็นต้น ก่อให้เกิดความมั่นคงในการถือครองที่ดินและส่งเสริมให้เกษตรกรมีแรงจูงใจในการพัฒนาพื้นที่ของตนอย่างยั่งยืน รวมถึงมีโอกาสในการเข้าถึงการสนับสนุนต่างๆ จากภาครัฐได้อย่างเป็นทางการ ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมชลประทาน กรมทางหลวง และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ค่อย ๆ เข้ามา พัฒนาเส้นทางคมนาคมและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ

(๒) การฝึกอบรมพัฒนาอาชีพในช่วงปี ๒๕๖๗ - ๒๕๖๘ : ส.ป.ก. ได้จัดอบรมเพื่อพัฒนาส่งเสริมอาชีพและเพิ่มทักษะให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

(๒.๑) ในปี ๒๕๖๗ หลักสูตรการผลิตอาหารสัตว์และจัดการฟาร์ม วิทยากร คือนายประมวลชัย ทองใส อยู่บ้านเลขที่ ๑๙๓ หมู่ที่ ๑๒ บ้านหนองเม็ก ตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า คือ หนึ่งในเกษตรกรที่อยู่ภายใต้การส่งเสริมและพัฒนาของ ส.ป.ก. ภายใต้นิคมเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมจากโครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอคำตากล้า โดยมีเนื้อหาการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำฟาร์มไก่ หมู ระบบการจัดการดินน้ำในฟาร์ม และอาหารอัดก้อน ซึ่งเกษตรกรสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ภายในแปลง โดยเฉพาะเรื่องการผลิตอาหารอัดก้อน ส่งผลให้ลดต้นทุนในการซื้ออาหารปลาได้ เนื่องจากเกษตรกรได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตเป็นพันธุ์ปลา ที่เกษตรกร

ปัญหาที่พบ คือ เกษตรกรยังมีการเลี้ยงสัตว์หรือประมง (เลี้ยงปลา) ที่มีขนาดเล็ก ยังไม่เป็นระบบฟาร์ม และด้านประมงในพื้นที่ยังขาดแคลนน้ำ จึงควรพิจารณาหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และอาชีพของเกษตรกรเป็นหลัก

(๒.๒) ในปี ๒๕๖๘ หลักสูตรข้อควรรู้ในการปลูกยางพาราและการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรประยุกต์ใช้ปรับปรุงบำรุงดิน การกำหนดหลักสูตรเกิดจากเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่มีการปลูกยางพารา โดยมีเนื้อหาการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลือกต้นพันธุ์ให้เหมาะกับพื้นที่ การดูแลรักษา และการทำปุ๋ยหมักจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น มูลวัว ฟาง เศษใบไม้แห้ง เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรสามารถใช้อองค์ความรู้ในการเลือกสายพันธุ์ยางพาราและรู้วิธีการดูแลที่เหมาะสมกับพื้นที่ ส่งผลให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพและมีปริมาณมากขึ้น

(๓) การรวมกลุ่มในปัจจุบัน

- กลุ่มแปรรูปกล้วยฉาบ/อบ มีสมาชิก ๑๔ ราย โดยกลุ่มจะรับซื้อกล้วยจากเกษตรกร ได้แก่ กล้วยน้ำว้า กล้วยหอม กล้วยมะลิอ่อน นำมาแปรรูปเป็นกล้วยอบและกล้วยฉาบ เพื่อส่งจำหน่ายตามร้านค้าของหมู่บ้าน ศาลากลางของหมู่บ้าน งานกาชาด และห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี

- กลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลัง มีสมาชิก ๓๐ ราย โดยการรวมกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงกันเพื่อบริหารจัดการเพาะปลูกมันสำปะหลังร่วมกัน เน้นการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต

- กลุ่มปลาสาม มีสมาชิก ๑๓ ราย เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์นาแต่และได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ โดยเกษตรกรนำความรู้มาใช้ในการชีวิตประจำวัน ซึ่งผลผลิตที่ได้นำมาใช้บริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายเพื่อเกิดรายได้

- กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์นาแต่ มีสมาชิก ๑๓ ราย เป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกพืชผักสวนครัวและทำกิจกรรมทางการเกษตรในรูปแบบเกษตรกรอินทรีย์ รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยมูลไส้เดือน การจำหน่ายผลผลิตสดและแปรรูป เป็นต้น โดยนำผลผลิตที่ได้ไปจำหน่ายเพื่อเกิดรายได้

(๔) ผู้นำ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือเกษตรกรตัวอย่าง : ในพื้นที่ชุมชนมีผู้นำ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือเกษตรกรตัวอย่างที่เป็นที่ยอมรับ ได้แก่

(๔.๑) นายประมวลชัย ทองใส เป็นเกษตรกรที่อยู่ภายใต้การส่งเสริมและพัฒนาของ ส.ป.ก. ภายใต้นิคมเศรษฐกิจพอเพียง และได้เข้ารับการฝึกอบรมจากโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ และเป็นผู้มีองค์ความรู้และสามารถถ่ายทอดแนวทางการประกอบอาชีพได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการฟาร์มตัวอย่างฯ

(๔.๒) นางวันเพ็ญ แสนวัง เป็นผู้มีความรู้การทำเครื่องแกงและน้ำพริกต่าง ๆ

(๔.๓) นางราตรี โชคนิกรณ์ และนางบัวหลง กองทรัพย์ เป็นผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาการจักสาน เช่น ตะกร้า กระติบ เสื่อ เป็นต้น

(๔.๔) นางราตรี สมภาร เป็นผู้มีความรู้ด้านภูมิปัญญาการทำปลาสาม ปลาร้า บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่คนในชุมชน ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรของชุมชนภายหลังการเข้ามาสนับสนุนของ ส.ป.ก.

(๕) ปัจจัยความสำเร็จ : การดำเนินงานของ ส.ป.ก. ในพื้นที่ที่มีปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญหลายประการ ได้แก่

(๕.๑) การสนับสนุนจาก ส.ป.ก. ในหลากหลายด้านทั้งการจัดสรรที่ดินทำกิน โดยเกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยประมาณ ๑๕ ไร่ต่อครัวเรือน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านแหล่งน้ำ ได้แก่ สระน้ำเพื่อการเกษตร ฝายชะลอน้ำ เป็นต้น เป็นการพัฒนาแหล่งน้ำให้เกษตรกรมีน้ำใช้ในการเกษตรอย่างเพียงพอ ส่งผลให้เกษตรกรมีที่ดินสำหรับประกอบอาชีพ มีผลผลิต และมีรายได้

(๕.๒) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตร ได้แก่ องค์กรความรู้ วัสดุทางการเกษตร โรงอบสมุนไพร เป็นต้น ส่งผลให้เกษตรกรสามารถผลิตสินค้าทางการเกษตรสำหรับจำหน่ายและบริโภคในครัวเรือนได้ ส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

(๕.๓) การส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในด้านต่างๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม นำไปสู่การพัฒนาทักษะอาชีพร่วมกันและการสร้างเครือข่ายทางสังคมทั้งในและนอกชุมชน

(๕.๔) การสนับสนุนแหล่งเงินทุนเพื่อการเกษตร ได้แก่ เงินกู้กองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สินเชื่อ ธ.ก.ส. (สำหรับผู้ถือโฉนดเพื่อการเกษตร) ซึ่งช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งทุนได้ง่ายขึ้น และสามารถนำเงินไปใช้เป็นทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้

(๖) ทรพยากรหรือภูมิปัญญาเด่นในพื้นที่

(๖.๑) ทรพยากรเด่น

- คล้า/ไม้ไผ่/กก/หวาย เป็นพืชที่หาได้ทั่วไปในพื้นที่หัวไร่ปลายนาและมีตลอดทั้งปี

- ข้าตาแดง เป็นพืชที่ปลูกในชุมชน จุดเด่นคือ หัวใหญ่ มีกลิ่นหอมฉุน รสชาติเผ็ดจัดจ้าน สามารถนำมาใช้ทำเครื่องแกง และน้ำพริกต่าง ๆ ได้ โดยมีนางวันเพ็ญ แสนวัง ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายที่จะส่งโรงงานทำผงปรุงรสกะหรี่สำเร็จรูป

(๖.๒) ภูมิปัญญาเด่น

- ภูมิปัญญาด้านการจักสาน เช่น ตะกร้า กระติบ เสื่อ เป็นต้น โดยมีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ บางส่วนเป็นสมาชิกกลุ่มจักสาน จำนวน ๔ ราย โดยสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้จำนวน ๒ ราย คือ นางราตรี โชคนิกรณ์ และนางบัวหลง กองทรัพย์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.)

- ภูมิปัญญาการทำปลาสาม/ปลาร้า โดยได้รับองค์ความรู้จากการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์นาแด่ของ ส.ป.ก. และวิทยากรจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ซึ่งมีนางราตรี สมภาร ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้

(๗) ปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่ : แม้จะมีการสนับสนุนจาก ส.ป.ก. อย่างต่อเนื่อง แต่เกษตรกรในพื้นที่โครงการฯ ยังคงประสบกับปัญหาและอุปสรรคในหลายด้าน ดังนี้

(๗.๑) ขาดแคลนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะน้ำประปา รองลงมา คือ ไฟฟ้า และถนน ส่งผลให้เกษตรกรมีการสัญจรที่ไม่สะดวกเท่าที่ควร เช่น การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรไปยังตลาด การเข้าถึงพื้นที่เกษตร เป็นต้น นอกจากนี้เกษตรกรยังต้องใช้น้ำจากแหล่งน้ำอื่น ๆ สำหรับอุปโภคบริโภค เช่น อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำบาดาล เป็นต้น

(๗.๒) การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (ปลาร้า ปลาสาม น้ำพริก ก๋วยเตี๋ยว ก๋วยเตี๋ยว) มีวัตถุดิบและเครื่องมืออุปกรณ์ยังไม่เพียงพอ กระบวนการผลิตและบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้ไม่ต่อเนื่องและไม่มีคุณภาพ

(๗.๓) ความต้องการของเกษตรกรมีความหลากหลายมากเกินไป โดยเกษตรกรไม่คำนึงถึงบริบทพื้นที่ของตนเอง รวมถึงไม่ศึกษาข้อมูลและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ อย่างรอบคอบ ซึ่งอาจต้องใช้พื้นที่ อุปกรณ์ งบประมาณ และทรัพยากรต่างๆ เป็นจำนวนมาก และยังคงพึ่งพาการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐอย่างต่อเนื่อง

(๗.๔) การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรกร เกิดจากปัญหาการบริหารจัดการแหล่งน้ำส่วนรวมในชุมชน และเกษตรกรบางรายไม่มีสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำสำหรับทำการเกษตรในพื้นที่ รวมถึงสภาพพื้นที่และภูมิอากาศในปัจจุบันที่มีความแห้งแล้ง ส่งผลให้พืชผลทางการเกษตรไม่สามารถเจริญเติบโตได้ตามปกติ ผลผลิตและรายได้ลดลง

(๘) หน่วยงานอื่น ๆ ที่เข้ามาสนับสนุน : เกษตรกรมีองค์ความรู้ที่สามารถใช้ประกอบอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตร มีแหล่งอาหารบริโภคในครัวเรือน มีแหล่งตลาดสำหรับจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ เกิดเป็นรายได้ที่มั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเกิดจากการสนับสนุนและพัฒนาพื้นที่และเกษตรกรของหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

(๘.๑) ด้านองค์ความรู้

- สำนักงานเกษตรอำเภอคำตากล้า ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ด้านการปลูกพืช พันธุ์พืช และปุ๋ย
- สำนักงานพัฒนาชุมชน ส่งเสริมอาชีพและองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพ บรรจุภัณฑ์ และยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน
- การยางแห่งประเทศไทยจังหวัดสกลนคร สนับสนุนองค์ความรู้การปลูกยางพารา สายพันธุ์ยางพาราที่เหมาะสมกับพื้นที่ การบำรุงรักษาสวนยาง การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต และพัฒนาศักยภาพในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ยาง
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร โดย ส.ป.ก. ประสานความร่วมมือในการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการทำปลาสาม การสนับสนุนการปลูกและแปรรูปสมุนไพร

(๘.๒) ด้านการตลาด

- สำนักงานพัฒนาชุมชน ส่งเสริมตลาดชุมชนและผลักดันให้ผู้ประกอบการมีช่องทางจัดจำหน่ายสินค้าและเปิดร้านค้าชุมชนทั้งออฟไลน์และผ่านแอปพลิเคชัน
- ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี ซูเปอร์เซ็นเตอร์ สนับสนุนโดยเปิดพื้นที่ให้เกษตรกรนำสินค้าทางการเกษตรมาจำหน่าย

(๘.๓) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- กรมชลประทาน สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค โดยการขุดบ่อสมทบ อ่างเก็บน้ำ ฝาย วางระบบท่อน้ำ ฯลฯ

(๘.๔) ด้านอื่นๆ

- กรมพัฒนาที่ดิน สนับสนุนการปรับปรุงบำรุงดิน การเตรียมดิน และสาร พด. ชนิดต่าง ๆ
- สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สนับสนุนองค์ความรู้และวัสดุอุปกรณ์สำหรับทำก๋วยเตี๋ยวและก๋วยเตี๋ยว

(๙) ความต้องการการพัฒนาในอนาคต : เกษตรกรในพื้นที่ที่มีความต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนเพิ่มเติมในหลาย ๆ ด้าน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและความสามารถในการแข่งขัน และพัฒนาอาชีพภาคการเกษตรสู่ความมั่นคงและยั่งยืน ดังนี้

(๙.๑) องค์ความรู้

- การทำบรรจุภัณฑ์พลาสติก (แพคเกจจิ้ง) เพื่อยืดอายุการเก็บรักษา ป้องกันความชื้น คงรสชาติ และความสดใหม่ของสินค้าได้ โดยเกษตรกรมีความคาดหวังว่าจะสามารถเป็นแหล่งผลิตพลาสติกที่มีมาตรฐานรองรับและส่งออกจำหน่ายต่างประเทศได้

- การทำจักสาน เรียนรู้การทำจักสานลวดลายใหม่ ๆ หรือรูปแบบอื่นที่ทันสมัยมากขึ้น รวมถึงวิธีการควบคุมความชื้นหรือการเก็บรักษาเครื่องจักสานไม่ให้เกิดเชื้อรา

- การเรียนรู้วิธีการเลี้ยงกุ้งฝอย เนื่องจากตลาดมีความต้องการสูง เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมและบริโภคในครัวเรือน

(๙.๒) เทคโนโลยีนวัตกรรมทางการเกษตร

- รถไถ
- เครื่องบดพริกแกง
- เครื่องบรรจุภัณฑ์น้ำพริก
- ระบบเลี้ยงปลาไบโอฟลอค (Biofloc Technology - BFT) เป็นนวัตกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแบบระบบปิดที่ใช้กลุ่มจุลินทรีย์ (แบคทีเรีย) ย่อยสลายของเสียและสารพิษในน้ำ เช่น แอมโมเนีย แล้วเปลี่ยนให้กลายเป็น "ฟลอค" (Floc) ซึ่งเป็นกลุ่มจุลินทรีย์ที่มีโปรตีนสูง ปลาสามารถกินเป็นอาหารเสริมได้ ช่วยประหยัดน้ำและลดต้นทุน โดยมุ่งหวังว่าจะนำผลผลิตที่ได้มาแปรรูปเป็นพลาสติก

(๙.๓) ปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์ไก่ไข่ เมล็ดพันธุ์ผัก พันธุ์ปลาตะเพียน ต้นพันธุ์ยางพารา

(๙.๔) โครงสร้างพื้นฐาน

- ระบบน้ำหรือระบบกระจายน้ำภายในแปลง เช่น ระบบน้ำบาดาล ระบบน้ำถังสูง (หอถังสูง) ระบบน้ำสปริงเกอร์ ระบบน้ำหยด เป็นต้น

- โรงเรือนผลิตที่ได้มาตรฐาน ได้แก่ โรงเรือนปลูกผักอินทรีย์ โรงเรือนผลิตสินค้าแปรรูปทางการเกษตร เช่น พลาสติก น้ำพริก กล้วยฉาบ เป็นต้น

(๙.๕) แหล่งตลาด ต้องการตลาดที่สามารถรองรับสินค้าเกษตรของสมาชิกกลุ่ม และเกษตรกรรายอื่นๆ ในพื้นที่ได้อย่างสม่ำเสมอ เช่น ตลาดหน้าโรงพยาบาลคำตากล้า ตลาดภายในชุมชน เป็นต้น

๒) สรุปผลการลงพื้นที่ทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ กับเกษตรกรของตำบลคำตากล้า และตำบลแพด อำเภอคำตากล้า จำนวน ๒๑ ราย ในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๙

๒.๑) ก่อน ส.ป.ก. เข้ามาสนับสนุนโครงการฯ

(๑) ภูมิสำเนา : เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในตำบลบ้านแพดและคำตากล้า ประชากรในพื้นที่ แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มที่อาศัยอยู่เดิม และกลุ่มที่ย้ายถิ่นฐานมาจากหลากหลายพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง เช่น จังหวัดอุดรธานี บึงกาฬ นครพนม กาฬสินธุ์ อยุธยา ร้อยเอ็ด และนครราชสีมา มีสาเหตุหลักมาจากปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินในภูมิสำเนาเดิม

(๒) สภาพพื้นที่ : ก่อนที่หน่วยงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จะเข้ามาจัดสรรพื้นที่ ตำบลบ้านแพด และคำตากล้า มีลักษณะเป็นป่ารกทึบ เกษตรกรเข้ามาบุกเบิกและถางพื้นที่ด้วยตนเอง สภาพความเป็นอยู่เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากขาดแคลนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เส้นทางคมนาคมเป็นถนนลูกรัง ไม่มีระบบไฟฟ้า และไม่มีน้ำประปาใช้ ชาวบ้านต้องอาศัยการขุดบ่อน้ำตื้นเพื่อใช้ในครัวเรือน

(๓) ด้านการประกอบอาชีพ : เกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำนาปลูกข้าวนาปี ปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้บริโภคภายในครัวเรือน มีการปลูกมันสำปะหลัง ขายได้ในราคาใกล้เคียง ๐.๕๐ - ๑ บาท การปลูกปอ ขายได้ในราคาใกล้เคียง ๓ - ๔ บาท และการปลูกต้นฝ้าย เพื่อนำมาทอเป็นเสื้อผ้าสำหรับใช้เอง มีแหล่งน้ำธรรมชาติสำหรับการทำการเกษตร ดังนี้ ห้วยเหล็กเปี้ยก ห้วยคำปลาขาว ห้วยขามป้อม ห้วยกอย และแม่น้ำสงคราม

(๔) ปัญหาภัยธรรมชาติในพื้นที่

- ปัญหาน้ำท่วม : เกิดขึ้นในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม ระดับน้ำท่วมสูงประมาณ ๑-๒ เมตร ส่งผลกระทบต่อพืชผลทางการเกษตรที่กำลังเจริญเติบโต
- ปัญหาภัยแล้ง (ขาดแคลนน้ำ) : เกิดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคมถึงเมษายน จะประสบปัญหามากที่สุดในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน ไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการทำการเกษตร ทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย

๒.๒) หลัง ส.ป.ก. เข้ามาสนับสนุนโครงการฯ

(๑) การดำเนินการให้การสนับสนุนของ ส.ป.ก. : เริ่มต้นขึ้น ในปีพ.ศ. ๒๕๓๔ ส.ป.ก. ดำเนินการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกร โดยจัดสรรพื้นที่ประมาณ ๓๐ - ๕๐ ไร่ต่อครัวเรือน พร้อมทั้งให้การสนับสนุนทุนกู้ยืม และงบประมาณในการขุดสระน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำให้กับเกษตรกรในพื้นที่ ภายหลังการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรแล้ว ส.ป.ก. ได้พยายามดำเนินการส่งเสริมทักษะองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร โดยในช่วง ๒ ปีที่ผ่านมา ส.ป.ก. ได้จัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะอาชีพให้กับเกษตรกรในพื้นที่ ดังนี้

- ในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ จัดฝึกอบรมหลักสูตร “การผลิตอาหารสัตว์และการแปรรูปปลาสด” โดยเชิญวิทยากรจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มาให้ความรู้เรื่องการผลิตอาหารสัตว์และการแปรรูปปลาสด จากวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่ ปัจจุบันเกษตรกรสามารถแปรรูปและจำหน่ายปลาสดได้ แต่จำกัดภายในหมู่บ้านหรือพื้นที่ใกล้เคียง

ภายหลังการอบรมหลักสูตรดังกล่าวแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการให้ ส.ป.ก. จัดฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามาตรฐานการผลิต, การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อยืดอายุการเก็บรักษา และการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้รับ

สำหรับปัญหาที่พบภายหลังการอบรมฯ ของเกษตรกร คือ การแปรรูปปลาต้ม เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้เลี้ยงปลาเองในพื้นที่ ต้องอาศัยปลาที่ซื้อจากภายนอกมาแปรรูป ทำให้มีปริมาณ ไม่เพียงพอต่อการทำปลาต้มเพื่อจำหน่าย

- ในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ จัดฝึกอบรมหลักสูตร “พืชผักปลอดภัยและสมุนไพร ไก่ตัว” ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกร ที่นำสมุนไพรไทยในพื้นที่ เช่น ขมิ้น ไพล มะกรูด ตะไคร้ มาทำเป็น ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ยาต้มสมุนไพร สบู่ ลูกประคบ โดยลูกประคบของกลุ่มสมุนไพรได้มีการจำหน่ายให้กับ โรงพยาบาลกุสุมา แต่ในปริมาณที่ไม่มาก จัดทำตามออเดอร์ของโรงพยาบาลเท่านั้น

ภายหลังการอบรมหลักสูตรดังกล่าว พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการ ต่อยอดหลักสูตรฯ โดยต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น แชมพู ยาต้ม และอื่น ๆ แบบครบวงจร เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและสถานที่ให้มีความเหมาะสมถูกสุขลักษณะ

(๒) การรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่

(๒.๑) ตำบลคำตากกล้า มีการรวมกลุ่มในพื้นที่ จำนวน ๑ กลุ่ม คือ กลุ่มทอผ้า สมาชิก ๕๐ คน ได้รับการส่งเสริมการทอผ้าไหม และย้อมสีเส้นไหมธรรมชาติ ย้อมครามรวมถึงการฝึกอบรม วิชาชีพต่างๆ จากโครงการส่งเสริมศิลปาชีพ บ้านดอนคำ – เสนานภูมิตร อำเภอคำตากกล้า จังหวัดสกลนคร

(๒.๒) ตำบลบ้านแพด มีการรวมกลุ่มในพื้นที่ จำนวน ๕ กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มผักออแกนิก สมาชิก ๑๐ คน เป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกรในการ ปลุกผักออแกนิก โดยผลผลิตที่ได้ สมาชิกในกลุ่มจะมีการนำไปจำหน่ายให้แก่โรงพยาบาลในพื้นที่ และนำไป ขายที่ตลาดคลองถม อำเภอคำตากกล้า

- กลุ่มสมุนไพร สมาชิก ๑๐ คน ปัจจุบันกลุ่มไม่ได้ดำเนินกิจกรรมแล้ว เนื่องจากไม่มีตลาดรองรับผลิตภัณฑ์

- กลุ่มจักสาน เป็นการจักสานต้นกก ไม้ไผ่ และต้นคล้า ผลิตภัณฑ์ของ กลุ่ม ได้แก่ เสื่อ ตะกร้า กระติบข้าว กระดัง ชะลอม เพื่อใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายในร้านค้าของชุมชน โดยมี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอคำตากกล้า สนับสนุนในเรื่องของการจัดจำหน่าย

- กลุ่มทอผ้า การย้อมคราม มีการรวมกลุ่มกันของสมาชิกปลูกต้นคราม เพื่อนำมาย้อมและจำหน่าย

- กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุ่งคู่ (โครงการโคก หนอง นา อารยเกษตร)

นอกจากนี้ยังพบกลุ่มการจักสาน และสมุนไพร ของชมรมผู้สูงอายุตำบลแพด และคำตากกล้า (๒ ตำบลรวมกัน)

(๓) ทรัพยากรเด่นในพื้นที่ : เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกษตรกรส่วนใหญ่สามารถเก็บ หาเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันจนสามารถสร้างรายได้

- คล้า ไม้ไผ่ ต้นกก เป็นเป็นพื้นที่ถิ่นที่เกษตรกรปลูกไว้ตามไร่นา สามารถนำมาใช้ ประโยชน์ได้หลากหลาย

- ต้นคราม เป็นพืชที่เกษตรกรนำมาย้อมผ้า ซึ่งการย้อมผ้าครามจะมีความคงทน และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

(๔) ประชาชนเกษตรกร/ภูมิปัญญา : พบว่าในพื้นที่มีผู้มีความรู้ความสามารถเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถส่งเสริมให้เป็นแกนนำในการพัฒนาได้ ดังนี้

(๔.๑) นางคำพัน บัวกอก มีความรู้ด้านการปลูกผักออแกนิก การทำปุ๋ยหมัก

- (๔.๒) นางสาวนันทา วงโก มีความรู้ด้านการแปรรูปอาหาร การถนอมอาหารและการทำปลาสาม
(๔.๓) นางละเอียต เวียงทิพย์ มีความรู้ด้านการจักสาน เช่น การสานกระบี่ กระดัง

ตะกร้า

(๔.๔) นางวาสนา เสน่ห์ดี มีความรู้ด้านการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา

(๔.๕) นางสมจินตนา นามพันธ์เมือง มีความรู้ด้านพืชสมุนไพร

(๔.๖) นางนิตยา ลานุสสัย มีความรู้ด้านการทอผ้า การย้อมผ้า (ขายออนไลน์ ผ่าน
หลายทางช่อง เช่น facebook และLine เป็นต้น)

(๕) หน่วยงานอื่นๆ ที่เข้ามาให้การสนับสนุนและช่วยเหลือ

(๕.๑) กรมพัฒนาที่ดิน (พด.) สนับสนุนการชุดบ่อสมทบ ความจุ ๑,๒๐๐ คิว
ขนาด ๒๔ x ๔๒ x ๒ เมตร

(๕.๒) กรมทางหลวงชนบท (รพช.) เริ่มเข้ามาดำเนินการในช่วงประมาณปี ๒๕๒๗
- ๒๕๒๘ ดำเนินการชุดบ่อบาดาลแบบโยก

(๕.๓) ที่ทำการปกครองอำเภอ ให้สนับสนุน งบประมาณในการทำโครงการโคก
หนอง นา อารยเกษตร มีการจัดตั้งฐานการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ฐานการเลี้ยงปลาตก ฐานการเลี้ยงไก่ไข่ เป็นต้น

(๕.๔) สำนักงานพัฒนาชุมชน ให้การแนะนำ ให้คำปรึกษา สนับสนุนในเรื่องของ
การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ของเกษตรกร

(๕.๕) กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ อบรมให้ความรู้ในเรื่องการบันทึกบัญชีรายรับ-
รายจ่ายในครัวเรือน และบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ เพื่อให้เกษตรกรสามารถวิเคราะห์ แยกต้นทุน/ค่าใช้จ่าย
ช่วยในการวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ

(๖) ปัจจัยอุปสรรคที่ส่งผลต่อความสำเร็จ / ไม่สำเร็จ ในการนำความรู้ไปใช้

(๖.๑) ปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จ

- เกษตรได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินจาก สปก. เพื่อทำการเกษตร ปลูกพืช
เลี้ยงสัตว์ และสร้างที่อยู่อาศัย ส่งผลให้เกิดความอย่งมั่นคง

- การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ มีการจัดอบรมให้ความรู้กับเกษตรกร
ในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยการบูรณาการกับหน่วยงานอื่นที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ

- การเข้าถึงแหล่งเงินทุน สามารถใช้เอกสารสิทธิ ส.ป.ก. เป็นหลักทรัพย์
ค้ำประกันในการขอสินเชื่อกับ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) หรือเกษตรกรสามารถ
ขอสินเชื่อจาก กองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ เพื่อใช้เป็นทุนหมุนเวียน
ในการทำเกษตรกรรม

- มีการรวมกลุ่มผู้สนใจตามความถนัดอย่างชัดเจน เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มทอ
ผ้า จึงสามารถที่จะส่งเสริม สนับสนุนเกษตรกรได้ตรงตามความต้องการ

(๖.๒) ปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จ

- ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำ และภัยธรรมชาติน้ำท่วม/ภัยแล้ง เป็น
อุปสรรคสำคัญในการทำการเกษตร

- ปัญหาด้านการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย และมาตรฐานของสินค้า

- ราคาผลผลิตตกต่ำ

(๗) ความต้องการการพัฒนาในอนาคต : เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีความต้องการให้ ส.ป.ก. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนและส่งเสริม ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(๗.๑) ลำดับที่ ๑ องค์ความรู้ ในเรื่องการตลาด มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรครบวงจร เพื่อยกระดับคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน วางแผนการทำการเกษตรให้ผลผลิตขายได้ราคาดีและลดความเสี่ยงสินค้าล้นตลาด รวมไปถึงการนำสินค้าเกษตรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มรายได้ และเพิ่มทางเลือกในการจำหน่ายสินค้า

(๗.๒) ลำดับที่ ๒. ระบบโซล่าเซลล์ สำหรับสูบน้ำ ลงบ่อบาดาล ความรู้เรื่องการดูแล การบำรุงรักษาระบบโซล่า และระบบไฟฟ้าเพื่อการเกษตร

(๗.๓) ลำดับที่ ๓ จุดกระจายสินค้า จุดรวมสินค้า (ถัง) ใช้เป็นศูนย์กลางในการรับ คัดแยก และจัดส่งต่อสินค้าของเกษตรกร เพื่อลดต้นทุนในเรื่องของการขนส่ง ลดระยะเวลา และสามารถกระจายสินค้าทางการเกษตรได้อย่างรวดเร็ว

(๗.๔) ลำดับที่ ๔ ความรู้เรื่อง การทำอาหารสัตว์ ปลา ไก่ ควาย วัว เพื่อลดต้นทุนการซื้ออาหารสัตว์สำเร็จรูป และได้นำวัตถุดิบที่อยู่ในแปลงมาใช้ให้เกิดประโยชน์

(๗.๕) ลำดับที่ ๕ ถังخمเปญและระบบกระจายน้ำ สำหรับเป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการทำการเกษตร และครัวเรือน

๓) สรุปผลการลงพื้นที่ทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ กับเกษตรกรของตำบลหนองบัวส้ม อำเภอดำรงวิทยารุจิราธิปไตย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๑๕ ราย ในวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๔

๓.๑) ก่อน ส.ป.ก. เข้ามาสนับสนุนโครงการฯ

(๑) ประวัติความเป็นมาและภูมิสำเนา : เริ่มต้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ สืบเนื่องจากเหตุการณ์ขาดแคลนพื้นที่ทำกินในจังหวัดอุบลราชธานี ครอบครัวมีพี่น้องจำนวนมาก พื้นที่เดิมไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงตัดสินใจอพยพเข้ามาบุกเบิกพื้นที่ป่าที่ยังไม่มีเจ้าของ โดยเข้ามาถากถางพื้นที่ป่าตามความต้องการเพื่อตั้งถิ่นฐาน โดยใช้เกวียนเป็นพาหนะในการเดินทางระยะไกลมาจากจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากพื้นที่สมัยนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถเป็นแหล่งทำมาหากินได้ และพื้นที่เหมาะกับการทำการเกษตร เป็นป่าทึบ ป่านานาพรรณ เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืชต่าง ๆ โดยทำการปรับสภาพพื้นที่ให้เป็นที่พักอาศัย พื้นที่เพาะปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด สุกร วัว และควาย เพื่อเป็นอาหารและใช้แรงงาน รวมทั้งและทำประมงเลี้ยงปลาไว้เป็นอาหาร นอกจากนี้ยังได้มีการขุดบ่อน้ำลึกประมาณ ๓ - ๕ เมตร เพื่อใช้ในพื้นที่ และสร้างเส้นทางสัญจรในชุมชนด้วยการถางป่า สำหรับเหตุผลที่เลือกพื้นที่ตำบลหนองบัวส้ม เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากิน เพราะในช่วงเวลานั้นสภาพพื้นที่ดิน และแหล่งน้ำธรรมชาติ ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก

(๒) สภาพพื้นที่

(๒.๑) ทรัพยากรดิน : สภาพพื้นที่เดิมมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่โดยเฉพาะมันสำปะหลัง ข้าวไร่ และพืชอื่นๆ ที่ใช้น้ำน้อย ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการบุกเบิกทำเกษตรกรรม

(๒.๒) ทรัพยากรแหล่งน้ำธรรมชาติ : พื้นที่ตำบลหนองบัวส้มมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยน้ำจากแหล่งน้ำเหล่านี้ในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และอุปโภคบริโภค ซึ่งประกอบด้วย

- ห้วยโหนด เป็นแหล่งน้ำหลักที่ไหลผ่านหมู่บ้าน มีน้ำใช้ได้ตลอดปี ใช้สำหรับการเกษตรและอุปโภคบริโภค

- ห้วยก้านเหลือง เป็นแหล่งน้ำย่อย ลำน้ำสาขาที่ไหลรวมกับห้วยโหนด
- ห้วยไผ่ เป็นแหล่งน้ำย่อย ลำน้ำขนาดเล็กที่ใช้สำหรับเกษตรกรรมในฤดูแล้ง

ชาวบ้านอาศัยน้ำจากห้วยเหล่านี้ในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และอุปโภคบริโภค

(๒.๓) สภาพภูมิอากาศ : พบว่า ในช่วงฤดูฝนจะมีอากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกชุกตลอดฤดู แต่ในฤดูหนาวจะมีอากาศหนาวจัด ส่วนในฤดูร้อนอากาศจะร้อนจัดและแห้งแล้ง เป็นลักษณะอากาศแบบภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั่วไป

(๒.๔) ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ : พื้นที่เดิมมีลักษณะเป็นป่าทึบ ป่านานาพรรณ มีความอุดมสมบูรณ์สูง เหมาะสำหรับการทำการเกษตรและประมง ชาวบ้านที่อพยพมาเห็นว่าพื้นที่มีดินดีและแหล่งน้ำธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์จึงเข้ามาถากถางพื้นที่ป่าเพื่อตั้งถิ่นฐาน

(๒.๕) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน : ในช่วงก่อน ส.ป.ก. เข้ามาสนับสนุน โครงสร้างพื้นฐานยังไม่เพียงพอและใช้งานไม่ได้ดี พบปัญหาหลายด้าน ได้แก่

- ด้านถนน : ไม่มีถนนลาดยาง เป็นดินลูกรัง ทำให้การเดินทางเข้าออกลำบากโดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ถนนยังไม่มีระบบการบำรุงรักษา ชาวบ้านต้องถางป่าเพื่อสร้างเส้นทางให้พอสามารถสัญจรได้เอง

- ด้านไฟฟ้า : ยังไม่มีไฟฟ้าเข้าถึงชุมชน ใช้กระบอกไฟในการส่องสว่างก่อนจากนั้นจึงใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด

- ด้านแหล่งน้ำ : ในอดีตต้องอาศัยน้ำจากห้วยธรรมชาติ และบ่อ खुดเอง (खुดบ่อลึก ๓ - ๕ เมตร เพื่อกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้เองในช่วงฤดูแล้ง) ไม่มีระบบน้ำประปา ไม่มีระบบกระจายน้ำภายในแปลง

(๓) ภัยธรรมชาติ : พื้นที่พบปัญหาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ๒ ประเภทหลัก ได้แก่

(๓.๑) น้ำหลาก น้ำท่วม : ในช่วงฤดูฝน (มิถุนายน-กันยายน) มักเกิดน้ำท่วมที่นา และพื้นที่เกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ลุ่มต่ำใกล้ห้วย ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย

(๓.๒) ภัยแล้ง/น้ำไม่เพียงพอ : ในฤดูแล้ง (พฤศจิกายน - เมษายน) กลับขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรง เนื่องจากสภาพของดินมีลักษณะเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ ทำให้น้ำไหลผ่านเร็ว ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ยาวนาน ประกอบกับไม่มีระบบน้ำที่มั่นคง เกษตรกรต้อง खुดบ่อไว้ใช้เองและพึ่งพาน้ำธรรมชาติเป็นหลัก

ทั้งนี้ ภัยธรรมชาติทั้งสองประเภทนี้ส่งผลกระทบต่อวิถีการทำเกษตรเป็นอย่างมาก ทำให้ผลผลิตไม่แน่นอนและรายได้ไม่มั่นคง

(๔) การประกอบอาชีพและรายได้ : เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก นิยมปลูกเป็นข้าวไร่ เพราะใช้น้ำน้อย ส่วนใหญ่ปลูกไว้เพื่อทานเองในครัวเรือน โดยในสมัยนั้นการปลูกหรือเก็บเกี่ยวผลผลิตจะมีการเอามือเอาร่างกัน นอกจากนี้ยังมีการปลูกมันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก เมื่อได้ผลผลิตจะต้องนำไปจำหน่ายที่ตลาดวานร (อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร) ในรูปแบบมันตากแห้ง ได้ราคากิโลกรัมละ ๑ - ๒.๕ บาท ซึ่งจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อที่ตลาดวานรโดยตรง นอกจากการปลูกข้าวและมันสำปะหลังแล้วยังมีการปลูกพืชไร่อื่น ๆ เช่น ข้าวโพด ถั่วเขียว งามา ซึ่งจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อเช่นกัน

สำหรับรายได้ของเกษตรกรในช่วงเวลานั้น ที่ค่าครองชีพในสมัยนั้นไม่สูงมาก จะเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ ๕๐๐ - ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน ซึ่งพอกินพอใช้สำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน

๓.๒) หลัง ส.ป.ก. เข้ามาสนับสนุนโครงการฯ

(๑) การดำเนินการให้การสนับสนุนของ ส.ป.ก. : เริ่มต้นเข้ามาให้การสนับสนุนในพื้นที่ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของชุมชน โดยมีการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรเฉลี่ยรายละประมาณ ๕๐ ไร่ แต่หลังจากได้รับจัดสรรที่ดินมาระยะหนึ่งเกิดการแบ่งให้แก่ทายาททำให้การถือครองที่ดินจริงในปัจจุบันเฉลี่ยเหลือประมาณ ๕ - ๑๐ ไร่ต่อราย นอกจากนี้ ส.ป.ก. ยังได้ให้การสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการเกษตร

(๒) หลักสูตรที่ได้รับการอบรม : ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๖๘) ส.ป.ก.ได้จัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะอาชีพให้กับเกษตรกรในพื้นที่ จำนวน ๑ หลักสูตร คือ หลักสูตรน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง ระยะเวลาอบรม ๒ วัน โดยมีรายละเอียดดังนี้ วันที่ ๑ : อบรมการทำแซนวิชปลา (การเลี้ยงปลาในบ่อ), ทฤษฎีปุ๋ยคอก และปุ๋ยจากฟางและน้ำตาล และวันที่ ๒: อบรมการเพาะผัก, การเตรียมดิน และการใช้เกลบและมูลสัตว์

- สำหรับที่มาของหลักสูตรอบรมฯ เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ต้องการความรู้ด้านการเกษตรผสมผสานและการพึ่งพาตนเอง ประกอบกับมีทรัพยากรในพื้นที่เหมาะสม (มีห้วยหนองเป็นแหล่งน้ำหลัก มีดินดี) ทุกบ้านมีบ่อน้ำ

- องค์ความรู้ และปัจจัยการผลิตที่ได้รับ ประกอบด้วย ๑) พันธุ์ปลานิล ๒ ฝูง, ๒) กล้าผักหวาน ๑๘ ต้น, ๓) ปูนขาว ๓ ฝูง และ ๔) เมล็ดพันธุ์ผักต่างๆ (พริก มะเขือ)

- ความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ : องค์ความรู้และปัจจัยการผลิตที่ได้รับตรงความต้องการและเหมาะสมต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในบริบทของพื้นที่ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพราะเกษตรกรนำไปใช้ในพื้นที่ของตนเองได้ทันที

- นำไปใช้ประโยชน์ : เกษตรกรนำองค์ความรู้และปัจจัยการผลิตไปใช้ในแปลงของตนเอง ทุกบ้านมีบ่อสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เพื่อนเกษตรกรขยายผลสู่การทำเกษตรผสมผสาน

- การต่อยอดจากหลักสูตรที่ผ่านมาในปี ๒๕๖๘ : ควรมีการจัดอบรมการแปรรูปและออกแบบบรรจุภัณฑ์ โดยดูจากบริบทและผลผลิตในพื้นที่ เช่น การแปรรูปฟักทอง (เช่น แป้งฟักทอง, ฟักทองอบกรอบ), กล้วย (กล้วยเบรคแตก, กล้วยตาก) และมะม่วง เพื่อแก้ปัญหาผลผลิตล้นตลาด และยืดอายุสินค้าให้เก็บได้นานขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถต้นเป็น "สินค้าเด่นหรือของฝากประจำชุมชน" ได้

(๓) ปัญหาและอุปสรรค ในการทำการเกษตร

- ด้านทุน : ขาดงบประมาณลงทุนสำหรับซื้ออุปกรณ์เพิ่มเติม
- ด้านเครื่องมืออุปกรณ์ : ขาดโรงอบแห้ง และเครื่องจักรสำหรับแปรรูป
- ด้านโครงสร้างพื้นฐาน : ไม่มีระบบบริหารจัดการน้ำ
- ด้านแรงงาน : ขาดแรงงานในการดูแลแปลง
- ด้านการบริหารจัดการ : ยังไม่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นทางการ

(๔) ผลที่เกิดขึ้นภายหลังการนำความรู้ไปใช้

(๔.๑) ด้านเศรษฐกิจ

- เกิดความมั่นคงทางอาหารและการลดรายจ่าย : ผลผลิตที่เกิดขึ้นในระยะแรก (ปลานิล ผักสวนครัว และผักหวาน) มีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน (พอกิน) ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร และส่งผลให้รายจ่ายค่าครองชีพในชีวิตประจำวันลดลง

- เกิดการเปลี่ยนแปลงของรายได้และโครงสร้างต้นทุน : แม้ในระยะเริ่มต้นรายได้เงินสดอาจยังไม่เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด แต่สภาพคล่องทางการเงินของครัวเรือนดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากการลดต้นทุนการผลิตเป็นหลัก ได้แก่ การประยุกต์ใช้ทฤษฎีปุ๋ยคอก แกลบ และการทำแซนวิชปลา ซึ่งช่วยลดต้นทุนการซื้อปุ๋ยเคมีและอาหารสัตว์สำเร็จรูปที่มีราคาสูง ทั้งนี้ หากในอนาคตมีการสนับสนุนไม้ผล (เงาะ ทุเรียน มังคุด มะพร้าว) จะสามารถยกระดับเป็นพืชเศรษฐกิจ ที่สร้างรายได้หลักให้แก่ครัวเรือนได้

(๔.๒) ด้านสังคม

- วิถีชีวิตของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่มีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น เปลี่ยนจากการพึ่งพาแหล่งอาหารภายนอกหรือการซื้อหาจากตลาด มาเป็นการผลิตอาหารบริโภคเองในครัวเรือน (ปลานิล พริก มะเขือ ผักหวาน) ทำให้วิถีชีวิตมีความเรียบง่าย ลดความเครียดจากภาระค่าครองชีพ และเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

- การประยุกต์ใช้และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดในการจัดการทรัพยากร โดยเกษตรกรได้นำภูมิปัญญาดั้งเดิม (การใช้แกลบ มูลสัตว์ ฟางข้าว) มาบูรณาการร่วมกับหลักวิชาการใหม่ ๆ ที่ได้รับการอบรม เช่น การทำ "แซนวิชปลา" เพื่อสร้างอาหารธรรมชาติ และการใช้กากน้ำตาลช่วยย่อยสลายฟาง

- อาชีพเกษตรกรมีความเข้มแข็งและยืดหยุ่นมากขึ้น ทำให้สมาชิกในครัวเรือนเกิดการพัฒนาทักษะแบบผสมผสาน ทั้งด้านการประมง (เลี้ยงปลา) และการเพาะปลูก นอกจากนี้ ความต้องการพันธุ์ไม้ผล (เงาะ ทุเรียน มังคุด มะพร้าว) ยังสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ของเกษตรกรที่ต้องการยกระดับอาชีพจากการปลูกพืชล้มลุก ไปสู่การทำสวนผลไม้แบบผสมผสานเพื่อสร้างความมั่นคงในระยะยาว

(๔.๓) ด้านสิ่งแวดล้อม

- สภาพพื้นที่ดินที่เคยเสื่อมโทรมหรือขาดธาตุอาหารได้รับการฟื้นฟูให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ขึ้น จากการนำ "ปูนขาว" ไปปรับค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ของดินให้สมดุล ควบคู่กับการใช้อินทรีย์วัตถุจาก "แกลบ ทฤษฎีปุ๋ยคอก และมูลสัตว์" ซึ่งช่วยปรับปรุงโครงสร้างดินให้ร่วนซุย ระบายน้ำและอากาศได้ดีขึ้น

- ทรัพยากรในพื้นที่ถูกนำมาใช้อย่างคุ้มค่าและเกิดระบบนิเวศหมุนเวียน การทำแซนวิชปลาช่วยลดการใช้อาหารเม็ดสำเร็จรูป ซึ่งช่วยลดปัญหาน้ำเสียในบ่อปลา ในขณะเดียวกันน้ำในบ่อที่อุดมไปด้วยธาตุอาหารจากมูลปลาและเศษอินทรีย์วัตถุ สามารถนำไปใช้รดแปลงผักและไม้ผลได้ เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำ

(๕) ด้านการรวมกลุ่ม : ปัจจุบันยังไม่มีกรรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ เนื่องจากอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต แต่อย่างไรก็ตาม เกษตรกรมีแนวโน้มและศักยภาพสูงมากในการจัดตั้งกลุ่มขึ้นในอนาคต โดยมีแผนที่จะรวมตัวกันเป็น "กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและสมุนไพร" ซึ่งในเบื้องต้นมีเกษตรกรที่มีความพร้อมและสนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกแกนนำแล้วจำนวน ๑๑ ราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันในการลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตตกต่ำและแก้ปัญหาผลผลิตล้นตลาด ด้วยการนำพืชผลที่มีอยู่มากในชุมชนมาแปรรูปเพื่อยืดอายุการเก็บรักษาและสร้างมูลค่าเพิ่ม ได้แก่ การแปรรูปฟักทองขนาดใหญ่ที่มีปริมาณรวมกันมากกว่า ๑,๐๐๐ กิโลกรัม การแปรรูปกล้วยหลากสายพันธุ์ที่มีการปลูกไว้ทุกครัวเรือน และการแปรรูปมะม่วง ทั้งนี้ กิจกรรมสำคัญที่กลุ่มต้องการ

ขับเคลื่อนในอนาคต คือ การบริหารจัดการ "โรงอบแห้งอเนกประสงค์" เพื่อใช้ในการอบแห้งสมุนไพรและผลไม้ต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะช่วยยกระดับจากเกษตรกรผู้ขายวัตถุดิบดิบไปสู่การเป็นกลุ่มผู้ผลิตสินค้าแปรรูป

(๖) ด้านผู้นำ/ปราชญ์/เกษตรกรตัวอย่าง : ปัจจุบันในพื้นที่ดังกล่าวมีเกษตรกรตัวอย่างที่โดดเด่น คือ นายกิตติพงษ์ จาบุญมา ซึ่งถือเป็นปราชญ์และผู้นำการเปลี่ยนแปลงใน "ด้านการทำเกษตรผสมผสานและการจัดการทรัพยากรน้ำด้วยนวัตกรรมพลังงานทดแทน" โดยมีความโดดเด่นและเป็นต้นแบบดังนี้

(๖.๑) ด้านการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน : จากบริบทเดิมของพื้นที่ที่มีปัญหาน้ำไม่เพียงพอในฤดูแล้ง นายกิตติพงษ์ได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม โดยการใช้น้ำบาดาลร่วมกับ "ระบบโซล่าเซลล์" เพื่อสูบน้ำมาใช้ในแปลงเกษตร ซึ่งนอกจากจะสร้างความมั่นคงทางทรัพยากรน้ำแล้ว ยังช่วยลดต้นทุนด้านพลังงานได้อย่างยั่งยืน

(๖.๒) ด้านการเกษตรผสมผสานและการปลูกไม้ผลเศรษฐกิจ : มีการจัดสรรพื้นที่อย่างเป็นระบบโดยแบ่งเป็นการเลี้ยงปลา ปลูกกล้วย และที่สำคัญคือ "การปลูกเงาะ" ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางความต้องการปัจจัยการผลิตของเกษตรกรรายอื่นๆ ในชุมชนที่ต้องการปรับเปลี่ยนมาปลูกไม้ผล (เงาะ ทุเรียน มังคุด) แปลงเกษตรของนายกิตติพงษ์ทำหน้าที่เป็นเสมือน "จุดเรียนรู้ระดับชุมชน" ซึ่งเกษตรกรรายอื่นสามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เทคนิคการปลูกไม้ผลและการใช้โซล่าเซลล์ได้จริง

(๗) ข้อเสนอแนะ และสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา

- ส.ป.ก. ควรเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงในการผลักดันให้เกษตรกรแกนนำเกิดการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการในรูปแบบ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและสมุนไพร กลุ่มการแปรรูปฟักทองและกล้วย เพื่อสร้างอำนาจต่อรองและแก้ไขปัญหาผลผลิตล้นตลาด รวมทั้งทำให้มีสิทธิ์ยื่นขอรับการสนับสนุน เช่น ต้องการขอรับการสนับสนุน "ตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์หรือโรงอบลมร้อนหรือโรงอบแห้งอเนกประสงค์" จากหน่วยงานรัฐ (เช่น ส.ป.ก., กรมส่งเสริมการเกษตร, หรือพลังงานจังหวัด) ได้ง่ายขึ้น

- ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานพื้นฐานสำคัญคือ "ทุกบ้านมีบ่อ" อยู่แล้ว ทำให้สามารถนำความรู้วันที่ ๑ เรื่อง "แซนด์วิชปลา" และการปล่อย "พันธุ์ปลานิล" ไปปฏิบัติได้ทันทีโดยไม่ต้องลงทุนขุดบ่อใหม่

(๘) สิ่งที่ได้รับการสนับสนุนจาก ส.ป.ก. : ส.ป.ก. มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานและแก้ไขปัญหาใน ๓ ด้านหลัก ดังนี้

(๘.๑) ด้านการจัดที่ดิน ช่วยจัดสรรที่ดินทำกินให้เป็นระบบ และเปลี่ยนผ่านสิทธิ์ให้มีความมั่นคงทางกฎหมาย โดยการช่วยเหลือด้านเอกสารสิทธิ์ออกโฉนดเพื่อการเกษตร ให้แก่ราษฎร ส่งผลให้เกิดความมั่นคงในที่ดินทำกิน มีสิทธิ์ครอบครอง สามารถทำกินอย่างถูกต้องตามกฎหมายและเป็นระบบมากขึ้น ทำให้ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่มีขนาดเนื้อที่ถือครองเฉลี่ยประมาณ ๕-๑๐ ไร่

(๘.๒) ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรดิน จัดอบรมหลักสูตรการเตรียมดินและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้ดิน โดยสอนให้ใช้ภูมิปัญญาประยุกต์ เช่น ทฤษฎีปุ๋ยคอกและฟางจากน้ำตาล, การปรับสภาพดินด้วยแกลบและมูลสัตว์ พร้อมทั้งแจกจ่ายปัจจัยการผลิตที่จำเป็น เช่น ปูนขาว เพื่อแก้ปัญหาดินเปรี้ยวหรือดินเสื่อมสภาพ และใช้ภูมิปัญญาประยุกต์ในการปรุงดิน เช่น การใช้แกลบ มูลสัตว์ ปุ๋ยคอก และฟางหมักน้ำตาล ทำให้สภาพดินค่อยๆ พื้นตัว นอกจากนี้ยังเปลี่ยนจากการทำลายสู่การฟื้นฟู จากเดิมที่ดินเสื่อมสภาพรุนแรงจากการปลูกมันสำปะหลังและการทำข้าวไร่ซ้ำๆ เกษตรกรเปลี่ยนมาทำ "เกษตรผสมผสานและปลูกพืชยืนต้น" เพื่อช่วยรักษาหน้าดิน เช่น ยางพารา (อันดับ ๑), ยูคาลิปตัส (อันดับ ๒), ปาล์มน้ำมัน และ

ผลไม้ และเกิดระบบปรับปรุงดินด้วยตัวเอง: ชุมชนนำองค์ความรู้จากการอบรมมาใช้จริง มีการใช้ปูนขาวแก้ดินเปรี้ยว

(๘.๓) ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จากเดิมที่ต้องรอฝนและเผชิญภัยแล้ง จนต้องขุดบ่อน้ำตื้นใช้เอง ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นระบบ "ทุกบ้านมีบ่อน้ำประจำไร่นา" ซึ่งน้ำในบ่อไม่ได้มีไว้ใช้รดน้ำพืชอย่างเดียว แต่ถูกนำมาต่อยอดสร้างรายได้และอาหาร ผ่านเทคนิค "แซนวิชปลา" และการเลี้ยงปลานิล

(๙) สิ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ :

- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล : เข้ามาสนับสนุนการช่วยขุดบ่อบาดาล เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำให้แก่คนในพื้นที่ จากเดิมที่ชุมชนมีปัญหาน้ำไม่เพียงพอ ต้องพึ่งพาน้ำจากธรรมชาติ (ห้วยหนอง, ห้วยก้านเหลือง) และต้องขุดบ่อน้ำตื้นใช้เองประดังชีวิตในช่วงหน้าแล้ง การมีบ่อบาดาลทำให้ชุมชนมีแหล่งน้ำใต้ดินที่มั่นคงและมีน้ำใช้ตลอดปี

(๑๐) ความต้องการการพัฒนาในอนาคต

- ด้านปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งชุมชนต้องการเร่งด่วนที่สุดคือ โรงอบ (ตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์/โรงอบลมร้อน) เพื่อแก้ปัญหาผักทองล้นตลาด (ระดับ ๑,๐๐๐ กก.) และแปรรูปกล้วยที่มีทุกบ้าน รวมถึงต้องการให้หน่วยงานสนับสนุนต้นกล้าพันธุ์ไม้ผลคุณภาพดีเพื่อสร้างความหลากหลายในแปลงเกษตร

- ด้านการรวมกลุ่ม แหล่งทุน และการตลาด เร่งรัดให้กลุ่มผู้สนใจ ๑๑ ราย รวมตัวจดทะเบียนเป็น วิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

๓.๒.๓ ผลการสัมภาษณ์เกษตรกรรายบุคคลที่เคยเข้ารับการอบรม ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๖๘

ดำเนินการสัมภาษณ์เกษตรกรทั้งหมดจำนวน ๖๑ ราย ในพื้นที่ ๔ ตำบล คือ

- ๑) ตำบลนาแต่ จำนวน ๒๕ ราย
- ๒) ตำบลแพด จำนวน ๒๕ ราย
- ๓) ตำบลคำตาก้าจำนวน ๒๕ ราย
- ๔) ตำบลหนองบัวส้ม จำนวน ๒๕ ราย

โดยดำเนินการเก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์เกษตรกร ที่มีรายละเอียดแบ่งออกเป็น ๕ ส่วน ประกอบด้วย

- ๑) ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร
- ๒) ส่วนที่ ๒ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์
- ๓) ส่วนที่ ๓ การได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำ
- ๔) ส่วนที่ ๔ ประเมินระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร
- ๕) ส่วนที่ ๕ ทิศทางการพัฒนาที่ต้องการในอนาคต

สามารถวิเคราะห์และสรุป โดยมีรายละเอียดแต่ละตำบล ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เกษตรกรของตำบลนาแต่ อำเภอคำตาก้า วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๙ จำนวน ๒๕ ราย

๑.๑) ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร : สรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในตำบลนาแต่ ที่ได้รับการอบรมในปีพ.ศ. ๒๕๖๗ และปีพ.ศ.๒๕๖๘ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๒.๐๐ ของผู้เข้าร่วมทั้งหมดเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ ๕๘ ปี สถานภาพสมรสเป็นส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ ๘๐.๐๐

ส่วนใหญ่จบการศึกษาในช่วงระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๐๐ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ ๔ คน เป็นแรงงานภาคการเกษตรเฉลี่ย จำนวน ๓ คน/ครัวเรือน รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของตำบลนาแต่ อำเภอคำตาก้า

รายการ			ตำบลนาแต่
เพศ	ชาย	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	หญิง	จำนวน	๒๓
		ร้อยละ	๙๒.๐๐
อายุ	น้อยกว่า/เท่ากับ ๒๙ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐ – ๓๙ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๔๐ – ๔๙ ปี	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๒.๐๐
	๕๐ – ๕๙ ปี	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๖๐ ปี ขึ้นไป	จำนวน	๑๒
		ร้อยละ	๔๘.๐๐
ค่าเฉลี่ย (ปี)			๕๘
สถานภาพ	โสด	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐
	สมรส	จำนวน	๒๐
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	หย่าร้าง /หม้าย /แยกกันอยู่	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๑๖.๐๐
ระดับการศึกษา	ไม่ได้เรียน	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ประถมศึกษา	จำนวน	๒๑
		ร้อยละ	๘๔.๐๐
	มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๒.๐๐
	มัธยมศึกษาตอนปลาย /ปวช.	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐
	อนุปริญญา /ปวส.	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

รายการ			ตำบลนาแต่
	ปริญญาตรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
สมาชิกในครัวเรือน	๑ - ๒ คน	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	๓ - ๔ คน	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๕๒.๐๐
	๕ คน ขึ้นไป	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ค่าเฉลี่ย (คน)		๔
แรงงานในครัวเรือน	๑ - ๒ คน	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๔๔.๐๐
	๓ - ๔ คน	จำนวน	๑๔
		ร้อยละ	๕๖.๐๐
	๕ คน ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (คน)		๓

เกษตรกรส่วนใหญ่มีการถือครองที่ดิน ส.ป.ก. เฉลี่ยรายละ ๒ แปลง โดยมีขนาดพื้นที่ที่ใช้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเฉลี่ย ๑๘.๒๘ ไร่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยแรงงานของตนเองและสมาชิกในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๘๓ และอาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นระยะเวลามากกว่า ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐๐ โดยมีระยะเวลาการอยู่อาศัยเฉลี่ย ๔๕ ปี

นอกจากการถือครองที่ดินที่ได้รับการจัดสรรจาก ส.ป.ก. แล้ว เกษตรกรบางส่วนยังถือครองที่ดินในรูปแบบโฉนดที่ดิน จำนวน ๒ ราย มีพื้นที่เฉลี่ยรายละ ๑๗.๕๐ ไร่ และมีเกษตรกรที่เช่าที่ดินเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน ๕ ราย มีพื้นที่เช่าเฉลี่ยรายละ ๑๒.๒๐ ไร่ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมการอบรมส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำกินเพียงพอต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายละเอียดแสดงดังตารางที่ ๓.๒

ตารางที่ ๓.๒ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดินของตำบลนาแต่
อำเภอคำตากลา

รายการ			ตำบลนาแต่
ที่ดิน ส.ป.ก.	จำนวนแปลง		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๒ แปลง	จำนวน	๑๙
		ร้อยละ	๗๖.๐๐
	มากกว่า ๒ แปลง	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๔.๐๐
	ค่าเฉลี่ย (แปลง)		๒
	จำนวนไร่		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๕ ไร่	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐
	๕.๐๑ - ๑๐ ไร่	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๒๘.๐๐
	๑๐.๐๑ - ๒๕ ไร่	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๔๔.๐๐
	๒๕.๐๑ - ๕๐ ไร่	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๔.๐๐
	๕๐.๐๑ ไร่ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (ไร่)		๑๘.๒๘
ระยะเวลาอาศัย ในพื้นที่	น้อยกว่า ๕ ปี	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๓.๐๐
	๕ - ๑๐ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๑๐ - ๒๐ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๒๑ - ๓๐ ปี	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๑๖.๐๐
	มากกว่า ๓๐ ปี	จำนวน	๒๐
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	เฉลี่ย (ปี)		๔๕
เอกสารสิทธิอื่น	ประเภทเอกสารสิทธิ		
	โฉนด	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐

รายการ			ตำบลนาแต่
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๑๗.๕
	นส. ๓ /นส. ๓ ก	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๐
	ภบท. ๕	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๐
	อื่นๆ เช่น เช่าที่ดิน	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๑๒.๒๐

ด้านสภาพพื้นที่ ร้อยละ ๖๐.๐๐ ดินในแปลงเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ ร้อยละ ๗๒ มีสระ/ บ่อน้ำ/ บ่อบาดาลในแปลงเกษตร ร้อยละ ๙๖.๐๐ มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตรสามารถเดินทางได้สะดวก และร้อยละ ๖๔.๐๐ ไฟฟ้าเพื่อทำการเกษตรสามารถเข้าถึงแปลง แต่เมื่อพิจารณาในเรื่องน้ำประปาเข้าถึงแปลง กลับพบว่า มีเพียง ร้อยละ ๑๖.๐๐ เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากต้องดำเนินการวางแผนเพื่อพัฒนาการเกษตร จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องน้ำประปาเป็นลำดับแรก สำหรับด้านรูปแบบการทำเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่ทำกันเองกับสมาชิก ในครอบครัวและจ้างทำบางส่วน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๐ ซึ่งส่วนใหญ่การทำการเกษตรที่ต้องจ้าง คือ การไถพรวนหรือเกี่ยวข้าว ซึ่งผลผลิตหลักที่พบในแปลงเกษตรส่วนใหญ่ ประกอบด้วย ข้าว ร้อยละ ๙๒.๐๐ รองลงมา คือ ยางพารา ร้อยละ ๖๘.๐๐ มันสำปะหลัง ร้อยละ ๖๐.๐๐ ปศุสัตว์ ร้อยละ ๕๖.๐๐ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น ร้อยละ ๓๖.๐๐ ประมง ร้อยละ ๒๘.๐๐ ปาล์มน้ำมัน ร้อยละ ๔.๐๐ ยูลาลิปดัส ร้อยละ ๔ และอื่น ๆ ได้แก่ การปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ และที่อยู่อาศัย ร้อยละ ๒๐.๐๐ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเสริมนอกภาค การเกษตรอย่างหลากหลาย ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างเกี่ยวข้าว กรีดยาง ร้อยละ ๕๖.๐๐ อาชีพค้าขาย ร้อยละ ๑๖.๐๐ อาชีพหัตถกรรม เช่น สานกระติบข้าว ร้อยละ ๘.๐๐ และแปรรูป ร้อยละ ๔.๐๐ ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๓

ตารางที่ ๓.๓ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามพื้นที่การใช้ประโยชน์ ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ สภาพพื้นที่ และรูปแบบการทำเกษตรของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลนาแต่
สภาพพื้นที่	ดินมีความอุดมสมบูรณ์	จำนวน	๑๕
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	ดินไม่มีความอุดมสมบูรณ์	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร	จำนวน	๑๘
		ร้อยละ	๗๒.๐๐
	ไม่มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๒๘.๐๐

รายการ			ตำบลนาแต่
	มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๒๔
		ร้อยละ	๙๖.๐๐
	ไม่มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐
	ไฟฟ้าเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑๖
		ร้อยละ	๖๔.๐๐
	ไฟฟ้าเข้าไม่ถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๓๖.๐๐
	น้ำประปาเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๑๖.๐๐
	น้ำประปาเข้าไม่ถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๒๑
		ร้อยละ	๘๔.๐๐
	อื่นๆ เช่น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
รูปแบบ การทำเกษตร	ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัว	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๔๔.๐๐
	ทำเอง และจ้างทำบางส่วน	จำนวน	๑๔
		ร้อยละ	๕๖.๐๐
	จ้างทั้งหมด	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
พืชหลักในแปลง	ข้าว	จำนวน	๒๓
		ร้อยละ	๙๒.๐๐
	มันสำปะหลัง	จำนวน	๑๕
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	อ้อย	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ข้าวโพด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ยางพารา	จำนวน	๑๗
		ร้อยละ	๖๘.๐๐
	ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๓๖.๐๐
	ปาล์มน้ำมัน	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐
	ยูคาลิปตัส	จำนวน	๑

รายการ			ตำบลนาแต่
	ประมง	ร้อยละ	๔.๐๐
		จำนวน	๗
	ปศุสัตว์	ร้อยละ	๒๘.๐๐
		จำนวน	๑๔
	อื่น ๆ	ร้อยละ	๕๖.๐๐
		จำนวน	๕
อาชีพเสริม	รับจ้าง	ร้อยละ	๒๐.๐๐
		จำนวน	๑๔
	ค้าขาย	ร้อยละ	๕๖.๐๐
		จำนวน	๔
	หัตถกรรม	ร้อยละ	๑๖.๐๐
		จำนวน	๒
	แปรรูป	ร้อยละ	๘.๐๐
		จำนวน	๑
	ท่องเที่ยว	ร้อยละ	๔.๐๐
		จำนวน	๐
	อื่น ๆ	ร้อยละ	๐
		จำนวน	๐

เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ในภาคการเกษตรอยู่ที่ช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๔๐.๐๐ รองลงมาคือ ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๓๖.๐๐ โดยมีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๑๑๕,๒๙๖.๒๐ บาท/ปี ในส่วนของรายได้นอกภาคการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๔๔.๐๐ รองลงมาคือ ช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๓๒.๐๐ มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๑๐๑,๘๖๔.๐๐ บาท/ปี

ในส่วนของรายจ่ายในภาคการเกษตร อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๖๐.๐๐ รองลงมาคือ ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๒๘.๐๐ โดยมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๓๙,๑๓๐.๔๐ บาท/ปี สำหรับรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๙๘,๖๖๒.๐๐ บาท/ปี ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๐๐ และรองลงมาคือ ช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๒๔.๐๐

ด้านรายได้เงินสวัสดิการครัวเรือนเกษตรกร ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง น้อยกว่า ๓๐,๐๐๐ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี และช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี เท่ากับร้อยละ ๔๐.๐๐ โดยในปีที่ผ่านมา มีรายได้เงินสวัสดิการครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ยอยู่ที่ ๘๕,๔๓๔.๒๐ บาท/ปี รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๔

ตารางที่ ๓.๔ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามรายได้ต่อปี และรายจ่ายต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน
ของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลนาแต่
รายได้ในภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๑๖.๐๐
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๓๖.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๑๑๕,๒๙๖.๒๐
รายได้นอกภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๔๔.๐๐
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๑๖.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๓๒.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๑๐๑,๘๖๔.๐๐
รายจ่ายในภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑๕
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๒๘.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๒.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๓๙,๑๓๐.๔๐

รายการ			ตำบลนาแต่
รายจ่ายนอกภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑๒
		ร้อยละ	๔๘.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๔.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ค่าเฉลี่ย (บาท)			๙๘,๖๖๒.๐๐
รายได้สุทธิครัวเรือน	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ค่าเฉลี่ย (บาท)			๘๕,๔๓๔.๒๐

เมื่อพิจารณาในเรื่องของภาวะหนี้สิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๙๒.๐๐ อยู่ในภาวะมีหนี้สิน โดยมีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ ๒๓๘,๖๙๕.๖๕ บาท/ครัวเรือน โดยมีการใช้บริการแหล่งเงินกู้ที่สำคัญ ดังนี้ ๑) ธกส. ร้อยละ ๙๑.๓๐ ๒) กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ ๓๐.๔๓ ๓) กองทุน ส.ป.ก. ร้อยละ ๒๖.๐๙ และ ๔) แหล่งเงินกู้อื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจ อบต. ร้อยละ ๘.๗๐ ซึ่งส่วนใหญ่สามารถชำระหนี้ได้ตามเวลา ถึงร้อยละ ๖๘.๐๐ แต่มีเพียงบางครัวเรือนอาจชำระล่าช้าบ้าง ร้อยละ ๘.๗๐ หรืออยู่ระหว่างพักชำระหนี้ ร้อยละ ๔.๓๕

ด้านความสามารถในการออมเงิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ ๖๘.๐๐ ไม่มีการออมเงิน แต่ร้อยละ ๓๒.๐๐ โดยมีจำนวนเงินออมส่วนใหญ่อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๘๗.๕๐ หรือมีจำนวนเงินออมเฉลี่ยอยู่ที่ ๙๒,๙๑๒.๕๐ บาท/ปี รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๕

ตารางที่ ๓.๕ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามภาวะหนี้สิน และเงินออมต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน
ของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลนาแต่
ภาวะหนี้สิน	ไม่มีหนี้สิน	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	มีหนี้สิน	จำนวน	๒๓
		ร้อยละ	๙๒.๐๐
	จำนวนหนี้สิน		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๓.๐๔
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๑.๗๔
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๓๔.๗๘
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๓๕
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๖.๐๙
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๒๗๘,๖๙๕.๖๕
	จำนวนแหล่งเงินกู้		
	๑ แหล่ง	จำนวน	๑๔
		ร้อยละ	๖๐.๘๗
	๒ แหล่ง	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๑.๗๔
	๓ แหล่ง ขึ้นไป	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๑๗.๓๙
	แหล่งเงินกู้		
	ธกส	จำนวน	๒๑
		ร้อยละ	๙๑.๓๐
	กองทุน ส.ป.ก.	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๖.๐๙
	กองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๓๐.๔๓
	สหกรณ์	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ธนาคารพาณิชย์	จำนวน	๐

รายการ			ตำบลนาแต่
		ร้อยละ	๐
	อื่นๆ เช่น จากกลุ่มวิสาหกิจ อบต.	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๗๐
	ความสามารถในการชำระหนี้		
	ชำระหนี้ไม่ได้เลย	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๓๕
	ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (บ่อยครั้ง)	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (บางครั้ง)	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๗๐
	ชำระหนี้ได้ครบตามเวลาที่กำหนด	จำนวน	๑๙
		ร้อยละ	๘๒.๖๑
เงินออม	ไม่มีเงินออม	จำนวน	๑๗
		ร้อยละ	๖๘.๐๐
	มีเงินออม	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๓๒.๐๐
	จำนวนเงินออมต่อปี		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๘๗.๕๐
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๒.๕๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๙๒,๙๑๒.๕๐

สำหรับตำบลนาแต่ พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในโครงการโดยการฝึกอบรม /สัมมนา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ รองลงมาคือ การรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต คิดเป็นร้อยละ ๙๒.๐๐ การเข้าร่วมกลุ่มอาชีพ ร้อยละ ๖๘.๐๐ และการร่วมศึกษาดูงาน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐๐ ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๖

ตารางที่ ๓.๖ แสดงจำนวน ร้อยละ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการฯ ของตำบลนาแต่ อำเภอคำตาก้า

รายการ			ตำบลนาแต่
การมีส่วนร่วม	ฝึกอบรม / สัมมนา	จำนวน	๒๕
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	ศึกษาดูงาน	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๕๒.๐๐
	รับปัจจัยการผลิต	จำนวน	๒๓
		ร้อยละ	๙๒.๐๐
	เป็นเกษตรกรตัวอย่าง	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	เข้าร่วมกลุ่มอาชีพ	จำนวน	๑๗
		ร้อยละ	๖๘.๐๐
	อื่นๆ เช่น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

๑.๒) ส่วนที่ ๒ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ : ด้านความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่าในช่วง พ.ศ. ๒๕๖๗ - ๒๕๖๘ มีการอบรมใน ๒ หลักสูตร คือ

๑) ในปีพ.ศ. ๒๕๖๗ หลักสูตรการผลิตอาหารสัตว์และจัดการฟาร์ม โดยเกษตรกรที่ได้เข้ารับการอบรมฯ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน พบว่า ก่อนเข้ารับการอบรมเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรฯ ในระดับน้อย (๑.๕๙ คะแนน) แต่ภายหลังการอบรมแล้วเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ ในระดับมาก (๔.๔๑ คะแนน) ด้านความพอใจในหลักสูตรฯ ที่เข้าอบรม พบว่ามีความพอใจ ในระดับมากที่สุด (๔.๖๘ คะแนน) และมีความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับในระดับมากที่สุด (๔.๗๓ คะแนน)

สำหรับการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ถึง ร้อยละ ๘๐.๐๐ นำความรู้ไปใช้ในแปลงของตนเอง รองลงมาคือ นำไปวางแผนปฏิบัติในอนาคต ร้อยละ ๔๔.๐๐ และช่วยแนะนำขยายผลให้เกษตรกรรายอื่น ร้อยละ ๔๐.๐๐ ในขณะที่ร้อยละ ๑๖.๐๐ นำความรู้ไปขยายผลต่อ และมีเพียงร้อยละ ๔.๐๐ เท่านั้นที่นำไปใช้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้

ผลที่ได้จากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดร้อยละ ๗๒ ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง รองลงมา คือ ร้อยละ ๖๔.๐๐ ส่งผลให้ผลผลิตมีปริมาณเพิ่มขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น ร้อยละ ๔๘.๐๐ ทำให้มีแหล่งอาหารในครัวเรือนและชุมชน และเกิดการลดการใช้สารเคมี ร้อยละ ๓๖.๐๐ เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ร้อยละ ๓๒.๐๐ ทำให้รายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒๘.๐๐ เกิดการขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้ ร้อยละ ๑๒.๐๐ ทำให้มีเงินออมเพิ่มขึ้น และ ร้อยละ ๘.๐๐ ทำให้สามารถชำระหนี้สินได้

๒) ในปีพ.ศ. ๒๕๖๘ หลักสูตรข้อควรรู้ในการปลูกยางพาราและการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรประยุกต์ใช้ปรับปรุงบำรุงดิน โดยเกษตรกรที่ได้เข้ารับการอบรมฯ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน พบว่า ก่อนเข้ารับการอบรมเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรฯ ในระดับน้อย (๒.๓๓ คะแนน) แต่ภายหลังการอบรมแล้วเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ ในระดับมากที่สุด (๔.๕๓ คะแนน) ด้านความพอใจในหลักสูตรฯ ที่

เข้าอบรม พบว่ามีความพอใจ ในระดับมากที่สุด (๔.๖๗ คะแนน) และมีความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับในระดับมาก (๔.๓๓ คะแนน)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มากที่สุดคือ การนำความรู้ไปใช้ในแปลงของตนเอง ร้อยละ ๕๖.๐๐ รองลงมาคือ นำไปวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต ร้อยละ ๓๒.๐๐ ร้อยละ ๒๘.๐๐ มีการช่วยแนะนำความรู้ให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ และร้อยละ ๒๔.๐๐ มีการนำความรู้ไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น

ผลที่ได้จากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดร้อยละ ๕๒.๐๐ ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลงและผลผลิตเพิ่มขึ้น รองลงมา คือ ร้อยละ ๔๔.๐๐ ส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น ร้อยละ ๓๒.๐๐ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและช่วยการใช้สารเคมี ร้อยละ ๒๘.๐๐ เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นและมีแหล่งอาหารในครอบครัว/ชุมชนเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒๔.๐๐ ทำให้เกิดการขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้ ร้อยละ ๑๖.๐๐ ทำให้สามารถชำระหนี้สินได้ และ ร้อยละ ๑๒.๐๐ ส่งผลให้มีเงินออมเพิ่มขึ้น รายละเอียดตารางที่ ๓.๗

ตารางที่ ๓.๗ แสดงความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

รายการ			ตำบลนาแต่
หลักสูตรการผลิตอาหารสัตว์และจัดการฟาร์ม (พ.ศ. ๒๕๖๗)			
ความรู้ที่ได้รับ	ความรู้ก่อนการอบรม	ระดับความเห็น	น้อย
		ร้อยละ	๓๑.๘๒
	ความรู้หลังการอบรม	ระดับความเห็น	มาก
		ร้อยละ	๘๘.๑๘
	ความพึงพอใจต่อหลักสูตรอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๖๔
การนำความรู้ไปใช้	ความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๔.๕๕
	ใช้ในแปลง	จำนวน	๒๐
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	เป็นวิทยากรถ่ายทอด	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐
	ช่วยเหลือ/แนะนำผู้อื่น	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	นำไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๑๖.๐๐
	นำไปเป็นข้อมูลวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๔๔.๐๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐

รายการ			ตำบลนาแต่
ผลการนำความรู้ ไปใช้/ผลการ เปลี่ยนแปลง	ผลผลิตเพิ่มขึ้น	จำนวน	๑๖
		ร้อยละ	๖๔.๐๐
	ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น	จำนวน	๑๖
		ร้อยละ	๖๔.๐๐
	ต้นทุนการผลิตลดลง	จำนวน	๑๘
		ร้อยละ	๗๒.๐๐
	รายได้เพิ่มขึ้น	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๓๒.๐๐
	ชำระหนี้ได้มากขึ้น	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	มีเงินออมมากขึ้น	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๒.๐๐
	ลดการใช้สารเคมี	จำนวน	๑๒
		ร้อยละ	๔๘.๐๐
	อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๓๖.๐๐
	มีแหล่งอาหารในครอบครัว/ชุมชน	จำนวน	๑๒
		ร้อยละ	๔๘.๐๐
	ขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๒๘.๐๐
อื่น ๆ	จำนวน	๐	
	ร้อยละ	๐	
หลักสูตรข้อควรรู้ในการปลูกยางพาราและการนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรประยุกต์ใช้ปรับปรุงบำรุงดิน (พ.ศ. ๒๕๖๘)			
ความรู้ที่ได้รับ	ความรู้ก่อนการอบรม	ระดับความเห็น	น้อย
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
	ความรู้หลังการอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
	ความพึงพอใจต่อหลักสูตรอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
	ความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับ	ระดับความเห็น	มาก
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
การนำความรู้ไปใช้	ใช้ในแปลง	จำนวน	๑๔
		ร้อยละ	๕๖.๐๐
	เป็นวิทยากรถ่ายทอด	จำนวน	๐

รายการ			ตำบลนาแต่
		ร้อยละ	๐
	ช่วยเหลือ/แนะนำผู้อื่น	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๒๘.๐๐
	นำไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๔.๐๐
	นำไปเป็นข้อมูลวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๓๒.๐๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ผลการนำความรู้ ไปใช้/ผลการ เปลี่ยนแปลง	ผลผลิตเพิ่มขึ้น	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๕๒.๐๐
	ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๔๔.๐๐
	ต้นทุนการผลิตลดลง	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๕๒.๐๐
	รายได้เพิ่มขึ้น	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๓๒.๐๐
	ชำระหนี้ได้มากขึ้น	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๑๖.๐๐
	มีเงินออมมากขึ้น	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๒.๐๐
	ลดการใช้สารเคมี	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๓๒.๐๐
	อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๒๘.๐๐
	มีแหล่งอาหารในครอบครัว/ชุมชน	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๒๘.๐๐
	ขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๔.๐๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

เมื่อสอบถามเกษตรกรในตำบลนาแต่ถึงความพึงพอใจภาพรวมของประโยชน์ที่ได้รับจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ทำให้เกิดความพึงพอใจในระดับใดบ้าง สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มี ๑ เรื่อง คือ ความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒) ความพึงพอใจในระดับมาก มี ๘ เรื่อง คือ สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ, มีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น, สามารถประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น, รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ, สามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้, ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ, นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในแปลง และเกิดการขยายเครือข่ายความร่วมมือกับเกษตรกรรายอื่นเพิ่มขึ้น

๓) ความพึงพอใจในระดับปานกลาง มี ๑ เรื่อง คือ สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้ รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๘

ตารางที่ ๓.๘ แสดงระดับความพึงพอใจจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ประโยชน์

รายการ	ตำบลนาแต่	
	ระดับความเห็น	มาก
๑. ท่านสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ	ร้อยละ	๘๒.๔๐
	ระดับความเห็น	มาก
๒. ท่านมีการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น	ร้อยละ	๗๗.๖๐
	ระดับความเห็น	มาก
๓. รายได้ของครัวเรือนเกษตรของท่านเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ	ร้อยละ	๗๖.๘๐
	ระดับความเห็น	มาก
๔. ท่านสามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้	ร้อยละ	๗๗.๖๐
	ระดับความเห็น	มาก
๕. ท่านมีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ	ร้อยละ	๘๒.๔๐
	ระดับความเห็น	มาก
๖. ท่านมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้	ร้อยละ	๘๔.๘๐
	ระดับความเห็น	มาก
๗. ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	ร้อยละ	๘๐.๐๐
	ระดับความเห็น	ปานกลาง
๘. ท่านสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้	ร้อยละ	๖๖.๔๐
	ระดับความเห็น	มาก
๙. ท่านมีเครือข่ายความร่วมมือกับเกษตรกรรายอื่นเพิ่มขึ้น	ร้อยละ	๗๔.๔๐
	ระดับความเห็น	มากที่สุด
๑๐. ท่านมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	ร้อยละ	๙๓.๖๐
	ระดับความเห็น	มากที่สุด

ภายหลังการได้รับการอบรมเกษตรกรได้พยายามดำเนินการทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรผสมผสานมากขึ้น ร้อยละ ๘๔.๐๐ รองลงมาคือ ทำการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ ๗๖.๐๐ เริ่มทำเกษตรอินทรีย์ ร้อยละ ๒๔.๐๐ ร้อยละ ๑๒.๐๐ ยังทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ร้อยละ ๘.๐๐ นำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่มาดำเนินการ และ ร้อยละ ๔.๐๐ ทำเกษตรธรรมชาติ โดยแหล่งเงินทุนสำหรับทำการเกษตรส่วนใหญ่มาจากเงินเก็บในครอบครัว ร้อยละ ๕๒.๐๐ รองลงมาคือ เงินที่มาจากเงินในครอบครัวและการกู้ยืมบางส่วน ร้อยละ ๓๖.๐๐ และร้อยละ ๑๒.๐๐ มาจากแหล่งเดียวคือการกู้ยืม สำหรับแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์

ที่ใช้ในการเพาะปลูกในแปลงส่วนใหญ่มาจาก ๒ ช่องทาง คือ เมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อน และซื้อบางส่วน ร้อยละ ๔๘.๐๐ รองลงมา คือ ร้อยละ ๒๔.๐๐ เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการคัดไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อน ร้อยละ ๑๒.๐๐ มีการซื้อเมล็ดพันธุ์มาเพาะปลูกทั้งหมด/เมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการคัดไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อนกับได้รับแจกฟรี/ได้รับแจกฟรีและซื้อบางส่วน และร้อยละ ๘.๐๐ ได้รับแจกฟรีเพียงอย่างเดียว

ผลผลิตในแปลง ร้อยละ ๙๒.๐๐ เป็นข้าว รองลงมา ร้อยละ ๘๐.๐๐ เป็นพืชผัก ร้อยละ ๗๒.๐๐ เป็นสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู เป็ดและไก่ เป็นต้น และร้อยละ ๕๒.๐๐ เป็นไม้ผล เช่น มะม่วง ขนุน มะพร้าว ฝรั่ง และกล้วย เป็นต้น ซึ่งผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๖.๐๐ พอกินพอใช้ได้ตลอดทั้งปี และร้อยละ ๒๔.๐๐ ผลผลิตที่ได้พอกินพอใช้ได้บางส่วน รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๙

ตารางที่ ๓.๙ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร

รายการ			ตำบลนาด้
รูปแบบการทำการเกษตร	เกษตรกรรุ่นใหม่	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	เกษตรกรผสมผสาน	จำนวน	๒๑
		ร้อยละ	๘๔.๐๐
	วนเกษตร	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐
	เกษตรอินทรีย์	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๔.๐๐
	เกษตรธรรมชาติ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐
	เกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๓๖.๐๐
	เกษตรเชิงเดี่ยว	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๒.๐๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
แหล่งเงินทุนเพื่อทำการเกษตร	จากครอบครัว	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๕๒.๐๐
	จากการกู้ยืม	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๒.๐๐
	จากครอบครัวและกู้ยืม	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๓๖.๐๐
แหล่งการใช้เมล็ดพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์	ของตนเอง	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๔.๐๐

รายการ			ตำบลนาแต่
	ซื้อทั้งหมด	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๒.๐๐
	ของตนเองและซื้อ	จำนวน	๑๒
		ร้อยละ	๔๘.๐๐
	ของตนเองและฟรี	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๑๒.๐๐
	ได้ฟรี	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
ผลผลิตที่ใช้ประโยชน์ ในครัวเรือน	ไม่มี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ข้าว	จำนวน	๒๓
		ร้อยละ	๙๒.๐๐
	พืชผัก	จำนวน	๒๐
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	สัตว์	จำนวน	๑๘
		ร้อยละ	๗๒.๐๐
การใช้ประโยชน์จาก ผลผลิตทาง การเกษตร	พอกินพอใช้ตลอดปี	จำนวน	๑๙
		ร้อยละ	๗๖.๐๐
	พอกินพอใช้บางส่วน	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๔.๐๐
	ไม่พอกินพอใช้	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

๑.๓) ส่วนที่ ๓ การได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านการบริหารจัดการทรัพยากร

ดินและน้ำ :

๑.๓.๑) ด้านทรัพยากรดิน พบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรที่เคยได้รับการอบรม
ทุกราย ได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก. โดยได้รับ
การส่งเสริมในด้านการผลิตหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด) และด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับดิน
ปุ๋ย การอนุรักษ์ดินและน้ำ มากที่สุดถึงร้อยละ ๘๐.๐๐ รองลงมาคือ ด้านองค์ความรู้การปลูกพืชตามความ

เหมาะสมของดิน ร้อยละ ๖๐.๐๐ และด้านการสนับสนุนและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ร้อยละ ๔๐.๐๐

๑.๓.๒) ด้านทรัพยากรน้ำ พบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมากษัตริย์ที่เคยได้รับการอบรมฯ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๒.๐๐ ยังไม่เคยได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. มีเพียงร้อยละ ๒๐.๐๐ เท่านั้นที่เคยได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. โดยผู้ที่เคยได้รับการได้รับการส่งเสริมเคยได้รับการสนับสนุนในด้านแหล่งกักเก็บน้ำของตนเอง (สระเก็บน้ำ ธนาคน้ำใต้ดิน โคกหนองนา) ร้อยละ ๒๐.๐๐ และร้อยละ ๑๖.๐๐ ได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ และร้อยละ ๘.๐๐ ได้รับการส่งเสริมด้านการปรับปรุงคุณภาพน้ำ รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๑๐

ตารางที่ ๓.๑๐ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร

รายการ			ตำบลนาแต่
ท่านได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก. อย่างไร	๑. ไม่ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๒. ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๒๕
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	๒.๑ การผลิตหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด)	จำนวน	๒๐
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	๒.๒ องค์ความรู้เกี่ยวกับดิน ปุ๋ย การอนุรักษ์ดินและน้ำ	จำนวน	๒๐
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	๒.๓ องค์ความรู้การปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน	จำนวน	๑๕
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	๒.๔ สนับสนุนและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
ท่านได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. อย่างไร	๑. ไม่ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๑๘
		ร้อยละ	๗๒.๐๐
	๒. ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๒.๑ สนับสนุนให้เกษตรกรมีแหล่งกักเก็บน้ำของตนเอง (สระเก็บน้ำ ธนาคน้ำใต้ดิน โคกหนองนา)	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๐.๐๐

รายการ			ตำบลนาแต่
	๒.๒ ปรับปรุงคุณภาพน้ำ	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	๒.๓ เพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๑๖.๐๐

๑.๔) ส่วนที่ ๔ ประเมินระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร : เมื่อทำการประเมินระดับความพึงพอใจของเกษตรกร ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจิตวิญญาณ และสิ่งแวดล้อม ที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าอยู่ในระดับใดบ้าง พบว่า

๑.๔.๑) ด้านสุขภาพเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่า การได้รับหรือการเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างสะดวก อยู่ในระดับมากที่สุด และในเรื่องอื่น ๆ ทั้ง การมีเวลาพักผ่อนที่เพียงพอต่อวัน ความพอใจต่อการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร ความรู้สึกปลอดภัยจากสารพิษ การมีเวลาว่างเพียงพอที่จะพักผ่อนหรือไปเที่ยวกับครอบครัว รวมทั้งการมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรง เกษตรกรให้คะแนนไว้ในระดับมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่าในภาพรวมด้านสุขภาพเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับ มากถึงมากที่สุด

๑.๔.๒) ด้านเศรษฐกิจเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมาก โดยเห็นว่า ด้านการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ผลผลิตจากแปลงเกษตร รายได้ครัวเรือนเพียงพอต่อการดำรงชีพ และความสามารถด้านการลงทุนเพื่อการประกอบอาชีพ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก นอกจากนี้เมื่อสอบถามเรื่องความพึงพอใจกับราคาผลผลิตในช่วง ๑ ปีที่ผ่านมา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ ๖๖.๔๐ พึงพอใจในระดับปานกลาง

๑.๔.๓) ด้านสังคมและจิตวิญญาณ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเรื่องที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ การมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน ความภูมิใจในการทำอาชีพเกษตรในที่ดินของตนเอง และความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากภาครัฐ สำหรับเรื่องที่ทำให้เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ ความรู้สึกพึงพอใจในอาชีพเกษตรกร, สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจกันดี, มีการรับประทานอาหารร่วมกันเป็นประจำ, ญาติพี่น้องมีโอกาสไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ และให้ความช่วยเหลือกันอย่างดี, มีการรวมกลุ่มสมาชิกเข้าใจกันดี รัก และสามัคคี และได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ เช่น ร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ

๑.๔.๔) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมาก โดยเรื่องที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับมาก คือ ความพึงพอใจต่อการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ, ความเหมาะสมของพื้นที่ในการประกอบอาชีพ, ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และความมั่นคงในชีวิต, ความพึงพอใจต่อโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน อาคาร) ในที่ดิน และที่ดินที่อาศัยอยู่ ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีมลพิษต่าง ๆ น้อย สำหรับสิ่งที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับปานกลาง คือ ความพึงพอใจต่อระบบสาธารณูปโภค (เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา) ในที่ดิน รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๑๑

ตารางที่ ๓.๑๑ แสดงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

รายการ	ตำบลนาแต่	
ด้านสุขภาพ		
๑. ท่านมีเวลาพักผ่อนเพียงพอใน ๑ วัน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๓.๒๐
๒. ท่านรู้สึกพึงพอใจต่อการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๒.๔
๓. ท่านรู้สึกปลอดภัยจากสารพิษ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๖.๐๐
๔. ท่านรู้สึกว่าท่านมีสุขภาพดี แข็งแรง	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๖.๔
๕. ท่านได้รับ/เข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างสะดวก	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๘๐
๖. ท่านมีเวลาว่างเพียงพอที่จะพักผ่อน/ไปเที่ยวกับครอบครัวเสมอ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๖๙.๖๐
ด้านเศรษฐกิจ		
๑. การมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๐.๐๐
๒. ผลผลิตจากแปลงเกษตร	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๖.๐๐
๓. ท่านพึงพอใจกับราคาผลผลิตในช่วง ๑ ปี ที่ผ่านมา	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๖๖.๔๐
๔. รายได้ครัวเรือนที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๒.๘
๕. ความสามารถด้านการลงทุนเพื่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๔.๔๐
ด้านสังคมและจิตวิญญาณ		
๑. สมาชิกในครอบครัวของท่านมีความเข้าใจกันดี	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๔.๘๐
๒. ท่านได้รับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๔.๐๐
๓. ท่านกับญาติ ๆ มีโอกาสไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ และให้ความช่วยเหลือกัน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๕.๖๐
๔. ในชุมชนท่านมีการรวมกลุ่ม สมาชิกเข้าใจกันดี รัก และสามัคคี	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๗.๒๐

รายการ	ตำบลนาแต่	
๕. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ เช่น ร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๖.๔๐
๖. ท่านมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๐.๔
๗. ท่านรู้สึกพึงพอใจในอาชีพเกษตรกร	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๙.๖๐
๘. ท่านภูมิใจในการทำอาชีพเกษตรในที่ดินของท่าน	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๘๐
๙. ระดับความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากภาครัฐ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๐.๔๐
ด้านสิ่งแวดล้อม		
๑. ท่านพึงพอใจต่อการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๖.๘๐
๒. ความเหมาะสมของพื้นที่ในการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๐.๐๐
๓. ท่านรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและความมั่นคงในชีวิต	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๔.๐๐
๔. ท่านอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีมลพิษต่าง ๆ น้อย	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๕.๒๐
๕. ท่านพึงพอใจต่อโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน อาคาร) ในที่ดิน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๖๙.๖
๖. ท่านพึงพอใจต่อระบบสาธารณูปโภค (เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา) ในที่ดิน	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๕๙.๒๐

๑.๕) ส่วนที่ ๕ ทิศทางการพัฒนาที่ต้องการในอนาคต : สำหรับทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต แบ่งเป็นด้านๆ ดังนี้

๑) ร้อยละ ๘๘.๐๐ ต้องการได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แบ่งเป็น ร้อยละ ๘๘.๐๐ ต้องการได้รับการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ ได้แก่ การเจาะบ่อบาดาล หอถังสูง และระบบโซล่าเซลล์ รองลงมา คือ พัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้าเพื่อการเกษตร ร้อยละ ๒๔.๐๐ และเพิ่มศักยภาพพื้นที่ ร้อยละ ๒๐.๐๐

๒) ร้อยละ ๕๒.๐๐ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ ต้นพันธุ์ ยางพารา พันธุ์ข้าว พันธุ์ปลา พันธุ์ไก่ไข่ และปุ๋ย เป็นต้น

๓) ร้อยละ ๔๔.๐๐ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนองค์ความรู้ที่จะสามารถช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพได้

๔) ร้อยละ ๔๐.๐๐ ต้องการได้รับการสนับสนุน เงินทุนเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น เงินทุนสำหรับซื้อวัตถุดิบเช่น แกลบ รำข้าว มูลสัตว์ หัวเชื้อจุลินทรีย์ เป็นต้น เพื่อใช้ทำปุ๋ยหมัก

๕) ร้อยละ ๒๘.๐๐ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนการจัดสรรที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

๖) ร้อยละ ๒๐.๐๐ ต้องการได้รับการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี เครื่องมือนวัตกรรมต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีพัฒนาแหล่งน้ำ สาธารณูปโภค และนวัตกรรมเพิ่มศักยภาพพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาแหล่งตลาด รายละเอียดดังกราฟที่ ๓.๑๒

ตารางที่ ๓.๑๒ แสดงความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับกิจกรรมของ ส.ป.ก. และทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต ของตำบลนาแต่ อำเภอคำตาก้า

รายการ			ตำบลนาแต่
ท่านต้องการให้ ส.ป.ก. ช่วยเหลือด้านใดมากที่สุด	๑. สนับสนุนเงินทุน	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๒. ด้านองค์ความรู้	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๔๔.๐๐
	๓. สนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๕๒.๐๐
	๔. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	จำนวน	๒๒
		ร้อยละ	๘๘.๐๐
	๔.๑ เพิ่มศักยภาพพื้นที่	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๔.๒ แหล่งน้ำ	จำนวน	๒๒
		ร้อยละ	๘๘.๐๐
	๔.๓ สาธารณูปโภค	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๔.๐๐
	๔.๔ อื่น ๆ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐
	๕. สนับสนุนเทคโนโลยี/นวัตกรรม/เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการเกษตร	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๖. ด้านการตลาด	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๗. ด้านการจัดที่ดิน	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๒๘.๐๐
	๘. ด้านอื่น ๆ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๔.๐๐

๒) สรุปผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรมตำบลแพด จำนวน ๑๐ ราย ของตำบลคำตาก้า ในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๙

๑.๑) ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร : สรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร ในตำบลแพด ที่ได้รับการอบรมในปีพ.ศ. ๒๕๖๗ โดยเกษตรกร ร้อยละ ๑๐๐ เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ ๕๑ ปี สถานภาพสมรสเป็นส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ ๘๐.๐๐ ส่วนใหญ่จบการศึกษาในช่วงระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ ๔ คน เป็นแรงงานภาคการเกษตรเฉลี่ย จำนวน ๒ คน/ครัวเรือน รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑๓

ตารางที่ ๓.๑๓ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวน สมาชิกในครัวเรือนของตำบลแพด อำเภอคำตาก้า

รายการ			ตำบลแพด
เพศ	ชาย	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	หญิง	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
อายุ	น้อยกว่า/เท่ากับ ๒๙ ปี	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๓๐ – ๓๙ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๔๐ – ๔๙ ปี	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๕๐ – ๕๙ ปี	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๖๐ ปี ขึ้นไป	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	ค่าเฉลี่ย (ปี)		๕๑
สถานภาพ	โสด	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	สมรส	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	หย่าร้าง /หม้าย /แยกกันอยู่	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ระดับการศึกษา	ไม่ได้เรียน	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ประถมศึกษา	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐

รายการ			ตำบลแพด
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	มัธยมศึกษาตอนปลาย /ปวช.	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	อนุปริญญา /ปวส.	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ปริญญาตรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
สมาชิกในครัวเรือน	๑ - ๒ คน	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๓ - ๔ คน	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	๕ คน ขึ้นไป	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ค่าเฉลี่ย (คน)		๔
แรงงานในครัวเรือน	๑ - ๒ คน	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	๓ - ๔ คน	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๕ คน ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (คน)		๒

ส่วนใหญ่ มีการถือครองที่ดิน ส.ป.ก. เฉลี่ยรายละ ๑ แปลง โดยมีขนาดแปลงที่ดินที่ใช้ประกอบการทำเกษตรเฉลี่ยเนื้อที่ ๑๓.๘๕ ไร่ รูปแบบการทำการเกษตรส่วนใหญ่ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ ๖๐.๐๐ อยู่อาศัยในพื้นที่เป็นระยะเวลามากกว่า ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๐๐ โดยเฉลี่ยอยู่ที่ ๔๔ ปีนอกจากการถือครองที่ดินที่ได้รับจัดสรรจาก ส.ป.ก. แล้ว ยังมีการถือครองที่ดินในรูปแบบของที่ดินคทช. จำนวน ๑ ราย เนื้อที่เฉลี่ยรายละ ๗ ไร่ และที่ดิน ภบท.๕ จำนวน ๑ ราย เนื้อที่เฉลี่ยรายละ ๒๖ ไร่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาความไม่เพียงพอของที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรม รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑๔

ตารางที่ ๓.๑๔ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดินของตำบลแพต อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลแพต
ที่ดิน ส.ป.ก.	จำนวนแปลง		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๒ แปลง	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	มากกว่า ๒ แปลง	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (แปลง)		๑
	จำนวนไร่		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๕ ไร่	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕.๐๑ - ๑๐ ไร่	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๑๐.๐๑ - ๒๕ ไร่	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๒๕.๐๑ - ๕๐ ไร่	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๕๐.๐๑ ไร่ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (ไร่)		๑๓.๘๕
ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่	น้อยกว่า ๕ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕ - ๑๐ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๑๐ - ๒๐ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๒๑ - ๓๐ ปี	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	มากกว่า ๓๐ ปี	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
ค่าเฉลี่ย (ปี)		๔๔	
เอกสารสิทธิอื่น	ประเภทเอกสารสิทธิ		
	โฉนด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๐
	นส. ๓ /นส. ๓ ก	จำนวน	๐

รายการ			ตำบลแพด
		ร้อยละ	๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๐
	ภบท. ๕	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๒๖
	อื่นๆ เช่น คทช.	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๗.๐๐

ด้านสภาพพื้นที่ ร้อยละ ๖๐.๐๐ ดินในแปลงเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ ร้อยละ ๗๐.๐๐ มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร ร้อยละ ๘๐.๐๐ มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตรสามารถเดินทางได้สะดวก และร้อยละ ๘๐.๐๐ ไฟฟ้าเพื่อทำการเกษตรเข้าไม่ถึงแปลง แต่เมื่อพิจารณาในเรื่องน้ำประปาเข้าถึงแปลง พบว่า มีเพียงร้อยละ ๑๐.๐๐ เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากต้องดำเนินการวางแผนเพื่อพัฒนาการเกษตร จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องน้ำประปาเป็นลำดับแรก สำหรับด้านรูปแบบการทำเกษตร พบว่า ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ ซึ่งผลผลิตหลักที่พบในแปลงเกษตรส่วนใหญ่ ประกอบด้วย ข้าว ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ รองลงมาคือ ปศุสัตว์ ได้แก่ ไก่ เป็ด ร้อยละ ๕๐.๐๐ ยางพารา ร้อยละ ๔๐.๐๐ มีการปลูกพืช หมุนเวียนสลับข้าว เช่น ถั่ว ข้าวโพด เห็ดฟาง ร้อยละ ๓๐.๐๐ ปลูกไม้ผล/ไม้ยืนต้น ร้อยละ ๒๐.๐๐ ประมง ร้อยละ ๑๐.๐๐ ยุคาลิปตัส ร้อยละ ๑๐.๐๐ และมันสำปะหลัง ร้อยละ ๑๐.๐๐ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตรอย่างหลากหลาย ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างเกี่ยวข้าว กรีดยาง ร้อยละ ๔๐.๐๐ ดูแลผู้ป่วยติดเตียง เช่น สป.สช./อสม. ร้อยละ ๓๐.๐๐ อาชีพหัตถกรรม เช่น ทอผ้าย้อมคราม ร้อยละ ๒๐.๐๐ และค้าขาย ร้อยละ ๑๐.๐๐ ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑๕

ตารางที่ ๓.๑๕ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามพื้นที่การใช้ประโยชน์ ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ สภาพพื้นที่ และรูปแบบการทำเกษตรของตำบลแพด อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลแพด
สภาพพื้นที่	ดินมีความอุดมสมบูรณ์	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	ดินไม่มีความอุดมสมบูรณ์	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๗๐.๐๐
	ไม่มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๘๐.๐๐

รายการ			ตำบลแพต
	ไม่มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ไฟฟ้าเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ไฟฟ้าเข้าไม่ถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	น้ำประปาเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	น้ำประปาเข้าไม่ถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	อื่นๆ เช่น โซล่าเซลล์	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
รูปแบบการทำเกษตร	ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัว	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	ทำเอง และจ้างทำบางส่วน	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	จ้างทั้งหมด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
พืชหลักในแปลง	ข้าว	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	มันสำปะหลัง	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	อ้อย	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ข้าวโพด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ยางพารา	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ปาล์มน้ำมัน	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ยูคาลิปตัส	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	ประมง	จำนวน	๑

รายการ			ตำบลแพด
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	ปศุสัตว์	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	อื่น ๆ ได้แก่ พืชหมุนเวียนสลับข้าว เช่น ถั่ว ข้าวโพด เห็ดฟาง	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
อาชีพเสริม	รับจ้าง	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ค้าขาย	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	หัตถกรรม	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	แปรรูป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ท่องเที่ยว	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐

เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ในภาคการเกษตรอยู่ที่ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๕๐.๐๐ รองลงมาคือ ช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๔๐.๐๐ และ ช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๑๐.๐๐ ตามลำดับ โดยมีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๕๓,๘๐๐.๐๐ บาท/ปี ในส่วนของรายได้นอกภาคการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๕๐.๐๐ รองลงมาคือ ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๔๐.๐๐ และ ช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๑๐.๐๐ มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๔๔,๓๒๐.๐๐ บาท/ปี

ในส่วนของรายจ่ายในภาคการเกษตร อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๙๐.๐๐ รองลงมาคือ ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๑๐.๐๐ โดยมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๒๐,๒๔๙.๐๐ บาท/ปี สำหรับรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๘๗,๐๕๙.๐๐ บาท/ปี ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ และรองลงมาคือ ช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๓๐.๐๐ และช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๒๐.๐๐ ตามลำดับ

ด้านรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเกษตรกร ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๗๐.๐๐ รองลงมาคือ ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๒๐.๓๐ และช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี เท่ากับร้อยละ ๑๐.๐๐ โดยในปีที่ผ่านมา มีรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๓,๖๘๖.๐๐ บาท/ปี รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑๖

ตารางที่ ๓.๑๖ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามรายได้ต่อปี และรายจ่ายต่อปี ของครัวเรือน
ในปัจจุบัน ของตำบลแพต อำเภอคำตากกล้า

รายการ			ตำบลแพต
รายได้ในภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ค่าเฉลี่ย (บาท)			๕๓,๘๐๐.๐๐
รายได้นอกภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ค่าเฉลี่ย (บาท)			๔๔,๓๒๐.๐๐
รายจ่ายในภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ค่าเฉลี่ย (บาท)			๒๐,๒๔๙.๐๐
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒

รายการ			ตำบลแพด
รายจ่ายนอกภาค การเกษตร		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๖๖,๗๙๘.๐๐
รายได้สุทธิครัวเรือน	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๗๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๑๓,๖๘๖.๐๐

เมื่อพิจารณาในเรื่องของภาวะหนี้สิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๙๐.๐๐ อยู่ในภาวะมีหนี้สิน โดยมีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๕๐,๐๐๐.๐๐ บาท/ครัวเรือน โดยมีการใช้บริการแหล่งเงินกู้ที่สำคัญ ดังนี้ ๑) ธกส. ร้อยละ ๗๐.๐๐ ๒) กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ ๓๐.๐๐ ๓) กองทุน ส.ป.ก. ร้อยละ ๑๐.๐๐ และ ๔) แหล่งเงินกู้อื่น ๆ ได้แก่ เงินกู้ธนาคาร ร้อยละ ๑๐.๐๐ ซึ่งส่วนใหญ่สามารถชำระหนี้ได้ตามเวลา ถึงร้อยละ ๖๖.๖๗ แต่มีเพียงบางครั้งอาจชำระล่าช้าบ้าง ร้อยละ ๓๓.๓๓

ด้านความสามารถในการออมเงิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ ๘๐.๐๐ ไม่มีการออมเงิน แต่มีเพียงร้อยละ ๒๐.๐๐ ที่มีเงินออม โดยมีจำนวนเงินออมส่วนใหญ่อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๒๐.๐๐ หรือมีจำนวนเงินออมเฉลี่ยอยู่ที่ ๔,๘๐๐.๐๐ บาท/ปี รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑๗

ตารางที่ ๓.๑๗ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามภาวะหนี้สิน และเงินออมต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน
ของตำบลแพต อำเภอคำตากลำ

รายการ			ตำบลแพต
ภาวะหนี้สิน	ไม่มีหนี้สิน	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	มีหนี้สิน	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	จำนวนหนี้สิน		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๑๕๐,๐๐๐.๐๐
	จำนวนแหล่งเงินกู้		
	๑ แหล่ง	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๗๗.๗๘
	๒ แหล่ง	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๒.๒๒
	๓ แหล่ง ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	แหล่งเงินกู้		
	ธกส	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๗๐.๐๐
	กองทุน ส.ป.ก.	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	กองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	สหกรณ์	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	ธนาคารพาณิชย์	จำนวน	๐

รายการ			ตำบลแพด
		ร้อยละ	๐
	อื่นๆ เช่น นอกระบบ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	ความสามารถในการชำระหนี้		
	ชำระหนี้ไม่ได้เลย	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (บ่อยครั้ง)	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (บางครั้ง)	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	ชำระหนี้ได้ครบตามเวลาที่กำหนด	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๖๖.๖๗
เงินออม	ไม่มีเงินออม	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	มีเงินออม	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	จำนวนเงินออมต่อปี		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๔,๘๐๐.๐๐

สำหรับตำบลแพด พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในโครงการด้านการร่วมฝึกอบรม / สัมมนา และรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ รองลงมาคือ การเข้าร่วมกลุ่มอาชีพ ร้อยละ ๖๐.๐๐ และการร่วมศึกษาดูงาน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๐ ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑๘

ตารางที่ ๓.๑๘ แสดงจำนวน ร้อยละ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการฯ ของตำบลแพต
อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลแพต
การมีส่วนร่วม	ฝึกอบรม /สัมมนา	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	ศึกษาดูงาน	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	รับปัจจัยการผลิต	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	เป็นเกษตรกรตัวอย่าง	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	เข้าร่วมกลุ่มอาชีพ	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	อื่นๆ เช่น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

๑.๒) ส่วนที่ ๒ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ : ด้านความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่ามีการอบรม หลักสูตรการผลิตอาหารสัตว์และแปรรูปปลาสด ในปีพ.ศ. ๒๕๖๗ โดยเกษตรกรที่ได้เข้ารับการอบรมฯ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน พบว่า ก่อนเข้ารับการอบรม เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรฯ ในระดับน้อย (๑.๗๐ คะแนน) แต่ภายหลังการอบรมแล้วเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ ในระดับมากที่สุด (๔.๖๐ คะแนน) ด้านความพอใจในหลักสูตรฯ ที่เข้าอบรม พบว่ามีความพอใจ ในระดับมากที่สุด (๔.๖๐ คะแนน) และมีความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับในระดับมากที่สุด (๔.๖๐ คะแนน)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๘๐.๐๐ มีการนำความรู้ไปใช้ในแปลงของตนเอง รองลงมาคือ นำไปวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต และมีการช่วยเหลือ/แนะนำผู้อื่น ร้อยละ ๕๐.๐๐ และมีการนำความรู้ไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น ร้อยละ ๓๐.๐๐

ผลที่ได้จากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดคือ ทำให้มีแหล่งอาหารในครัวเรือนและชุมชน ร้อยละ ๖๐.๐๐ รองลงมาคือ ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง และมีรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๔๐.๐๐ ช่วยทำให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ร้อยละ ๓๐.๐๐ และส่งผลให้ผลผลิตมีปริมาณเพิ่มขึ้นและเกิดการลดการใช้สารเคมี ร้อยละ ๒๐.๐๐ นอกจากนี้ ร้อยละ ๑๐.๐๐ ส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น รายละเอียดตารางที่ ๓.๑๙

ตารางที่ ๓.๑๙ แสดงความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

รายการ			ตำบลแพด
หลักสูตรการผลิตอาหารสัตว์และแปรรูปปลาต้ม (พ.ศ. ๒๕๖๗)			
ความรู้ที่ได้รับ	ความรู้ก่อนการอบรม	ระดับความเห็น	น้อย
		ร้อยละ	๓๔.๐๐
	ความรู้หลังการอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๒.๐๐
	ความพึงพอใจต่อหลักสูตรอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๒.๐๐
	ความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๒.๐๐
การนำความรู้ไปใช้	ใช้ในแปลง	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	เป็นวิทยากรถ่ายทอด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ช่วยเหลือ/แนะนำผู้อื่น	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	นำไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	นำไปเป็นข้อมูลวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ผลการนำความรู้ไปใช้/ผลการเปลี่ยนแปลง	ผลผลิตเพิ่มขึ้น	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	ต้นทุนการผลิตลดลง	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	รายได้เพิ่มขึ้น	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ชำระหนี้ได้มากขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	มีเงินออมมากขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ลดการใช้สารเคมี	จำนวน	๒

รายการ			ตำบลแพด
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	มีแหล่งอาหารในครอบครัว/ชุมชน	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	ขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

เมื่อสอบถามเกษตรกรในตำบลแพดถึงความพึงพอใจภาพรวมของประโยชน์ที่ได้รับจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ทำให้เกิดความพึงพอใจในระดับใดบ้าง สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มี ๑ เรื่อง คือ ความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ได้รื้อฟื้นพระราชดำริปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจริงในการกิจประจำวัน มีแรงบันดาลใจและพลังใจในการปฏิบัติงาน แม้ต้องเผชิญกับอุปสรรคหรือความยากลำบากในพื้นที่

๒) ความพึงพอใจในระดับมาก มี ๘ เรื่อง คือ สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ, มีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น, สามารถประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น, รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ, สามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้, สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้, นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในแปลง และเกิดการขยายเครือข่ายความร่วมมือกับเกษตรกรรายอื่นเพิ่มขึ้น

๓) ความพึงพอใจในระดับปานกลาง มี ๑ เรื่อง คือ ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๒๐

ตารางที่ ๓.๒๐ แสดงระดับความพึงพอใจจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ประโยชน์

รายการ		ตำบลแพด	
๑. ท่านสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ	ระดับความเห็น	มาก	
	ร้อยละ	๘๔.๐๐	
๒. ท่านมีการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น	ระดับความเห็น	มาก	
	ร้อยละ	๘๖.๐๐	
๓. รายได้ของครัวเรือนเกษตรของท่านเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ	ระดับความเห็น	มาก	
	ร้อยละ	๘๒.๐๐	
๔. ท่านสามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้	ระดับความเห็น	มาก	
	ร้อยละ	๘๒.๐๐	
๕. ท่านมีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ	ระดับความเห็น	ปานกลาง	
	ร้อยละ	๖๘.๐๐	
๖. ท่านมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้	ระดับความเห็น	มาก	
	ร้อยละ	๘๘.๐๐	

รายการ	ตำบลแพด	
๗. ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๒.๐๐
๘. ท่านสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๔.๐๐
๙. ท่านมีเครือข่ายความร่วมมือกับเกษตรกรรายอื่นเพิ่มขึ้น	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๔.๐๐
๑๐. ท่านมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๖.๐๐

ภายหลังการได้รับการอบรมเกษตรกรได้พยายามดำเนินการทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรผสมผสาน และทำการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๙๐.๐๐ รองลงมาคือ เริ่มทำเกษตรอินทรีย์ และนำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่มาดำเนินการ ร้อยละ ๓๐.๐๐ นอกจากนี้ยังมีการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว ทำเกษตรธรรมชาติ และวนเกษตร ร้อยละ ๑๐.๐๐ โดยแหล่งเงินทุนสำหรับทำการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากเงินเก็บในครอบครัว ร้อยละ ๙๐.๐๐ รองลงมาคือ เงินที่มาจากเงินในครอบครัวและการกู้ยืมบางส่วน ร้อยละ ๑๐.๐๐ สำหรับแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการเพาะปลูกในแปลงส่วนใหญ่มาจาก คือ เมล็ดพันธุ์ที่คัดไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อน ร้อยละ ๔๐.๐๐ รองลงมา คือ เมล็ดพันธุ์ที่คัดไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อนและซื้อมาบางส่วน ร้อยละ ๓๐.๐๐ นอกจากนี้ ร้อยละ ๒๐.๐๐ มีการซื้อเมล็ดพันธุ์มาเพาะปลูกทั้งหมด และร้อยละ ๑๐ ได้จากการคัดไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อนกับได้รับแจกฟรี และได้รับแจกฟรีเพียงอย่างเดียว

ผลผลิตในแปลง ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ เป็นข้าว รองลงมา ร้อยละ ๕๐.๐๐ เป็นพืชผักสวนครัว ร้อยละ ๔๐.๐๐ เป็นสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู เป็ดและไก่ เป็นต้น และร้อยละ ๓๐.๐๐ เป็นไม้ผล เช่น มะม่วง ขนุน มะพร้าว ฝรั่ง และกล้วย เป็นต้น นอกจากนี้ร้อยละ ๑๐.๐๐ เป็นการปลูกถั่วลิสง ซึ่งผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ พอกินพอใช้ได้ตลอดทั้งปี รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๒๑

ตารางที่ ๓.๒๑ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร

รายการ			ตำบลแพด
รูปแบบการทำการเกษตร	เกษตรทฤษฎีใหม่	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	เกษตรผสมผสาน	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	วนเกษตร	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	เกษตรอินทรีย์	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	เกษตรธรรมชาติ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐

รายการ			ตำบลแพด
	เกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	เกษตรเชิงเดี่ยว	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
แหล่งเงินทุนเพื่อทำการเกษตร	จากครอบครัว	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	จากการกู้ยืม	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	จากครอบครัวและกู้ยืม	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
แหล่งการใช้เมล็ดพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์	ของตนเอง	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ซื้อทั้งหมด	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ของตนเองและซื้อ	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	ของตนเองและฟรี	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	ได้ฟรี	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	ได้ฟรีและซื้อ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ผลผลิตที่ใช้ประโยชน์ในครัวเรือน	ไม่มี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ข้าว	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	พืชผัก	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	สัตว์	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ไม่ผล	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐

รายการ			ตำบลแพด
การใช้ประโยชน์จาก ผลผลิตทาง การเกษตร	อื่น ๆ เช่น ถั่วลิสง	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	พอกินพอใช้ตลอดปี	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	พอกินพอใช้บางส่วน	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ไม่พอกินพอใช้	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

๑.๓) ส่วนที่ ๓ การได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรดินและน้ำ :

๑.๓.๑) ด้านทรัพยากรดิน พบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมากเกษตรที่เคยได้รับการอบรมฯ ร้อยละ ๕๐.๐๐ ได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก. โดยได้รับการส่งเสริมในด้านการผลิตหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด) และด้านองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับดิน ปุ๋ย การอนุรักษ์ดินและน้ำ มากที่สุดถึงร้อยละ ๕๐.๐๐ รองลงมาคือ ด้านองค์ความรู้การปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน ร้อยละ ๓๐.๐๐ และด้านการสนับสนุนและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ร้อยละ ๒๐.๐๐

๑.๓.๒) ด้านทรัพยากรน้ำ พบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมากเกษตรที่เคยได้รับการอบรมฯ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐.๐๐ ยังไม่เคยได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. มีเพียงร้อยละ ๒๐.๐๐ เท่านั้นที่เคยได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. โดยผู้ที่เคยได้รับการได้รับการส่งเสริมเคยได้รับการสนับสนุนในด้านแหล่งกักเก็บน้ำของตนเอง (สระเก็บน้ำ ธนาคารน้ำใต้ดิน โคกหนองนา) ร้อยละ ๒๐.๐๐ เท่านั้น รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๒๒

ตารางที่ ๓.๒๒ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร

รายการ			ตำบลแพด
ท่านได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก. อย่างไร	๑. ไม่ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	๒. ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	๒.๑ การผลิตหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด)	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
		จำนวน	๕

รายการ			ตำบลแพด
	๒.๒ องค์ความรู้ที่เกี่ยวกับดิน ปุ๋ย การอนุรักษ์ดินและน้ำ	ร้อยละ	๕๐.๐๐
	๒.๓ องค์ความรู้การปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	๒.๔ สนับสนุนและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
ท่านได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. อย่างไร	๑. ไม่ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	๒. ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๒.๑ สนับสนุนให้เกษตรกรมีแหล่งกักเก็บน้ำของตนเอง (สระเก็บน้ำ ธนาคนำน้ำใต้ดิน โคกหนองนา)	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๒.๒ ปรับปรุงคุณภาพน้ำ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๒.๓ เพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

๑.๔) ส่วนที่ ๔ ประเมินระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร : เมื่อทำการประเมินระดับความพึงพอใจของเกษตรกร ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจิตวิญญาณ และสิ่งแวดล้อม ที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าอยู่ในระดับใดบ้าง พบว่า

๑.๔.๑) ด้านสุขภาพเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเห็นว่า การได้รับหรือการเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างสะดวก มีความน่าพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และในเรื่องอื่น ๆ ทั้ง การมีเวลาพักผ่อนที่เพียงพอต่อวัน ความพอใจต่อการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร ความรู้สึกปลอดภัยจากสารพิษ การมีเวลาว่างเพียงพอที่จะพักผ่อนหรือไปเที่ยวกับครอบครัว รวมทั้งการมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรง เกษตรกรให้คะแนนไว้ในระดับมาก

๑.๔.๒) ด้านเศรษฐกิจเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยเห็นว่า ด้านการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ เกษตรกรพึงพอใจมากที่สุด นอกจากนี้เมื่อสอบถามเรื่องผลผลิตจากแปลงเกษตร รายได้ครัวเรือนเพียงพอต่อการดำรงชีพ และความสามารถด้านการลงทุนเพื่อการประกอบอาชีพ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก แต่เมื่อถามถึงเรื่องความพึงพอใจกับราคาผลผลิตในช่วง ๑ ปีที่ผ่านมา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๔.๐๐ พึงพอใจในระดับปานกลาง

๑.๔.๓) ด้านสังคมและจิตวิญญาณ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเรื่องที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ความรู้สึกพึงพอใจในอาชีพเกษตรกร, สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจกันดี, การมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน, ความภูมิใจในการทำอาชีพเกษตรกรในที่ดินของตนเอง และความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากภาครัฐ สำหรับเรื่องที่ทำให้

เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ การรับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ, ญาติพี่น้องมีโอกาสไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ และให้ความช่วยเหลือกันอย่างดี, มีการรวมกลุ่มสมาชิกเข้าใจกันดี รัก และสามัคคี และได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ เช่น ร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ

๑.๔.๔) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยเรื่องที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ความพึงพอใจต่อการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ, ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและความมั่นคงในชีวิต และที่ดินที่อยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีมลพิษต่าง ๆ น้อย สำหรับความพึงพอใจที่เกษตรกรพอใจในระดับมาก คือ เรื่องความเหมาะสมของพื้นที่ในการประกอบอาชีพ และความพึงพอใจต่อโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน อาคาร) ในที่ดิน นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับปานกลาง คือ ความพึงพอใจต่อระบบสาธารณูปโภค (เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา) ในที่ดิน รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๒๓

ตารางที่ ๓.๒๓ แสดงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

รายการ	ตำบลแพด	
ด้านสุขภาพ		
๑. ท่านมีเวลาพักผ่อนเพียงพอใน ๑ วัน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๔.๐๐
๒. ท่านรู้สึกพึงพอใจต่อการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๖.๐๐
๓. ท่านรู้สึกปลอดภัยจากสารพิษ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๐.๐๐
๔. ท่านรู้สึกว่าท่านมีสุขภาพดี แข็งแรง	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๘.๐๐
๕. ท่านได้รับ/เข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างสะดวก	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๖.๐๐
๖. ท่านมีเวลาว่างเพียงพอที่จะพักผ่อน/ไปเที่ยวกับครอบครัวเสมอ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๖.๐๐
ด้านเศรษฐกิจ		
๑. การมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๐๐
๒. ผลผลิตจากแปลงเกษตร	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๘.๐๐
๓. ท่านพึงพอใจกับราคาผลผลิตในช่วง ๑ ปี ที่ผ่านมา	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๖๔.๐๐
๔. รายได้ครัวเรือนที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๒.๐๐

รายการ	ตำบลแพด	
๕. ความสามารถด้านการลงทุนเพื่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๖.๐๐
ด้านสังคมและจิตวิญญาณ		
๑. สมาชิกในครอบครัวของท่านมีความเข้าใจกันดี	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๐.๐๐
๒. ท่านได้รับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๖.๐๐
๓. ท่านกับญาติ ๆ มีโอกาสไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ และให้ความช่วยเหลือกัน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๘.๐๐
๔. ในชุมชนท่านมีการรวมกลุ่ม สมาชิกเข้าใจกันดี รัก และสามัคคี	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๘.๐๐
๕. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ เช่น ร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๘.๐๐
๖. ท่านมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๔.๐๐
๗. ท่านรู้สึกพึงพอใจในอาชีพเกษตรกร	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๐๐
๘. ท่านภูมิใจในการทำอาชีพเกษตรกรในที่ดินของท่าน	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๐๐
๙. ระดับความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากภาครัฐ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๐.๐๐
ด้านสิ่งแวดล้อม		
๑. ท่านพึงพอใจต่อการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๐.๐๐
๒. ความเหมาะสมของพื้นที่ในการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๘.๐๐
๓. ท่านรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและความมั่นคงในชีวิต	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๐๐
๔. ท่านอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีมลพิษต่าง ๆ น้อย	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๔.๐๐
๕. ท่านพึงพอใจต่อโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน อาคาร) ในที่ดิน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๒.๐๐
๖. ท่านพึงพอใจต่อระบบสาธารณูปโภค (เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา) ในที่ดิน	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๕๖.๐๐

๑.๕) ส่วนที่ ๕ ทิศทางการพัฒนาที่ต้องการในอนาคต : สำหรับทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต แบ่งเป็นด้านๆ ดังนี้

๑) ร้อยละ ๙๐.๐๐ ต้องการได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แบ่งเป็น ร้อยละ ๙๐.๐๐ ต้องการได้รับการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ ได้แก่ หอถังสูง และการบริหารจัดการน้ำด้วยระบบโซล่าเซลล์ รองลงมา คือ พัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้าเพื่อการเกษตร ร้อยละ ๓๐.๐๐ และเพิ่มศักยภาพพื้นที่ ร้อยละ ๒๐.๐๐

๒) ร้อยละ ๗๐.๐๐ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนองค์ความรู้ที่จะสามารถช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพได้ ยกตัวอย่าง ต้องการให้ต่อยอดตัดแปลงผลผลิตจากสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ยาสระผม ยาดม เป็นต้น

๓) ร้อยละ ๔๐.๐๐ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนพัฒนาแหล่งตลาดและจำหน่ายสินค้า

๔) ร้อยละ ๓๐.๐๐ ต้องการได้รับการสนับสนุน เงินทุนเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น เงินทุนสำหรับซื้อวัตถุดิบเช่น แกลบ รำข้าว มูลสัตว์ หัวเชื้อจุลินทรีย์ เป็นต้น เพื่อใช้ทำปุ๋ยหมัก

๕) ร้อยละ ๒๐.๐๐ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนการจัดสรรที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

๖) ร้อยละ ๒๐.๐๐ ต้องการได้รับการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี เครื่องมือ นวัตกรรมต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีพัฒนาแหล่งน้ำ สาธารณูปโภค และนวัตกรรมเพิ่มศักยภาพพื้นที่

๗) ร้อยละ ๒๐.๐๐ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนเรื่องปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์ต้นยางพารา พันธุ์ข้าว พันธุ์ปลา พันธุ์ไก่ไข่ และปุย เป็นต้น รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๒๔

ตารางที่ ๓.๒๔ แสดงความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับกิจกรรมของ ส.ป.ก. และทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต ของตำบลแพต อำเภอดำรงวิทยาร

รายการ			ตำบลแพต
ท่านต้องการให้ ส.ป.ก. ช่วยเหลือด้านใดมากที่สุด	๑. สนับสนุนเงินทุน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	๒. ด้านองค์ความรู้	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๗๐.๐๐
	๓. สนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๔. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	๔.๑ เพิ่มศักยภาพพื้นที่	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๔.๒ แหล่งน้ำ	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	๔.๓ สาธารณูปโภค	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	๔.๔ อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

รายการ			ตำบลแพด
	๕. สนับสนุนเทคโนโลยี/นวัตกรรม/เครื่องมือ เครื่องใช้สำหรับการเกษตร	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๖. ด้านการตลาด	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๗. ด้านการจัดที่ดิน	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๘. ด้านอื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

๓) สรุปผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรมตำบลคำตาก้า
จำนวน ๑๑ ราย ของตำบลคำตาก้า ในวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๙

๑.๑) ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร : สรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร
ในตำบลคำตาก้า ที่ได้รับการอบรมในปีพ.ศ. ๒๕๖๗ และปีพ.ศ.๒๕๖๘ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๐.๙๑
ของผู้เข้าร่วมทั้งหมดเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ ๖๒ ปี สถานภาพสมรสเป็นส่วนใหญ่ ถึงร้อยละ ๙๐.๙๑
ส่วนใหญ่จบการศึกษาในช่วงระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๘๒ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ ๔
คน เป็นแรงงานภาคการเกษตรเฉลี่ย จำนวน ๓ คน/ครัวเรือน รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๒๕

ตารางที่ ๓.๒๕ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวน
สมาชิกในครัวเรือนของตำบลคำตาก้า อำเภอคำตาก้า

รายการ			ตำบลคำตาก้า
เพศ	ชาย	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	หญิง	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๙๐.๙๑
อายุ	น้อยกว่า/เท่ากับ ๒๙ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐ - ๓๙ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๔๐ - ๔๙ ปี	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	๕๐ - ๕๙ ปี	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
	๖๐ ปี ขึ้นไป	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๗๒.๗๓
	ค่าเฉลี่ย (ปี)		

รายการ			ตำบลคำตากกล้า
สถานภาพ	โสด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	สมรส	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๙๐.๙๑
	หย่าร้าง /หม้าย /แยกกันอยู่	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
ระดับการศึกษา	ไม่ได้เรียน	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ประถมศึกษา	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๘๑.๘๒
	มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	มัธยมศึกษาตอนปลาย /ปวช.	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	อนุปริญญา /ปวส.	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ปริญญาตรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
สมาชิกในครัวเรือน	๑ - ๒ คน	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๘.๐๐
	๓ - ๔ คน	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๕๒.๐๐
	๕ คน ขึ้นไป	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ค่าเฉลี่ย (คน)		๔
แรงงานในครัวเรือน	๑ - ๒ คน	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๗๒.๗๓
	๓ - ๔ คน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	๕ คน ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (คน)		๓

ส่วนใหญ่เกษตรกรตำบลคำตาก้ามีการถือครองที่ดิน ส.ป.ก. เฉลี่ยรายละ ๑ แปลง โดยมีขนาดแปลงที่ดินที่ใช้ประกอบการทำเกษตรเฉลี่ยเนื้อที่ ๑๔.๑๑ ไร่ รูปแบบการทำเกษตรส่วนใหญ่ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ ๖๓.๖๔ อยู่อาศัยในพื้นที่เป็นระยะเวลามากกว่า ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๙๑ โดยเฉลี่ยอยู่ที่ ๔๗ ปี นอกจากการถือครองที่ดินที่ได้รับจัดสรรจาก ส.ป.ก. แล้ว ยังมีการถือครองที่ดินในรูปแบบของโฉนดที่ดิน จำนวน ๒ ราย เนื้อที่เฉลี่ยรายละ ๕.๕๐ ไร่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาความไม่เพียงพอของที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรม รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๒๖

ตารางที่ ๓.๒๖ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดินของตำบลคำตาก้า อำเภอคำตาก้า

รายการ			ตำบลคำตาก้า
ที่ดิน ส.ป.ก.	จำนวนแปลง		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๒ แปลง	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	มากกว่า ๒ แปลง	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (แปลง)		๑
	จำนวนไร่		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๕ ไร่	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
	๕.๐๑ - ๑๐ ไร่	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๓๖.๓๖
	๑๐.๐๑ - ๒๕ ไร่	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	๒๕.๐๑ - ๕๐ ไร่	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
	๕๐.๐๑ ไร่ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (ไร่)		๑๔.๑๑
ระยะเวลาอาศัยในพื้นที่	น้อยกว่า ๕ ปี	จำนวน	
		ร้อยละ	๐
	๕ - ๑๐ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๑๐ - ๒๐ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๒๑ - ๓๐ ปี	จำนวน	๑

รายการ			ตำบลคำตากล้า
		ร้อยละ	๙.๐๙
	มากกว่า ๓๐ ปี	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๙๐.๙๑
	เฉลี่ย (ปี)		๔๗
เอกสารสิทธิอื่น	ประเภทเอกสารสิทธิ		
	โฉนด	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๕.๕๐
	นส. ๓ /นส. ๓ ก	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๘
	ภบท. ๕	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๐
	อื่นๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๐

ด้านสภาพพื้นที่พบว่า ร้อยละ ๖๓.๖๔ ดินในแปลงเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ ร้อยละ ๗๒.๗๓ มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร ร้อยละ ๙๐.๙๑ มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตรสามารถเดินทางได้สะดวก แต่เมื่อพิจารณาเรื่องไฟฟ้าเพื่อการเกษตร และน้ำประปาที่เข้าถึงแปลงเกษตร พบว่า ร้อยละ ๖๓.๖๔ ไฟฟ้าเพื่อทำการเกษตรยังเข้าไม่ถึงแปลงเกษตร และยังไม่มีย่านประปาเข้าถึงแปลงเลย ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากต้องดำเนินการวางแผนเพื่อพัฒนาการเกษตร จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องน้ำประปาเป็นลำดับแรก และเรื่องไฟฟ้าเพื่อการเกษตรเป็นลำดับถัดมา สำหรับด้านรูปแบบการทำเกษตรพบว่า ส่วนใหญ่ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๖๔ ซึ่งผลผลิตหลักที่พบในแปลงเกษตรส่วนใหญ่ ประกอบด้วย ข้าว ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ รองลงมาคือ ยางพารา ร้อยละ ๔๕.๔๕ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น ร้อยละ ๓๖.๓๖ มันสำปะหลัง ร้อยละ ๒๗.๒๗ ประมง เช่น ปลาตูก ปลาหมอ ร้อยละ ๒๗.๒๗ พืชผักสวนครัว ร้อยละ ๑๘.๑๘ และปศุสัตว์ เช่น วัว ร้อยละ ๙.๐๙ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตรอย่างหลากหลาย ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ ๓๖.๓๖ อาชีพค้าขาย เช่น ขายผลไม้ ขายขนมจีน ร้อยละ ๓๖.๓๖ อาชีพหัตถกรรม เช่น ทอผ้า ร้อยละ ๙.๐๙ และ เกือบของเก่าขาย ร้อยละ ๙.๐๙ ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๒๗

ตารางที่ ๓.๒๗ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามพื้นที่ การใช้ประโยชน์ ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ สภาพพื้นที่ และรูปแบบการทำเกษตรของตำบลคำตาก้า อำเภอคำตาก้า

รายการ			ตำบลคำตาก้า
สภาพพื้นที่	ดินมีความอุดมสมบูรณ์	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๖๓.๖๔
	ดินไม่มีความอุดมสมบูรณ์	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๓๖.๓๖
	มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๗๒.๗๓
	ไม่มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๙๐.๙๑
	ไม่มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	ไฟฟ้าเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๓๖.๓๖
	ไฟฟ้าเข้าไม่ถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๖๓.๖๔
	น้ำประปาเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	น้ำประปาเข้าไม่ถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	อื่นๆ เช่น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
รูปแบบการทำเกษตร	ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัว	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๖๓.๖๔
	ทำเอง และจ้างทำบางส่วน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	จ้างทั้งหมด	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
พืชหลักในแปลง	ข้าว	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	มันสำปะหลัง	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	อ้อย	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

รายการ			ตำบลคำตากล้า
	ข้าวโพด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ยางพารา	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๓๖.๓๖
	ปาล์มน้ำมัน	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ประมง	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	ปศุสัตว์	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
อาชีพเสริม	รับจ้าง	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๓๖.๓๖
	ค้าขาย	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๓๖.๓๖
	หัตถกรรม	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	แปรรูป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ท่องเที่ยว	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	อื่น ๆ เช่น เก็บของเก่าขาย	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙

เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ในภาคการเกษตรอยู่ที่ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๓๖.๓๖ รองลงมาคือ ช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๒๗.๒๗ โดยมีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๑๒๖,๔๐๙.๐๙ บาท/ปี ในส่วนของรายได้นอกภาคการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๒๗.๒๗ มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๑๗๘,๑๗๓.๐๐ บาท/ปี

ในส่วนของรายจ่ายในภาคการเกษตร อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๗๒.๗๓ รองลงมาคือ ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๒๗.๒๗ โดยมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๒๖,๐๒๗.๒๗ บาท/ปี สำหรับรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ยสุทธิอยู่ที่ ๑๐๘,๘๓๘.๑๘ บาท/ปี ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๗๓ และรองลงมาคือ ช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๑๘.๑๘

ด้านรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเกษตรกร ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง น้อยกว่า ๓๐,๐๐๐ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๓๖.๓๖ รองลงมาคือ ช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๒๗.๒๗ และช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี เท่ากับร้อยละ ๑๘.๑๘ โดยในปีที่ผ่านมา มีรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๖๕,๑๑๖.๓๖ บาท/ปี รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๒๘

ตารางที่ ๓.๒๘ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามรายได้ต่อปี และรายจ่ายต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน ของตำบลนาแต่ อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลคำตากล้า
รายได้ในภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๓๖.๓๖
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ค่าเฉลี่ย (บาท)			๑๒๖,๔๐๙.๐๙
รายได้นอกภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
ค่าเฉลี่ย (บาท)			๑๗๘,๑๗๓.๐๐
รายจ่ายในภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๗๒.๗๓
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐

รายการ			ตำบลคำตาก้า
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๒๖,๐๒๗.๒๗
รายจ่ายนอกภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๗๒.๗๓
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๑๐๘,๘๓๘.๑๘
รายได้สุทธิครัวเรือน	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๓๖.๓๖
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๑๖๕,๑๑๖.๓๖

เมื่อพิจารณาในเรื่องของภาวะหนี้สิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๘๑.๘๒ อยู่ในภาวะมีหนี้สิน โดยมีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ ๖๓,๘๘๘.๘๙ บาท/ครัวเรือน โดยมีการใช้บริการแหล่งเงินกู้ที่สำคัญ ดังนี้ ๑) ธกส. ร้อยละ ๗๗.๗๘ ๒) กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ ๓๓.๓๓ และ ๓) แหล่งเงินกู้อื่น ๆ เช่น อสม. ร้อยละ ๑๑.๑๑ ซึ่งหนี้ที่มีอยู่ทั้งหมดสามารถชำระหนี้ได้ตามเวลาที่กำหนด ร้อยละ ๑๐๐.๐๐

ด้านความสามารถในการออมเงิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ ๕๔.๕๕ ไม่มีการออมเงิน แต่ร้อยละ ๔๕.๔๕ มีเงินออม โดยมีจำนวนเงินออมส่วนใหญ่อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๘๐.๐๐ หรือมีจำนวนเงินออมเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๙,๒๐๐.๐๐ บาท/ปี รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๒๙

ตารางที่ ๓.๒๙ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามภาวะหนี้สิน และเงินออมต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน
ของตำบลนาคำตากล้า อำเภอดำรงวิทยะ

รายการ			ตำบลคำตากล้า
ภาวะหนี้สิน	ไม่มีหนี้สิน	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
	มีหนี้สิน	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๘๑.๘๒
	จำนวนหนี้สิน		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๔๔.๔๔
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๒.๒๒
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๖๓,๘๘๘.๘๘
	จำนวนแหล่งเงินกู้		
	๑ แหล่ง	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๗๗.๗๘
	๒ แหล่ง	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๒๒.๒๒
	๓ แหล่ง ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	แหล่งเงินกู้		
	ธกส	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๗๗.๗๘
	กองทุน ส.ป.ก.	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	กองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	สหกรณ์	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ธนาคารพาณิชย์	จำนวน	๐

รายการ			ตำบลคำตาก้า
		ร้อยละ	๐
	อื่นๆ เช่น อสม.	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๑.๑๑
	ความสามารถในการชำระหนี้		
	ชำระหนี้ไม่ได้เลย	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (บ่อยครั้ง)	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (บางครั้ง)	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ชำระหนี้ได้ครบตามเวลาที่กำหนด	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
เงินออม	ไม่มีเงินออม	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๕๔.๕๕
	มีเงินออม	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	จำนวนเงินออมต่อปี		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๑๙,๒๐๐.๐๐

สำหรับตำบลคำตากล้า พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในโครงการโดยการฝึกอบรม /สัมมนา และการรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ รองลงมาคือ การเข้าร่วมกลุ่มอาชีพ ร้อยละ ๙.๐๙ รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๓๐

ตารางที่ ๓.๓๐ แสดงจำนวน ร้อยละ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการฯ ของตำบลคำตากล้า อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบล คำตากล้า
การมีส่วนร่วม	ฝึกอบรม /สัมมนา	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	ศึกษาดูงาน	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	รับปัจจัยการผลิต	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	เป็นเกษตรกรตัวอย่าง	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	เข้าร่วมกลุ่มอาชีพ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

๑.๒) ส่วนที่ ๒ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ : ด้านความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่าในช่วง พ.ศ. ๒๕๖๗ – ๒๕๖๘ มีการอบรมใน ๒ หลักสูตร คือ

๑) ในปีพ.ศ. ๒๕๖๗ หลักสูตรการผลิตอาหารสัตว์และแปรรูปปลาสด โดยเกษตรกรที่ได้เข้ารับการอบรมฯ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน พบว่า ก่อนเข้ารับการอบรมเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรฯ ในระดับน้อย (๑.๘๐ คะแนน) แต่ภายหลังการอบรมแล้วเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ ในระดับมากที่สุด (๔.๘๐ คะแนน) ด้านความพอใจในหลักสูตรฯที่เข้าอบรม พบว่ามีความพอใจ ในระดับมากที่สุด (๔.๘๐ คะแนน) และมีความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับในระดับมากที่สุด (๔.๘๐ คะแนน)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๖๐.๐๐ มีการนำความรู้ไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น รองลงมาคือ ร้อยละ ๔๐.๐๐ มีการนำความรู้ที่ได้รับกลับไปใช้ในครอบครัว และร้อยละ ๒๐.๐๐ ได้นำความรู้ที่ได้รับกลับไปช่วยเหลือแนะนำแก่เกษตรกรรายอื่น และนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต

ผลที่ได้จากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุด คือ ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ทำให้รายได้เพิ่มขึ้น และทำให้มีแหล่งอาหารในครัวเรือนและชุมชนเพิ่มขึ้น ถึงร้อยละ ๖๐.๐๐ รองลงมา คือ ร้อยละ ๒๐.๐๐ ส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพที่ดีขึ้น เกิดการลดการใช้สารเคมีมากขึ้น และเกิดการขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้

๒) ในปีพ.ศ. ๒๕๖๘ หลักสูตรพืชผักปลอดภัย สมุนไพรใกล้ตัว โดยเกษตรกรที่ได้เข้ารับการอบรมฯ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน พบว่า ก่อนเข้ารับการอบรมเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรฯ ในระดับน้อย (๑.๖๗ คะแนน) แต่ภายหลังการอบรมแล้วเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ ในระดับมาก (๓.๖๗ คะแนน) ด้านความพอใจในหลักสูตรฯที่เข้าอบรม พบว่ามีความพอใจ ในระดับมากที่สุด (๔.๕๐ คะแนน) และมีความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับในระดับมากที่สุด (๔.๕๐ คะแนน)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มากที่สุดคือ การนำความรู้ไปใช้ในแปลงของตนเอง ร้อยละ ๖๖.๖๗ รองลงมาคือ ร้อยละ ๑๖.๖๗ มีการนำความรู้ที่ได้ไปไปขยายผลให้แก่เกษตรกรรายอื่น และช่วยเหลือ แนะนำแก่เกษตรกรรายอื่น

ผลที่ได้จากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดร้อยละ ๕๐.๐๐ ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง รองลงมา คือ ร้อยละ ๓๓.๓๓ ทำให้เกิดการขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่น และช่วยลดการใช้สารเคมี นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ ๑๖.๖๗ ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพที่ดีขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น และทำให้มีแหล่งอาหารในครอบครัวหรือชุมชนเพิ่มขึ้น ตามลำดับ รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๓๑

ตารางที่ ๓.๓๑ แสดงความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

รายการ			ตำบลคำตาก้า
หลักสูตรการผลิตอาหารสัตว์และแปรรูปปลาส้ม (พ.ศ. ๒๕๖๗)			
ความรู้ที่ได้รับ	ความรู้ก่อนการอบรม	ระดับความเห็น	น้อย
		ร้อยละ	๓๖.๐๐
	ความรู้หลังการอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๖.๐๐
	ความพึงพอใจต่อหลักสูตรอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๖.๐๐
	ความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๖.๐๐
การนำความรู้ไปใช้	ใช้ในแปลง	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	เป็นวิทยากรถ่ายทอด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ช่วยเหลือ/แนะนำผู้อื่น	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	นำไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	นำไปเป็นข้อมูลวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	อื่น ๆ เช่น ทำใช้ในครัวเรือน	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๔๐.๐๐

รายการ			ตำบลคำตากล้า
ผลการนำความรู้ไปใช้/ผลการเปลี่ยนแปลง	ผลผลิตเพิ่มขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ต้นทุนการผลิตลดลง	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	รายได้เพิ่มขึ้น	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	ชำระหนี้ได้มากขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	มีเงินออมมากขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ลดการใช้สารเคมี	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	มีแหล่งอาหารในครอบครัว/ชุมชน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	ขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
อื่น ๆ	จำนวน	๐	
	ร้อยละ	๐	
หลักสูตรพืชผักปลอดภัย สมุนไพรใกล้ตัว (พ.ศ. ๒๕๖๘)			
ความรู้ที่ได้รับ	ความรู้ก่อนการอบรม	ระดับความเห็น	น้อย
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	ความรู้หลังการอบรม	ระดับความเห็น	มาก
		ร้อยละ	๗๓.๓๓
	ความพึงพอใจต่อหลักสูตรอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	ความพึงพอใจต่อบัณฑิตการผลิตที่ได้รับ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
การนำความรู้ไปใช้	ใช้ในแปลง	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๖๖.๖๗
	เป็นวิทยากรถ่ายทอด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

รายการ			ตำบลคำตาก้า
	ช่วยเหลือ/แนะนำผู้อื่น	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๖.๖๗
	นำไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๖.๖๗
	นำไปเป็นข้อมูลวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ผลการนำความรู้ ไปใช้/ผลการ เปลี่ยนแปลง	ผลผลิตเพิ่มขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๖.๖๗
	ต้นทุนการผลิตลดลง	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๕๐.๐๐
	รายได้เพิ่มขึ้น	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๖.๖๗
	ชำระหนี้ได้มากขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	มีเงินออมมากขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ลดการใช้สารเคมี	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	มีแหล่งอาหารในครอบครัว/ชุมชน	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๖.๖๗
	ขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

เมื่อสอบถามเกษตรกรในตำบลนาแต่ถึงความพึงพอใจภาพรวมของประโยชน์ที่ได้รับจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ทำให้เกิดความพึงพอใจในระดับใดบ้าง พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในเรื่องการนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้ทุกข้อคำถามในระดับมาก ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

อันดับที่ ๑ พึงพอใจในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ร้อยละ ๘๗.๒๗

อันดับที่ ๒ พึงพอใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ร้อยละ ๘๕.๔๕

อันดับที่ ๓ พึงพอใจที่สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ และพึงพอใจที่สามารถประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น ร้อยละ ๘๓.๖๔

อันดับที่ ๔ พึงพอใจที่รายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ ร้อยละ ๘๑.๘๒

อันดับที่ ๕ พึงพอใจที่สามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้ ร้อยละ ๗๘.๑๘

อันดับที่ ๖ พึงพอใจที่มีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ร้อยละ ๗๖.๓๖

อันดับที่ ๗ พึงพอใจที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้ และมีเครือข่ายความร่วมมือกับเกษตรกรรายอื่นเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๗๒.๗๓

อันดับที่ ๘ พึงพอใจที่มีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ ร้อยละ ๗๐.๙๑
รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๓๒

ตารางที่ ๓.๓๒ แสดงระดับความพึงพอใจจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ประโยชน์

รายการ	ตำบลคำตาก้า	
๑. ท่านสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๓.๖๔
๒. ท่านมีการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๓.๖๔
๓. รายได้ของครัวเรือนเกษตรของท่านเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๑.๘๒
๔. ท่านสามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๘.๑๘
๕. ท่านมีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๐.๙๑
๖. ท่านมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๗.๒๗
๗. ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๖.๓๖
๘. ท่านสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๒.๗๓
๙. ท่านมีเครือข่ายความร่วมมือกับเกษตรกรรายอื่นเพิ่มขึ้น	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๒.๗๓
๑๐. ท่านมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๕.๔๕

ภายหลังการได้รับการอบรมเกษตรกรได้พยายามดำเนินการทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรผสมผสานมากขึ้น ร้อยละ ๖๓.๖๔ รองลงมาคือ ร้อยละ ๒๗.๒๗ ทำการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และร้อยละ ๙.๐๙ นำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่มาดำเนินการ และทำเกษตรธรรมชาติ โดยแหล่งเงินทุนสำหรับการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากเงินเก็บในครอบครัว ร้อยละ ๕๔.๕๕ รองลงมาคือ ร้อยละ ๒๗.๒๗ มาจากแหล่งเดียวคือการกู้ยืม และร้อยละ ๑๘.๑๘ เงินที่มาจากเงินในครอบครัวและการกู้ยืมบางส่วน สำหรับแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการเพาะปลูกในแปลงส่วนใหญ่มาจากเมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อน ร้อยละ ๔๕.๔๕ รองลงมาคือ ได้รับแจกฟรีและซื้อบางส่วน ร้อยละ ๒๗.๒๗ นอกจากนี้ ร้อยละ ๙.๐๙ เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการคัดเลือกจากการเพาะปลูกครั้งก่อนและซื้อบางส่วน/เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการคัดเลือกจากการเพาะปลูกครั้งก่อนและได้รับแจกฟรี และซื้อเมล็ดพันธุ์ทั้งหมด

ผลผลิตในแปลง ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ เป็นข้าว รองลงมา ร้อยละ ๙๐.๙๑ เป็นพืชผัก ร้อยละ ๕๔.๕๕ เป็นการเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู เป็ดและไก่ เป็นต้น และร้อยละ ๓๖.๓๖ เป็นไม้ผล เช่น มะม่วง ขนุน มะพร้าว ฝรั่ง และกล้วย เป็นต้น ซึ่งผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๕.๔๕ มีเพียงพอได้ตลอดทั้งปีและพอกินพอใช้ได้บางส่วน และร้อยละ ๙.๐๙ ผลผลิตที่ได้ไม่พอกินพอใช้ รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๓๓

ตารางที่ ๓.๓๓ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงหลังการฝึกอบรม รูปแบบการทำการเกษตร

รายการ			ตำบลคำตาก้า
รูปแบบการทำการเกษตร	เกษตรทฤษฎีใหม่	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	เกษตรผสมผสาน	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๖๓.๖๔
	วนเกษตร	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	เกษตรอินทรีย์	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	เกษตรธรรมชาติ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	เกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
แหล่งเงินทุนเพื่อทำการเกษตร	จากครอบครัว	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๕๔.๕๕
	จากการกู้ยืม	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗

รายการ			ตำบลคำตาก้า
	จากครอบครัวและกู้ยืม	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘
แหล่งการใช้เมล็ดพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์	ของตนเอง	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	ซื้อทั้งหมด	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	ของตนเองและซื้อ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	ของตนเองและฟรี	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	ได้ฟรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ได้ฟรีและซื้อ	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
ผลผลิตที่ใช้ประโยชน์ในครัวเรือน	ไม่มี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ข้าว	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	พืชผัก	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๙๐.๙๑
	สัตว์	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๕๔.๕๔
	ไม้ผล	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๓๖.๓๖
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
การใช้ประโยชน์จากผลผลิตทางการเกษตร	พอกินพอใช้ตลอดปี	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	พอกินพอใช้บางส่วน	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	ไม่พอกินพอใช้	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙

๑.๓) ส่วนที่ ๓ การได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านการบริหารจัดการทรัพยากร

ดินและน้ำ

๑.๓.๑) ด้านทรัพยากรดิน พบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรที่เคยได้รับการอบรมฯ ร้อยละ ๗๒.๗๓ ได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก. โดยได้รับการส่งเสริมในด้านการผลิตหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด), ด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับดิน ปุ๋ย การอนุรักษ์ดินและน้ำ และด้านองค์ความรู้การปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน ร้อยละ ๔๕.๔๕ และด้านการสนับสนุนและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ร้อยละ ๒๗.๒๗

๑.๓.๒) ด้านทรัพยากรน้ำ พบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรที่เคยได้รับการอบรมฯ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๔.๕๕ ยังไม่เคยได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. มีเพียงร้อยละ ๔๕.๔๕ เท่านั้นที่เคยได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. โดยผู้ที่เคยได้รับการได้รับการส่งเสริมเคยได้รับการสนับสนุนในด้านแหล่งกักเก็บน้ำของตนเอง (สระเก็บน้ำ ธนาคารน้ำใต้ดิน โคกหนองนา) ร้อยละ ๔๕.๔๕ รองลงมาคือ ร้อยละ ๑๘.๑๘ ได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ และร้อยละ ๙.๐๙ ได้รับการส่งเสริมด้านการปรับปรุงคุณภาพน้ำ รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๓๔

ตารางที่ ๓.๓๔ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร

รายการ			ตำบลคำตาก้า
ท่านได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก. อย่างไร	๑. ไม่ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	๒. ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๗๒.๗๓
	๒.๑ การผลิตหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด)	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	๒.๒ องค์ความรู้เกี่ยวกับดิน ปุ๋ย การอนุรักษ์ดินและน้ำ	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	๒.๓ องค์ความรู้การปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	๒.๔ สนับสนุนและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
ท่านได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการ	๑. ไม่ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๕๔.๕๕

รายการ			ตำบลคำตาก้า
บริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ จาก ส.ป.ก. อย่างไร	๒. ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก.	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	๒.๑ สนับสนุนให้เกษตรกรมีแหล่งกักเก็บน้ำของ ตนเอง (สระเก็บน้ำ ธนาคนำน้ำใต้ดิน โคกหนองนา)	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	๒.๒ ปรับปรุงคุณภาพน้ำ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	๒.๓ เพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๘.๑๘

๑.๔) ส่วนที่ ๔ ประเมินระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร : เมื่อทำการประเมินระดับความพึงพอใจของเกษตรกร ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจิตวิญญาณ และสิ่งแวดล้อม ที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าอยู่ในระดับใดบ้าง พบว่า

๑.๔.๑) ด้านสุขภาพเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยเห็นว่า การได้รับหรือการเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างสะดวก อยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับในเรื่องการมีเวลาพักผ่อนเพียงพอใน ๑ วัน, ความพึงพอใจต่อการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร, ความรู้สึกปลอดภัยจากสารพิษ และการรู้สึกมีสุขภาพดีและแข็งแรง เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ เกษตรกรพึงพอใจเรื่องการทำเกษตรทำให้มีเวลาว่างเพียงพอที่จะพักผ่อนหรือไปเที่ยวกับครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง

๑.๔.๒) ด้านเศรษฐกิจเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยเห็นว่า ด้านการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ, ผลผลิตจากแปลงเกษตร, รายได้ครัวเรือนเพียงพอต่อการดำรงชีพ และความสามารถด้านการลงทุนเพื่อการประกอบอาชีพ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก นอกจากนี้เมื่อสอบถามเรื่องความพึงพอใจกับราคาผลผลิตในช่วง ๑ ปีที่ผ่านมา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๗.๒๗ พึงพอใจในระดับปานกลาง

๑.๔.๓) ด้านสังคมและจิตวิญญาณ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเรื่องที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความรู้สึกพึงพอใจในอาชีพเกษตรกร, สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจกันดี, มีการรับประทานอาหารร่วมกันเป็นประจำ, ญาติพี่น้องมีโอกาสไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ และให้ความช่วยเหลือกันอย่างดี, มีการรวมกลุ่มสมาชิกเข้าใจกันดี รัก และสามัคคี, ได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ เช่น ร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ และความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากภาครัฐ สำหรับเรื่องที่ทำให้เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ความภูมิใจในการทำอาชีพเกษตรในที่ดินของตนเอง และ การมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน

๑.๔.๔) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยเรื่องที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับมาก คือ ความพึงพอใจต่อการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ, ความเหมาะสมของพื้นที่ในการประกอบอาชีพ, ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และความมั่นคงในชีวิต, ความพึงพอใจต่อโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน อาคาร) ในที่ดิน และที่ดินที่อาศัยอยู่ ๆ ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีมลพิษต่าง ๆ น้อย สำหรับสิ่งที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับปานกลาง คือ ความพึงพอใจต่อระบบสาธารณสุขโรค (เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา) ในที่ดิน รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๓๕

ตารางที่ ๓.๓๕ แสดงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

รายการ	ตำบลคำตาก้า	
ด้านสุขภาพ		
๑. ท่านมีเวลาพักผ่อนเพียงพอใน ๑ วัน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๐.๐๐
๒. ท่านรู้สึกพึงพอใจต่อการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๕.๔๕
๓. ท่านรู้สึกปลอดภัยจากสารพิษ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๘.๑๘
๔. ท่านรู้สึกว่าท่านมีสุขภาพดี แข็งแรง	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๑.๘๒
๕. ท่านได้รับ/เข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างสะดวก	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๖.๓๖
๖. ท่านมีเวลาว่างเพียงพอที่จะพักผ่อน/ไปเที่ยวกับครอบครัวเสมอ	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๖๐.๐๐
ด้านเศรษฐกิจ		
๑. การมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๕.๔๕
๒. ผลผลิตจากแปลงเกษตร	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๘.๑๘
๓. ท่านพึงพอใจกับราคาผลผลิตในช่วง ๑ ปี ที่ผ่านมา	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๖๗.๒๗
๔. รายได้ครัวเรือนที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๒.๗๓
๕. ความสามารถด้านการลงทุนเพื่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๖.๖๔
ด้านสังคมและจิตวิญญาณ		
๑. สมาชิกในครอบครัวของท่านมีความเข้าใจกันดี	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๗๓
๒. ท่านได้รับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๔.๕๕
๓. ท่านกับญาติ ๆ มีโอกาสไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ และให้ความช่วยเหลือกัน	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๖.๓๖
๔. ในชุมชนท่านมีการรวมกลุ่ม สมาชิกเข้าใจกันดี รัก และสามัคคี	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๖.๓๖

รายการ	ตำบลคำตาก้า	
๕. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ เช่น ร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๔.๕๕
๖. ท่านมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๕.๔๕
๗. ท่านรู้สึกพึงพอใจในอาชีพเกษตรกร	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๖.๓๖
๘. ท่านภูมิใจในการทำอาชีพเกษตรในที่ดินของท่าน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๗.๒๗
๙. ระดับความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากภาครัฐ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๔.๕๕
ด้านสิ่งแวดล้อม		
๑. ท่านพึงพอใจต่อการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๐.๐๐
๒. ความเหมาะสมของพื้นที่ในการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๔.๕๕
๓. ท่านรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและความมั่นคงในชีวิต	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๖.๓๖
๔. ท่านอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีมลพิษต่าง ๆ น้อย	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๒.๗๓
๕. ท่านพึงพอใจต่อโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน อาคาร) ในที่ดิน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๘.๑๘
๖. ท่านพึงพอใจต่อระบบสาธารณูปโภค (เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา) ในที่ดิน	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๖๐.๐๐

๑.๕) ส่วนที่ ๕ ทิศทางการพัฒนาที่ต้องการในอนาคต : สำหรับทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต แบ่งเป็นด้าน ๆ ดังนี้

๑) ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ ต้องการได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แบ่งเป็น ร้อยละ ๗๒.๗๓ ต้องการได้รับการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ ได้แก่ การเจาะบ่อบาดาล หอถังสูง ระบบน้ำประปา และระบบโซล่าเซลล์ รองลงมา คือ พัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้าเพื่อการเกษตร ร้อยละ ๔๕.๔๕

๒) ร้อยละ ๖๓.๖๔ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์ปลา และปุ๋ย เป็นต้น

๓) ร้อยละ ๕๔.๔๔ ต้องการได้รับการสนับสนุนเงินทุนเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น เงินทุนสำหรับซื้อวัตถุดิบเช่น แกลบ รำข้าว มูลสัตว์ หัวเชื้อจุลินทรีย์ เป็นต้น เพื่อใช้ทำปุ๋ยหมัก

๔) ร้อยละ ๔๕.๔๕ ต้องการได้รับการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี เครื่องมือ นวัตกรรมต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีพัฒนาแหล่งน้ำ สาธารณูปโภค และนวัตกรรมเพิ่มศักยภาพพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาแหล่งตลาด

๕) ร้อยละ ๒๗.๒๗ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนการจัดสรรที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

๖) ร้อยละ ๙.๐๙ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนการรวมกลุ่มทำปาล์มน้ำมัน

อย่างครบวงจร

รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๓๖

ตารางที่ ๓.๓๖ แสดงความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับกิจกรรมของ ส.ป.ก. และทิศทางการพัฒนา
ที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต ของตำบลคำตาก้า อำเภอคำตาก้า

รายการ			ตำบลคำตาก้า
ท่านต้องการให้ ส.ป.ก. ช่วยเหลือด้านใดมากที่สุด	๑. สนับสนุนเงินทุน	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๕๔.๕๔
	๒. ด้านองค์ความรู้	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙
	๓. สนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๖๓.๖๔
	๔. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	๔.๑ เพิ่มศักยภาพพื้นที่	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๔.๒ แหล่งน้ำ	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๗๒.๗๓
	๔.๓ สาธารณูปโภค	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	๔.๔ อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕. สนับสนุนเทคโนโลยี/นวัตกรรม/เครื่องมือ เครื่องใช้สำหรับการเกษตร	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	๖. ด้านการตลาด	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๔๕.๔๕
	๗. ด้านการจัดที่ดิน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๗.๒๗
	๘. ด้านอื่น ๆ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๙.๐๙

๔) สรุปผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรมของตำบลหนองบัวลิม อำเภอดำรงค้ำ จากการสัมภาษณ์เกษตรกร จำนวน ๑๕ ราย ในวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๔

๑.๑) ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร : สรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร ในตำบลนาแต่ ที่ได้รับการอบรมในปีพ.ศ.๒๕๖๔ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๖.๖๗ ของผู้เข้าร่วมทั้งหมด เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ ๖๒ ปี สถานภาพสมรส ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ ส่วนใหญ่จบการศึกษาในช่วงระดับ ประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๓๓ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ ๔ คน เป็นแรงงานภาค การเกษตรเฉลี่ย จำนวน ๓ คน/ครัวเรือน รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๓๗

ตารางที่ ๓.๓๗ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และจำนวน สมาชิกในครัวเรือนของตำบลหนองบัวลิม อำเภอดำรงค้ำ

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
เพศ	ชาย	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	หญิง	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๖๖.๖๗
อายุ	น้อยกว่า/เท่ากับ ๒๙ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐ - ๓๙ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๔๐ - ๔๙ ปี	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	๕๐ - ๕๙ ปี	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๖๐ ปี ขึ้นไป	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๕๓.๓๓
	ค่าเฉลี่ย (ปี)		๖๒
สถานภาพ	โสด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	สมรส	จำนวน	๑๕
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	หย่าร้าง /หม้าย /แยกกันอยู่	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ระดับการศึกษา	ไม่ได้เรียน	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ประถมศึกษา	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๗๓.๓๓

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
	มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	มัธยมศึกษาตอนปลาย /ปวช.	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๒๖.๖๗
	อนุปริญญา /ปวส.	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ปริญญาตรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	สูงกว่าปริญญาตรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
สมาชิกในครัวเรือน	๑ - ๒ คน	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๒๖.๖๗
	๓ - ๔ คน	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๕ คน ขึ้นไป	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	ค่าเฉลี่ย (คน)		๔
แรงงานในครัวเรือน	๑ - ๒ คน	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๖๖.๖๗
	๓ - ๔ คน	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๒๖.๖๗
	๕ คน ขึ้นไป	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	ค่าเฉลี่ย (คน)		๓

ส่วนใหญ่ มีการถือครองที่ดิน ส.ป.ก. เฉลี่ยรายละ ๒ แปลง โดยมีขนาดแปลงที่ดินที่ใช้ประกอบการทำเกษตรเฉลี่ยเนื้อที่ ๒๒.๖๗ ไร่ รูปแบบการทำการเกษตรส่วนใหญ่ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัวและจ้างบางส่วน ร้อยละ ๕๓.๓๓ อยู่อาศัยในพื้นที่เป็นระยะเวลามากกว่า ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๖๗ โดยเฉลี่ยอยู่ที่ ๕๒ ปีนอกจากการถือครองที่ดินที่ได้รับจัดสรรจาก ส.ป.ก. แล้ว ยังมีการถือครองที่ดินในรูปแบบของ นส. ๓ /นส. ๓ ก จำนวน ๑ ราย เนื้อที่เฉลี่ยรายละ ๑๒ ไร่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาความไม่เพียงพอของที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรม รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๓๘

ตารางที่ ๓.๓๘ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดินของตำบลหนองบัวสิม
อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลหนองบัวสิม
ที่ดิน ส.ป.ก.	จำนวนแปลง		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๒ แปลง	จำนวน	๑๒
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	มากกว่า ๒ แปลง	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ค่าเฉลี่ย (แปลง)		๒
	จำนวนไร่		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๕ ไร่	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕.๐๑ - ๑๐ ไร่	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	๑๐.๐๑ - ๒๕ ไร่	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	๒๕.๐๑ - ๕๐ ไร่	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๒๖.๖๗
	๕๐.๐๑ ไร่ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (ไร่)		๒๒.๖๗
ระยะเวลาอาศัย ในพื้นที่	น้อยกว่า ๕ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕ - ๑๐ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๑๐ - ๒๐ ปี	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	๒๑ - ๓๐ ปี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	มากกว่า ๓๐ ปี	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๘๖.๖๗
	เฉลี่ย (ปี)		๕.๒
เอกสารสิทธิอื่น	ประเภทเอกสารสิทธิ		
	โฉนด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๐

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
	นส. ๓ /นส. ๓ ก	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๑๒.๐๐
	ภบท. ๕	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๐
	อื่นๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
		เนื้อที่เฉลี่ย (ไร่)	๐

ด้านสภาพพื้นที่ ร้อยละ ๕๓.๓๓ ดินในแปลงเกษตรมีสภาพไม่อุดมสมบูรณ์ ร้อยละ ๙๓.๓๓ มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตรสามารถเดินทางได้สะดวก และร้อยละ ๖๖.๖๗ ไฟฟ้าเพื่อทำการเกษตรสามารถเข้าถึงแปลง แต่เมื่อพิจารณาในเรื่องน้ำประปาเข้าถึงแปลง กลับพบว่าไม่มีเพียง ร้อยละ ๖.๖๗ เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากต้องดำเนินการวางแผนเพื่อพัฒนาการเกษตร จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องน้ำประปาเป็นลำดับแรก รองลงมาคือต้องแก้ไขสภาพปัญหาความไม่อุดมสมบูรณ์ของดินสำหรับด้านรูปแบบการทำเกษตร พบว่า ส่วนใหญ่ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัว และจ้างทำบางส่วน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๓ ซึ่งส่วนใหญ่การทำเกษตรที่ต้องจ้าง คือ การไถพรวน หรือเกี่ยวข้าว ซึ่งผลผลิตหลักที่พบในแปลงเกษตรส่วนใหญ่ ประกอบด้วย ข้าว ร้อยละ ๙๒.๐๐ รองลงมาคือ ไม้ผล/ไม้ยืนต้น ร้อยละ ๔๐.๐๐ ยางพารา ร้อยละ ๓๓.๓๓ ปศุสัตว์ ร้อยละ ๓๓.๓๓ ประมง ร้อยละ ๓๓.๓๓ ปาล์มน้ำมัน ร้อยละ ๒๐.๐๐ ยูคาลิปตัส ร้อยละ ๒๐.๐๐ และอื่น ๆ ได้แก่ การเพาะเห็ด และปลูกพืชผักสวนครัว ร้อยละ ๑๓.๓๓ นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตรอย่างหลากหลาย ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างเกี่ยวข้าว กรีดยาง ร้อยละ ๔๐.๐๐ รับเหมาก่อสร้าง ร้อยละ ๑๓.๓๓ อาชีพค้าขาย ร้อยละ ๖.๖๗ และอาชีพหัตถกรรม ร้อยละ ๑๓.๓๓ ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๓๙

ตารางที่ ๓.๓๙ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามพื้นที่การใช้ประโยชน์ ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ สภาพพื้นที่ และรูปแบบการทำเกษตรของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
สภาพพื้นที่	ดินมีความอุดมสมบูรณ์	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
	ดินไม่มีความอุดมสมบูรณ์	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๕๓.๓๓
	มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร	จำนวน	๑๔
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	ไม่มีสระ /บ่อน้ำ /บ่อบาดาลในแปลงเกษตร	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
	มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑๕
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	ไม่มีถนนเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ไฟฟ้าเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๖๖.๖๗
	ไฟฟ้าเข้าไม่ถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	น้ำประปาเข้าถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	น้ำประปาเข้าไม่ถึงแปลงเกษตร	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๘๖.๖๗
	อื่น ๆ เช่น เจาะบ่อบาดาลในแปลง	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๒๖.๖๗
รูปแบบ การทำเกษตร	ทำกันเองกับสมาชิกในครอบครัว	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
	ทำเอง และจ้างทำบางส่วน	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๕๓.๓๓
	จ้างทั้งหมด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
พืชหลักในแปลง	ข้าว	จำนวน	๒๓
		ร้อยละ	๙๒.๐๐
	มันสำปะหลัง	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	อ้อย	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ข้าวโพด	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ยางพารา	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ปาล์มน้ำมัน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
	ยูคาลิปตัส	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ประมง	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	ปศุสัตว์	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	อื่น ๆ เช่น เห็ด ผักสวนครัว	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
อาชีพเสริม	รับจ้าง	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ค้าขาย	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	หัตถกรรม	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	แปรรูป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ท่องเที่ยว	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	อื่น ๆ เช่น รับเหมาก่อสร้าง	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓

เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ในภาคการเกษตรอยู่ที่ช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๔๖.๖๗ รองลงมาคือ ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๓๓.๓๓ โดยมีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๐๕,๕๗๖.๖๗ บาท/ปี ในส่วนของรายได้นอกภาคการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๔๖.๖๗ รองลงมาคือ ช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๔๐.๐๐ มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ ๕๒,๘๙๓.๓๓ บาท/ปี

ในส่วนของรายจ่ายในภาคการเกษตร อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๘๖.๖๗ รองลงมาคือ ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๑๓.๓๓ โดยมีรายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ ๒๓,๑๔๐.๔๐ บาท/ปี สำหรับรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ ๔๗,๑๙๓.๓๓ บาท/ปี ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ และรองลงมาคือ ช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๒๖.๖๗

ด้านรายได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเกษตรกร ส่วนใหญ่น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี เท่ากับ ร้อยละ ๕๓.๓๓ รองลงมา คือ ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๒๖.๖๗ โดยในปีที่ผ่านมาได้เงินสดสุทธิครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ยอยู่ที่ ๘๘,๑๓๖.๖๗ บาท/ปี รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๔๐

ตารางที่ ๓.๔๐ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามรายได้ต่อปี และรายจ่ายต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน
ของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากกล้า

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
รายได้ในภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๑๐๕,๕๗๖.๖๗
รายได้นอกภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๕๒,๘๙๓.๓๓
รายจ่ายในภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๘๖.๖๗
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๒๓,๑๔๐.๔๐

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
รายจ่ายนอกภาค การเกษตร	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๒๖.๖๗
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๖๖.๖๗
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
ค่าเฉลี่ย (บาท)			๔๗,๑๔๓.๓๓
รายได้สุทธิครัวเรือน	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๕๓.๓๓
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๔
		ร้อยละ	๒๖.๖๗
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
ค่าเฉลี่ย (บาท)			๘๘,๑๓๖.๖๗

เมื่อพิจารณาในเรื่องของภาวะหนี้สิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๖๖.๖๗ อยู่ในภาวะมีหนี้สิน โดยมีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ ๑๔๘,๐๐๐.๐๐ บาท/ครัวเรือน โดยมีการใช้บริการแหล่งเงินกู้ที่สำคัญ ดังนี้ ๑) ธกส. ร้อยละ ๙๐.๐๐ และ ๒) กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ ๓๐.๐๐ ซึ่งส่วนใหญ่สามารถชำระหนี้ได้ตามเวลา ถึงร้อยละ ๖๐.๐๐ แต่มีเพียงบางครัวเรือนอาจชำระล่าช้าบ้าง ร้อยละ ๓๐.๐๐

ด้านความสามารถในการออมเงิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ ๘๐.๐๐ ไม่มีการออมเงิน แต่ร้อยละ ๓๒.๐๐ โดยมีจำนวนเงินออมส่วนใหญ่อยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท ร้อยละ ๓๓.๓๓ ช่วง ๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๓๓.๓๓ และช่วง ๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี ร้อยละ ๓๓.๓๓ หรือมีจำนวนเงินออมเฉลี่ยอยู่ที่ ๘๗,๑๖๖.๖๗ บาท/ปี รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๔๑

ตารางที่ ๓.๔๑ แสดงจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จำแนกตามภาวะหนี้สิน และเงินออมต่อปี ของครัวเรือนในปัจจุบัน
ของตำบลหนองบัวสิม อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลหนองบัวสิม
ภาวะหนี้สิน	ไม่มีหนี้สิน	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	มีหนี้สิน	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๖๖.๖๗
	จำนวนหนี้สิน		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๓๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๑๐๐,๐๐๑ - ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๗๐.๐๐
	๓๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๑๙๘,๐๐๐.๐๐
	จำนวนแหล่งเงินกู้		
	๑ แหล่ง	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๗๐.๐๐
	๒ แหล่ง	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	๓ แหล่ง ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	แหล่งเงินกู้		
	ธกส	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๙๐.๐๐
	กองทุน ส.ป.ก.	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	กองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	สหกรณ์	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
	ธนาคารพาณิชย์	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	อื่นๆ เช่น อสม.	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	ความสามารถในการชำระหนี้		
	ชำระหนี้ไม่ได้เลย	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (บ่อยครั้ง)	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๑๐.๐๐
	ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (บางครั้ง)	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๓๐.๐๐
	ชำระหนี้ได้ครบตามเวลาที่กำหนด	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
เงินออม	ไม่มีเงินออม	จำนวน	๑๒
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	มีเงินออม	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	จำนวนเงินออมต่อปี		
	น้อยกว่า /เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	๓๐,๐๐๑ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	๑๐๐,๐๐๑ – ๓๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	๓๐๐,๐๐๑ – ๕๐๐,๐๐๐ บาท	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕๐๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ค่าเฉลี่ย (บาท)		๘๗,๑๖๖.๖๗

สำหรับตำบลหนองบัวสิม พบว่า กิจกรรมที่เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมกับ ส.ป.ก. มี ๒ กิจกรรม คือ การเข้ารับการฝึกอบรม /สัมมนา ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ และการรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ รายละเอียดดังตารางที่ ๓.๔๒

ตารางที่ ๓.๔๒ แสดงจำนวน ร้อยละ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการฯ ของตำบลหนองบัวสิม อำเภอคำตากล้า

รายการ			ตำบลหนองบัวสิม
การมีส่วนร่วม	ฝึกอบรม /สัมมนา	จำนวน	๑๕
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	ศึกษาดูงาน	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	รับปัจจัยการผลิต	จำนวน	๑๕
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
	เป็นเกษตรกรตัวอย่าง	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	เข้าร่วมกลุ่มอาชีพ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	อื่นๆ เช่น	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

๑.๒) ส่วนที่ ๒ ความรู้ และการนำไปใช้ประโยชน์ : ด้านความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า มีการอบรม จำนวน ๑ หลักสูตร คือ หลักสูตรการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียงสู่แปลงเกษตรกร ในปีพ.ศ. ๒๕๖๘ โดยเกษตรกรที่ได้เข้ารับการอบรมฯ จากคะแนนเต็ม ๕ คะแนน พบว่า ก่อนเข้ารับการอบรมเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรฯ ในระดับน้อย (๑.๘๐ คะแนน) แต่ภายหลังการอบรมแล้วเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ ในระดับมาก (๔.๔๗ คะแนน) ด้านความพอใจในหลักสูตรฯที่เข้าอบรม พบว่ามีความพอใจ ในระดับมากที่สุด (๔.๖๗ คะแนน) และมีความพึงพอใจต่อปัจจัยการผลิตที่ได้รับในระดับมากที่สุด (๔.๖๗ คะแนน)

ด้านการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ มากที่สุดคือ การนำความรู้ไปใช้ในแปลงของตนเอง ร้อยละ ๑๐๐.๐๐ รองลงมาคือ นำไปวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต ร้อยละ ๓๓.๓๓, มีการช่วยแนะนำความรู้ให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ ร้อยละ ๓๓.๓๓ และร้อยละ ๖.๖๗ มีการนำความรู้ไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น

ผลที่ได้จากการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดร้อยละ ๗๓.๓๓ ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลงและช่วยลดการใช้สารเคมี รองลงมา คือ ร้อยละ ๖๐.๐๐ ทำให้มีแหล่งอาหารในครอบครัว/ชุมชนเพิ่มขึ้น, ร้อยละ ๕๓.๓๓ เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น, ร้อยละ ๔๐.๐๐ ส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น, ร้อยละ ๓๓.๓๓ ช่วยทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น, ร้อยละ ๑๓.๓๓ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดการขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้ และร้อยละ ๖.๖๗ ส่งผลให้มีเงินออมเพิ่มขึ้น รายละเอียดตารางที่ ๓.๔๓

ตารางที่ ๓.๔๓ แสดงความรู้ ความพึงพอใจจากการเข้ารับการอบรม และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
หลักสูตรการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจแบบพอเพียงสู่แปลงเกษตรกรรม (พ.ศ. ๒๕๖๘)			
ความรู้ที่ได้รับ	ความรู้ก่อนการอบรม	ระดับความเห็น	น้อย
		ร้อยละ	๓๖.๐๐
	ความรู้หลังการอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๘๙.๓๓
	ความพึงพอใจต่อหลักสูตรอบรม	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
การนำความรู้ไปใช้	ใช้ในแปลง	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	เป็นวิทยากรถ่ายทอด	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	ช่วยเหลือ/แนะนำผู้อื่น	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	นำไปขยายผลให้กับเกษตรกรรายอื่น	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	นำไปเป็นข้อมูลวางแผนสู่การปฏิบัติในอนาคต	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	อื่น ๆ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
ผลการนำความรู้ไปใช้/ผลการเปลี่ยนแปลง	ผลผลิตเพิ่มขึ้น	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	ผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	ต้นทุนการผลิตลดลง	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	รายได้เพิ่มขึ้น	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	ชำระหนี้ได้มากขึ้น	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓
	มีเงินออมมากขึ้น	ระดับความเห็น	มากที่สุด
		ร้อยละ	๙๓.๓๓

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
	ลดการใช้สารเคมี	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๗๓.๓๓
	อนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๕๓.๓๓
	มีแหล่งอาหารในครอบครัว/ชุมชน	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๖๐.๐๐
	ขยายผลองค์ความรู้ให้แก่บุคคลอื่นได้	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	อื่น ๆ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗

เมื่อสอบถามเกษตรกรในตำบลนาแต่ถึงความพึงพอใจภาพรวมของประโยชน์ที่ได้รับจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ทำให้เกิดความพึงพอใจในระดับใดบ้าง สามารถสรุปได้ดังนี้

๑) ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด มี ๑ เรื่อง คือ ความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒) ความพึงพอใจในระดับมาก มี ๖ เรื่อง คือ สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ, มีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น, รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ, สามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้, ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในแปลง

๓) ความพึงพอใจในระดับปานกลาง มี ๓ เรื่อง คือ สามารถประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น, สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้ และเกิดการขยายเครือข่ายความร่วมมือกับเกษตรกรรายอื่นเพิ่มขึ้น

รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๔๔

ตารางที่ ๓.๔๔ แสดงระดับความพึงพอใจจากการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ประโยชน์

รายการ	ตำบลหนองบัวลิม	
๑. ท่านสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๗.๓๓
๒. ท่านมีการประกอบอาชีพที่มีความหลากหลายมากขึ้น	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๖๘.๐๐
๓. รายได้ของครัวเรือนเกษตรของท่านเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการฯ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๐.๖๗
๔. ท่านสามารถลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตรได้	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๒.๐๐

รายการ	ตำบลหนองบัวลิม	
๕. ท่านมีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๗.๓๓
๖. ท่านมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๕.๓๓
๗. ท่านมีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๗.๓๓
๘. ท่านสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรรายอื่นได้	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๖๐.๐๐
๙. ท่านมีเครือข่ายความร่วมมือกับเกษตรกรรายอื่นเพิ่มขึ้น	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๖๐.๐๐
๑๐. ท่านมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๐๐

ภายหลังการได้รับการอบรมเกษตรกรได้พยายามดำเนินการทำการเกษตรในรูปแบบเกษตรผสมผสานมากขึ้น ร้อยละ ๖๐.๐๐ รองลงมาคือ ทำการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ ๔๐.๐๐ ร้อยละ ๒๐.๐๐ ยังทำการเกษตรเชิงเดี่ยว และร้อยละ ๒๐.๐๐ นำหลักเกษตรทฤษฎีใหม่มาดำเนินการ นอกจากนี้ร้อยละ ๖.๖๗ เริ่มทำเกษตรอินทรีย์ วนเกษตร และทำเกษตรธรรมชาติ โดยแหล่งเงินทุนสำหรับการเกษตร ส่วนใหญ่มาจากเงินเก็บในครอบครัว ร้อยละ ๘๖.๖๗ รองลงมาคือ เงินที่มาจากเงินในครอบครัว และการกู้ยืมบางส่วน ร้อยละ ๑๓.๓๓ สำหรับแหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ในการเพาะปลูกในแปลงส่วนใหญ่มาจากเมล็ดพันธุ์ที่เก็บไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อน ร้อยละ ๔๐.๐๐ รองลงมา คือ ร้อยละ ๒๐.๐๐ ซื้อเมล็ดพันธุ์มาปลูกทั้งหมด, ร้อยละ ๑๓.๓๓ เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการคัดไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อนและซื้อมาบางส่วน และร้อยละ ๑๓.๓๓ เป็นเมล็ดพันธุ์ที่ได้จากการคัดไว้จากการเพาะปลูกครั้งก่อนและได้รับแจกฟรี นอกจากนี้ ร้อยละ ๑๓.๓๓ มีการได้รับแจกฟรีและซื้อมาบางส่วน

ผลผลิตในแปลงส่วนใหญ่ ร้อยละ ๙๓.๓๓ เป็นข้าว รองลงมา คือ ร้อยละ ๗๓.๓๓ เป็นพืชผัก, ร้อยละ ๕๓.๓๓ เป็นสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู เป็ดและไก่ เป็นต้น และร้อยละ ๔๖.๖๗ เป็นไม้ผล เช่น มะม่วง ขนุน มะพร้าว ฝรั่ง และกล้วย เป็นต้น ซึ่งผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐.๐๐ พอกินพอใช้ได้ตลอดทั้งปี และร้อยละ ๒๐.๐๐ ผลผลิตที่ได้พอกินพอใช้ได้บางส่วน รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๔๕

ตารางที่ ๓.๔๕ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
รูปแบบการทำการเกษตร	เกษตรทฤษฎีใหม่	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	เกษตรผสมผสาน	จำนวน	๙
		ร้อยละ	๖๐.๐๐

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
	วนเกษตร	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	เกษตรอินทรีย์	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	เกษตรธรรมชาติ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	เกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	เกษตรเชิงเดี่ยว	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
แหล่งเงินทุนเพื่อทำการเกษตร	จากครอบครัว	จำนวน	๑๓
		ร้อยละ	๘๖.๖๗
	จากการกู้ยืม	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	จากครอบครัวและกู้ยืม	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
แหล่งการใช้เมล็ดพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์	ของตนเอง	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	ซื้อทั้งหมด	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ของตนเองและซื้อ	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	ของตนเองและฟรี	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	ได้ฟรี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ได้ฟรีและซื้อ	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
ผลผลิตที่ใช้ประโยชน์ในครัวเรือน	ไม่มี	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	ข้าว	จำนวน	๑๔
		ร้อยละ	๙๓.๓๓

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
	พืชผัก	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๗๓.๓๓
	สัตว์	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๕๓.๓๓
	ไม้ผล	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
	อื่น ๆ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
การใช้ประโยชน์จาก ผลผลิตทาง การเกษตร	พอกินพอใช้ตลอดปี	จำนวน	๑๒
		ร้อยละ	๘๐.๐๐
	พอกินพอใช้บางส่วน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ไม่พอกินพอใช้	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐

๑.๓) ส่วนที่ ๓ การได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ดินและน้ำ

๑.๓.๑) ด้านทรัพยากรดิน พบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรที่เคยได้รับการอบรมฯ ร้อยละ ๖๖.๖๗ ได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก. โดยได้รับการส่งเสริมในด้านการผลิตหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด) มากที่สุด ร้อยละ ๕๓.๓๓ รองลงมา คือ ด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับดิน ปุ๋ย การอนุรักษ์ดินและน้ำ ร้อยละ ๔๐.๐๐, ด้านองค์ความรู้การปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน ร้อยละ ๔๐.๐๐ และด้านการสนับสนุนและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ร้อยละ ๒๐.๐๐

๑.๓.๒) ด้านทรัพยากรน้ำ พบว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเกษตรกรที่เคยได้รับการอบรมฯ ทุกรายยังไม่เคยได้รับการสนับสนุนด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๔๖

ตารางที่ ๓.๔๖ แสดงการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพและการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังการฝึกอบรมรูปแบบการทำการเกษตร

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
ท่านได้รับการส่งเสริม หรือสนับสนุนการเพิ่ม ประสิทธิภาพการ บริหารจัดการ ทรัพยากรดิน จาก ส.ป.ก. อย่างไร	๑. ไม่ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุน การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดิน จาก ส.ป.ก.	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
		จำนวน	๑๐

รายการ			ตำบลหนองบัวลิม
	๒. ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินจาก ส.ป.ก.	ร้อยละ	๖๖.๖๗
	๒.๑ การผลิตหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด)	จำนวน	๘
		ร้อยละ	๕๓.๓๓
	๒.๒ องค์ความรู้เกี่ยวกับดิน ปุ๋ย การอนุรักษ์ดิน และน้ำ	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๒.๓ องค์ความรู้การปลูกพืชตามความเหมาะสมของดิน	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๒.๔ สนับสนุนและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	ท่านได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก. อย่างไร	๑. ไม่ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก.	จำนวน ๑๕
		ร้อยละ	๑๐๐.๐๐
		๒. ได้รับประโยชน์หลังจากการส่งเสริม/สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจาก ส.ป.ก.	จำนวน ๐
		ร้อยละ	๐
		๒.๑ สนับสนุนให้เกษตรกรมีแหล่งกักเก็บน้ำของตนเอง (สระเก็บน้ำ ธนาครน้ำใต้ดิน โคกหนองนา)	จำนวน ๐
			ร้อยละ ๐
		๒.๒ ปรับปรุงคุณภาพน้ำ	จำนวน ๐
			ร้อยละ ๐
		๒.๓ เพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ	จำนวน ๐
			ร้อยละ ๐

๑.๔) ส่วนที่ ๔ ประเมินระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร : เมื่อทำการประเมินระดับความพึงพอใจของเกษตรกร ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและจิตวิญญาณ และสิ่งแวดล้อม ที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าอยู่ในระดับใดบ้าง พบว่า

๑.๔.๑) ด้านสุขภาพเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเห็นว่า ด้านการได้รับหรือการเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างสะดวก อยู่ในระดับมากที่สุด และในเรื่องอื่น ๆ ทั้ง การมีเวลาพักผ่อนที่เพียงพอต่อวัน ความพอใจต่อการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร ความรู้สึกปลอดภัยจากสารพิษ การมีเวลาว่างเพียงพอที่จะพักผ่อนหรือไปเที่ยวกับครอบครัว รวมทั้งการมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรง เกษตรกรให้คะแนนไว้ในระดับมาก

๑.๔.๒) ด้านเศรษฐกิจเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมากที่สุด โดยเห็นว่า เกษตรกรพึงพอใจในเรื่องการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพอยู่ในระดับมากที่สุด ในส่วนของผลผลิตจากแปลงเกษตร รายได้ครัวเรือนเพียงพอต่อการดำรงชีพ และความสามารถด้านการลงทุน

เพื่อการประกอบอาชีพ เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก นอกจากนี้เมื่อสอบถามเรื่องความพึงพอใจกับราคาผลผลิตในช่วง ๑ ปีที่ผ่านมา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๔.๐๐ พึงพอใจในระดับปานกลาง

๑.๔.๓) ด้านสังคมและจิตวิญญาณ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเรื่องที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ การมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน, มีความรู้สึกพึงพอใจในอาชีพเกษตรกร, มีความภูมิใจในการทำอาชีพเกษตรในที่ดินของตนเอง, สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจกันดี, มีการรับประทานอาหารร่วมกันเป็นประจำ, ญาติพี่น้องมีโอกาสไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ และให้ความช่วยเหลือกันอย่างดี และได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ เช่น ร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ สำหรับเรื่องที่ทำให้เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก ได้แก่ การมีการรวมกลุ่มสมาชิกเข้าใจกันดี รัก และสามัคคี และความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากภาครัฐ

๑.๔.๔) ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับมากถึงทั้งหมด โดยระดับความพึงพอใจต่อการได้อาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีมลพิษต่าง ๆ มากที่สุดร้อยละ ๘๖.๖๗ รองลงมาคือการพึงพอใจต่อการมีที่ดินทำกินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ร้อยละ ๘๕.๓๓, ความเหมาะสมของพื้นที่ในการประกอบอาชีพร้อยละ ๘๐.๐๐, ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและความมั่นคงในชีวิต ร้อยละ ๗๗.๓๓, ความพึงพอใจต่อโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน อาคาร) ในที่ดิน ร้อยละ ๗๗.๓๓ และความพึงพอใจต่อระบบสาธารณูปโภค (เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา) ในที่ดิน ร้อยละ ๖๙.๓๓ รายละเอียดตามตารางที่ ๓.๔๗

ตารางที่ ๓.๔๗ แสดงระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

รายการ	ตำบลหนองบัวลิม	
ด้านสุขภาพ		
๑. ท่านมีเวลาพักผ่อนเพียงพอใน ๑ วัน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๒.๖๗
๒. ท่านรู้สึกพึงพอใจต่อการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๘.๐๐
๓. ท่านรู้สึกปลอดภัยจากสารพิษ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๘.๐๐
๔. ท่านรู้สึกว่าท่านมีสุขภาพดี แข็งแรง	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๓.๓๓
๕. ท่านได้รับ/เข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างสะดวก	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๔.๖๗
๖. ท่านมีเวลาว่างเพียงพอที่จะพักผ่อน/ไปเที่ยวกับครอบครัวเสมอ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๔.๖๗
ด้านเศรษฐกิจ		
๑. การมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๐๐
๒. ผลผลิตจากแปลงเกษตร	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๔.๐๐

รายการ	ตำบลหนองบัวลิม	
๓. ท่านพึงพอใจกับราคาผลผลิตในช่วง ๑ ปี ที่ผ่านมา	ระดับความเห็น	ปานกลาง
	ร้อยละ	๖๔.๐๐
๔. รายได้ครัวเรือนที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๗.๓๓
๕. ความสามารถในการลงทุนเพื่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๘.๖๗
ด้านสังคมและจิตวิญญาณ		
๑. สมาชิกในครอบครัวของท่านมีความเข้าใจกันดี	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๔.๖๗
๒. ท่านได้รับประทานอาหารร่วมกันในครอบครัวเป็นประจำ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๖.๐๐
๓. ท่านกับญาติ ๆ มีโอกาสไปมาหาสู่กันบ่อย ๆ และให้ความช่วยเหลือกัน	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๔.๖๗
๔. ในชุมชนท่านมีการรวมกลุ่ม สมาชิกเข้าใจกันดี รัก และสามัคคี	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๔.๐๐
๕. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเสมอ เช่น ร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๐.๖๗
๖. ท่านมีความสุขกับชีวิตความเป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๒.๐๐
๗. ท่านรู้สึกพึงพอใจในอาชีพเกษตรกร	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๗.๓๓
๘. ท่านภูมิใจในการทำอาชีพเกษตรกรในที่ดินของท่าน	ระดับความเห็น	มากที่สุด
	ร้อยละ	๙๖.๐๐
๙. ระดับความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากภาครัฐ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๙.๓๓
ด้านสิ่งแวดล้อม		
๑. ท่านพึงพอใจต่อการมีที่ดินที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๕.๓๓
๒. ความเหมาะสมของพื้นที่ในการประกอบอาชีพ	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๐.๐๐
๓. ท่านรู้สึกปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและความมั่นคงในชีวิต	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๗.๓๓
๔. ท่านอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีมลพิษต่าง ๆ น้อย	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๘๖.๖๗

รายการ	ตำบลหนองบัวลิม	
๕. ท่านพึงพอใจต่อโครงสร้างพื้นฐาน (เช่น ถนน อาคาร) ในที่ดิน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๗๗.๓๓
๖. ท่านพึงพอใจต่อระบบสาธารณูปโภค (เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา) ในที่ดิน	ระดับความเห็น	มาก
	ร้อยละ	๖๙.๓๓

๑.๕) ส่วนที่ ๕ ทิศทางการพัฒนาที่ต้องการในอนาคต : สำหรับทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต แบ่งเป็นด้านๆ ดังนี้

๑) ร้อยละ ๘๐.๐๐ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนองค์ความรู้ที่จะสามารถช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพได้ เช่น ความรู้ด้านการทำเกษตรต่าง ๆ หรือ การแปรรูป หรือ การดูแลผักสวนครัวสู่ภัยแล้ง เป็นต้น

๒) ร้อยละ ๗๓.๓๓ ต้องการได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แบ่งเป็น ร้อยละ ๖๖.๖๗ ต้องการได้รับการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ ได้แก่ การเจาะบ่อบาดาล หอถังสูง ระบบน้ำหยด และระบบโซล่าเซลล์ รองลงมา คือ ร้อยละ ๑๓.๓๓ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้าเพื่อการเกษตร และเพิ่มศักยภาพพื้นที่ ร้อยละ ๖.๖๗

๓) ร้อยละ ๔๖.๖๗ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนด้านการตลาด เช่น แหล่งจำหน่ายสินค้าและผลผลิตที่สามารถรองรับการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรได้ทุกประเภท

๔) ร้อยละ ๔๐.๐๐ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์ปลาตก และปุ๋ย เป็นต้น

๕) ร้อยละ ๓๓.๓๓ ต้องการได้รับการสนับสนุน เงินทุนเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ปรับปรุงดินและแปลงให้ปลูกพืชได้ดี

๖) ร้อยละ ๓๓.๓๓ ต้องการได้รับการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี เครื่องมือ นวัตกรรมต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีพัฒนาแหล่งน้ำ สาธารณูปโภค นวัตกรรมเพิ่มศักยภาพพื้นที่ ระบบโซล่าเซลล์เพื่อการเกษตร โรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ และรถไถ้อัจฉริยะ เป็นต้น

๗) ร้อยละ ๒๐.๐๐ ต้องการให้เพิ่มการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรเพิ่มขึ้น

๘) ร้อยละ ๖.๖๗ ต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนการรวมกลุ่มต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่และศักยภาพของเกษตรกรเพื่อเพิ่มรายได้ของเกษตรกรอย่างแท้จริง
รายละเอียดดังกราฟที่ ๓.๔๘

ตารางที่ ๓.๔๘ แสดงความต้องการมีส่วนร่วมของเกษตรกรกับกิจกรรมของ ส.ป.ก. และทิศทางการพัฒนาที่เกษตรกรต้องการให้ ส.ป.ก. สนับสนุนในอนาคต ของตำบลหนองบัวลิม อำเภอคำตากล้า

รายการ		ตำบลหนองบัวลิม	
ท่านต้องการให้ ส.ป.ก. ช่วยเหลือด้านใดมากที่สุด	๑. สนับสนุนเงินทุน	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	๒. ด้านองค์ความรู้	จำนวน	๑๒
		ร้อยละ	๘๐.๐๐

รายการ		ตำบลหนองบัวลิม	
	๓. สนับสนุนปัจจัยการผลิต	จำนวน	๖
		ร้อยละ	๔๐.๐๐
	๔. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน	จำนวน	๑๑
		ร้อยละ	๗๓.๓๓
	๔.๑ เพิ่มศักยภาพพื้นที่	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗
	๔.๒ แหล่งน้ำ	จำนวน	๑๐
		ร้อยละ	๖๖.๖๗
	๔.๓ สาธารณูปโภค	จำนวน	๒
		ร้อยละ	๑๓.๓๓
	๔.๔ อื่น ๆ	จำนวน	๐
		ร้อยละ	๐
	๕. สนับสนุนเทคโนโลยี/นวัตกรรม/เครื่องมือ เครื่องใช้สำหรับการเกษตร	จำนวน	๕
		ร้อยละ	๓๓.๓๓
	๖. ด้านการตลาด	จำนวน	๗
		ร้อยละ	๔๖.๖๗
	๗. ด้านการจัดที่ดิน	จำนวน	๓
		ร้อยละ	๒๐.๐๐
	๘. ด้านอื่น ๆ	จำนวน	๑
		ร้อยละ	๖.๖๗

บทที่ ๔

สรุปศักยภาพ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ ความต้องการการพัฒนาในอนาคต และแนวทางการพัฒนา โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอคำตาก้า จังหวัดสกลนคร

จากการลงพื้นที่ติดตามผลการดำเนินงาน โดยจัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการฯ เพื่อถอดบทเรียนและเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๘ สามารถสรุปเป็น ๕ ด้าน ดังนี้

- ๔.๑ ศักยภาพในพื้นที่
- ๔.๒ ปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่
- ๔.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่
- ๔.๔ ความต้องการการพัฒนาในอนาคต
- ๔.๕ แนวทางการพัฒนาโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง

๔.๑ ศักยภาพในพื้นที่

๑) เกษตรกรในพื้นที่ให้ความร่วมมือดี พร้อมรับการพัฒนาทั้งในรูปแบบองค์ความรู้ในแปลงเกษตร และรูปแบบกลุ่ม สามารถร่วมวางแผนสำหรับการพัฒนาองค์ความรู้ที่ต้องการได้

๒) ทรัพยากรน้ำ: พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำธรรมชาติสำคัญ เช่น แม่น้ำสงคราม ห้วยโหนด ห้วยเหล็กเปียก

๓) ผลผลิตทางการเกษตรที่โดดเด่น: เกษตรกรสามารถผลิตสินค้าเกษตรหลักที่มีปริมาณมาก เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา พืชผักสวนครัว ปลาสาม และข้าวแตงที่มียุทธศาสตร์จัดจ้าน

๔) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการรวมกลุ่ม: มีปราชญ์ชาวบ้านและกลุ่มอาชีพที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น กลุ่มทอผ้าไหมย้อนคราม กลุ่มจักสาน (คล้า/ไม้ไผ่/กก) และกลุ่มแปรรูปอาหาร (ปลาสาม/กล้วยฉาบ) รวมทั้งมีเกษตรกรหลายรายในพื้นที่โครงการฯ ที่สามารถพัฒนาเป็นต้นแบบได้ โดยสามารถเผยแพร่องค์ความรู้และเข้าไปศึกษาเรียนรู้ภายในแปลงเกษตรได้ เช่น ด้านเกษตรผสมผสาน ด้านพืชสมุนไพร ด้านการทำปุ๋ยหมัก ด้านการแปรรูป เช่น ปลาสาม ปลาร้า น้ำพริก กล้วยอบ และกล้วยฉาบ เป็นต้น

๕) โครงสร้างพื้นฐาน: เกษตรกรได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินอย่างทั่วถึง มีระบบน้ำบาดาลและโซล่าเซลล์ ในบางแปลง รวมถึงได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานรัฐ

๖) มีแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ ได้แก่ โครงการฟาร์มตัวอย่างในอำเภอคำตาก้า จังหวัดสกลนคร เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมี สำนักราชเลขาธิการ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก และมีหน่วยงานระดับจังหวัด เช่น สถานีพัฒนาที่ดินสกลนคร ร่วมบูรณาการดูแล ได้แก่ โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จำนวน ๔ แห่ง ใน ๔ ตำบล ที่เป็นต้นแบบให้แก่โครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอคำตาก้า จังหวัดสกลนคร ที่ ส.ป.ก. ดังนี้

(๑) ฟาร์มตัวอย่างบ้านนาคำ (ตำบลคำตากล้า) หมู่ ๑๕ บ้านนาคำ ตำบลคำตากล้า มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒๐ ไร่ กิจกรรมเด่นในพื้นที่โครงการฯ คือ การเลี้ยงไก่ไข่, วัวพื้นเมือง, หมูป่า และการเพาะเห็ดนานาชนิด นอกจากนี้มีไฮไลต์ที่สำคัญ คือ มีร้านอาหารฟาร์มตัวอย่างเปิดให้บริการ (จันทร์-เสาร์ ๐๘.๐๐ – ๑๖.๐๐ น.) จำหน่ายอาหารแปรรูปและเมนูอาหารจานเดียวจากผลผลิตในฟาร์ม

(๒) ฟาร์มตัวอย่างวัดเสนานุมิตร (ตำบลนาแต่) วัดเสนานุมิตร บ้านหนองพอกใหญ่ ตำบลนาแต่ มีเนื้อที่ประมาณ ๑๒๐ ไร่ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสาธิตการทำเกษตรโดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (EM) ผสมผสานกับปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักตามธรรมชาติเรียนรู้เกษตร

(๓) ฟาร์มตัวอย่างบ้านโคกทรายขาว (ตำบลหนองบัวสิม) บ้านโคกทรายขาว ตำบลหนองบัวสิม มีเนื้อที่ประมาณ ๒๔๘ ไร่ สำหรับประกอบกิจกรรมในแปลง ได้แก่ การทำระบบชลประทานและบ่อบาดาล เพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกและโรงเพาะเห็ดระบบมินิสปริงเกอร์

(๔) ฟาร์มตัวอย่างบ้านวังชมพู (ตำบลแพด) ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านวังชมพู ตำบลแพด สำหรับกิจกรรมเด่นในแปลง คือ เป็นหนึ่งในเครือข่ายฟาร์มตัวอย่างอย่างหนึ่งที่ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพสุภาพสัตว์ และการทำเกษตรปลอดสารพิษแก่ชุมชน

๔.๒ ปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่

๑) เกษตรกรส่วนใหญ่ยังใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำนาเป็นหลัก จึงควรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรจากการทำนาเพียงอย่างเดียว ไปสู่การทำเกษตรผสมผสานตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น และ การลดพฤติกรรมการเผา

๒) ด้านการบริหารจัดการ : หน่วยงานขาดความเป็นเอกภาพในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความต้องการของเกษตรกรมีความหลากหลายเกินไปโดยไม่คำนึงถึงบริบทพื้นที่ และในพื้นที่ยังขาดแรงงาน ซึ่งอาจทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่อง รวมถึงยังไม่มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นทางการ นอกจากการนี้เจ้าหน้าที่โครงการโยกย้ายบ่อยจนงานขาดความต่อเนื่อง

๓) ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคพื้นฐาน : ถึงแม้ในพื้นที่จะมีแหล่งน้ำธรรมชาติ แต่เกษตรกรไม่สามารถนำน้ำจากแหล่งดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากแหล่งน้ำอยู่ไกลพื้นที่การเกษตร ขาดแหล่งกักเก็บน้ำที่เหมาะสม ไม่มีระบบการกระจายน้ำ และขาดระบบบริหารจัดการน้ำ จะเห็นได้ว่า เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ส่งผลให้สามารถทำนาได้เพียงปีละครั้ง โดยส่วนใหญ่อาศัยน้ำฝนในการทำเกษตร ที่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ประกอบกับเกษตรกรได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินเฉลี่ยประมาณ ๑๐ ไร่ หากมีการขุดบ่อหรือสระน้ำในแปลงเกษตร จะทำให้พื้นที่สำหรับทำการเกษตรลดลง เกษตรกรส่วนใหญ่จึงไม่สะดวกที่จะขุดบ่อน้ำ ในพื้นที่ของตนเอง นอกจากนี้ บ่อน้ำเดิมที่มีอยู่ในแปลงเกษตรไม่สามารถกักเก็บน้ำได้เพียงพอในช่วงเดือนเมษายน ทำให้เกษตรกรบางรายต้องกู้ยืมเงินจาก ส.ป.ก. เพื่อจัดทำระบบน้ำ อย่างไรก็ตาม เงินจำนวนดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อการวางระบบบริหารจัดการน้ำในแปลงอย่างครบถ้วน ส่งผลให้การพัฒนาแปลงเกษตรอย่างยั่งยืนเกิดขึ้นได้ยาก นอกจากนี้ยังขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น น้ำประปา ไฟฟ้าเกษตร และถนนหนทางที่ไม่สะดวกโดยเฉพาะเรื่องระบบน้ำประปา รองลงมาคือ ไฟฟ้า และถนนหนทาง ส่งผลให้เกษตรกรมีการสัญจรที่ไม่สะดวกเท่าที่ควร เช่น การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรไปยังตลาด การเข้าถึงพื้นที่เกษตร เป็นต้น

๔) ด้านกายภาพและภัยธรรมชาติ: ประสบปัญหาภัยแล้งเนื่องจากดินทรายไม่อุ้มน้ำ ดินเสื่อมโทรม และมีปัญหาน้ำท่วมขังพืชผลเสียหายในช่วงฤดูฝน

๕) ด้านการผลิตและแปรรูป: ขาดแคลนงบประมาณและเครื่องมืออุปกรณ์ที่ได้มาตรฐาน เช่น โรงอบแห้ง และบรรจุภัณฑ์ อีกทั้งวัตถุดิบไม่เพียงพอจนต้องซื้อปลาจากภายนอกมาแปรรูป

๖) ด้านการตลาด: ประสบปัญหาช่องทางจัดจำหน่าย มาตรฐานสินค้า และปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ

๔.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่

๑) มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านแหล่งน้ำ เช่น การขุดเจาะบ่อบาดาล การสูบน้ำ ขึ้นไปเก็บไว้ในถังหรือหอเก็บน้ำสูง และการกระจายน้ำด้วยระบบพลังงานแสงอาทิตย์

๒) สนับสนุนงบประมาณและปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) ส่งเสริมให้นำสินค้าของเกษตรกรเข้าไปจำหน่ายในร้านสวัสดิการของ ส.ป.ก. เพื่อเป็นการแสดงผลเชิงสัญลักษณ์ของโครงการฯ ให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป และเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่เกษตรกรในพื้นที่

๔) บูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่อย่างแท้จริง ต่อเนื่อง และยั่งยืน

๕) ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกรและพื้นที่ รวมทั้งให้เกิดความคุ้มค่าต่องบประมาณที่ได้รับการจัดสรร

๔.๔ ความต้องการการพัฒนาในอนาคต

๑) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน: เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการระบบน้ำบาดาล ระบบโซล่าเซลล์เพื่อการเกษตร หอถังสูง รวมถึงโรงเรือนผลิตที่ได้มาตรฐานและโรงอบแห้งอเนกประสงค์

๒) ด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยี: ต้องการการพัฒนามาตรฐานการผลิต การออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อยืดอายุและส่งออกปลาสด นวัตกรรมระบบเลี้ยงปลาไบโอฟลอค ลวดลายจักสานใหม่ ๆ และการตลาดออนไลน์

๓) ด้านการรวมกลุ่มและการตลาด: ต้องการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นทางการเพื่อเข้าถึงแหล่งทุน และต้องการจัดกระจายหรือจัดรวมสินค้า (ล้ง) รวมถึงตลาดรองรับผลผลิตที่สม่ำเสมอ

๔) ด้านปัจจัยการผลิตและเงินทุน: ต้องการการสนับสนุนทุนหมุนเวียนในการซื้อวัตถุดิบทำปุ๋ยหมัก รวมถึงพันธุ์สัตว์และต้นกล้าไม้ผลคุณภาพดี

๔.๕ แนวทางการพัฒนาโครงการขยายผลฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อำเภอดำรงท่าดี จังหวัดสกลนคร

๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบบริหารจัดการน้ำ

๑.๑) พัฒนาระบบน้ำเพื่อการเกษตร: เร่งขุดเจาะบ่อบาดาล จัดทำระบบกระจายน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์) และหอดักสูง เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งและการขาดแคลนน้ำในแปลง

๑.๒) ปรับปรุงสาธารณูปโภค: ประสานงานพัฒนาถนนเข้าสู่พื้นที่เกษตรเพื่อความสะดวกในการขนส่งผลผลิต และขยายเขตไฟฟ้าเพื่อการเกษตร

๒) การยกระดับองค์ความรู้ เทคโนโลยี และมาตรฐานผลิตภัณฑ์

๒.๑) ส่งเสริมการเกษตรยั่งยืน: ปรับเปลี่ยนทัศนคติเกษตรกรจากพืชเชิงเดี่ยวสู่เกษตรผสมผสานตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาการปรับปรุงบำรุงดิน ลดการเผา และสนับสนุนการปลูกไม้ผลมูลค่าสูง

๒.๒) นวัตกรรมและเทคโนโลยีแปรรูป: สนับสนุนเครื่องจักรและเทคโนโลยี เช่น เครื่องบดพริกแกง เครื่องบรรจุภัณฑ์ ระบบเลี้ยงปลาไบโอฟล็อก (Biofloc) และสร้างโรงเรือนหรือโรงอบแห้งอเนกประสงค์ที่ได้มาตรฐาน

๒.๓) ยกระดับมาตรฐานและการตลาด: อบรมการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อยืดอายุอาหาร (เช่น ปลา ส้ม กล้วยฉาบ) ผลักดันสู่การรับรองมาตรฐานสากลเพื่อการส่งออก และส่งเสริมการขายผ่านช่องทางออนไลน์

๓) การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรและการตลาด

๓.๑) ผลักดันการรวมกลุ่มเป็นทางการ: ส่งเสริมกลุ่มผู้ผลิตรายย่อยให้จดทะเบียนเป็น "วิสาหกิจชุมชน" เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและเข้าถึงแหล่งทุนดอกเบี้ยต่ำ

๓.๒) จัดตั้งศูนย์กระจายสินค้า: สร้างจุดรวมสินค้าและคัดแยกผลผลิตในชุมชนเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง พร้อมประสานความร่วมมือกับภาคเอกชน (เช่น ห้างสรรพสินค้า) และโรงพยาบาลในพื้นที่เพื่อรองรับผลผลิตอย่างสม่ำเสมอ

๔) การบริหารจัดการและบูรณาการหน่วยงาน

๔.๑) สร้างเอกภาพในการทำงาน: บูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่าง ส.ป.ก., กรมพัฒนาที่ดิน, กรมชลประทาน, สำนักงานพัฒนาชุมชน และสถาบันการศึกษา อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๔.๒) พัฒนาทักษะการเงิน: ส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีต้นทุนอาชีพ เพื่อการวางแผนทางการเงินและลดภาวะหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพ

ที่ปรึกษา

นางสาวสุนิสา เอกธิการ

ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการพระราชดำริ
และโครงการพิเศษ

คณะผู้จัดทำ

นางปาริชาติ แก้วนิล

ผู้อำนวยการกลุ่มประสานงานและติดตาม

นางสาววศินี เหลืองงามละออ

นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ

นางสาวอัญชลี เซ่งตระกูล

นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ

นางสาวจิราพร มีแสงเงิน

นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ

นางสาววรัญญา ศิริ

นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ

นายเก่งเกียรติ สุขแก้ว

นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ

นางสาวศศินันท์ บุญนอก

นักวิชาการปฏิรูปที่ดินปฏิบัติการ

นางสาววาสนา กองชัย

เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน

นายอดิเทพ ช้วนขาว

เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน (จ้างเหมาบริการ)

เจ้าหน้าที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดสกลนคร